

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra preprimární a primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pojetí svátku sv. Mikuláše s prvky dramatické výchovy v mateřské škole

The concept of St. Nicholas Day with elements of drama education
in kindergarten

Ludmila Kučerová

Vedoucí práce: MgA. Alžběta Ferklová

Studijní program: Učitelství pro mateřské školy

Studijní obor: Specializace v pedagogice

2023

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Pojetí svátku sv. Mikuláše s prvky dramatické výchovy v mateřské škole potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 9. 4. 2023

Ráda bych poděkovala vedoucí této bakalářské práce MgA. Alžbětě Ferklové za trpělivé vedení práce a podnětné rady. Dále bych také chtěla poděkovat mateřským školám, kde jsem mohla realizovat praktickou část a svým nejbližším za stálou podporu při psaní této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje využití prvků dramatické výchovy v tématu svátku sv. Mikuláše v mateřských školách. Práce se rozděluje na dvě části, teoretickou část a praktickou část.

Teoretická část je zaměřena na dramatickou výchovu a různá pojetí slavení svátku sv. Mikuláše v mateřských školách. Také se dotýká tématu pedagogiky Franze Ketta a popisuje postavu sv. Mikuláše a s ním spojené legendy. Dále se teoretická část zabývá strachem dítěte předškolního věku vyplývajícím z tradičního pojetí slavení svátku sv. Mikuláše a vysvětluje pojmy strach a úzkost.

V praktické části je představena dramatická lekce zaměřující se na svátek sv. Mikuláše. Dramatická lekce je realizována v pěti mateřských školách různého zaměření. V praktické části jsou také uskutečněny rozhovory s pedagogy mateřských škol a je zde použita výzkumná metoda dotazníku.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem se věnují tématu sv. Mikuláše pedagogové v různých mateřských školách a zda lze toto téma zpracovat pomocí dramatické výchovy. Dále práce ověřuje funkčnost dramatické lekce věnující se postavě sv. Mikuláše v pěti mateřských školách různého zaměření. Bakalářská práce také zjišťuje, zda může tradiční pojetí slavení svátku sv. Mikuláše vyvolávat strach u dětí předškolního věku.

V závěru tato práce shrnuje výsledky vyplývající z poznatků teoretické části a cílů, výzkumných otázek a výzkumných metod praktické části.

KLÍČOVÁ SLOVA

svátek sv. Mikuláše, dramatická výchova, strach dítěte, předškolní věk

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the use of elements of drama education in the theme of St. Nicholas Day in kindergartens. The thesis is divided into two parts, a theoretical part and a practical part.

The theoretical part focuses on drama education and different concepts of celebrating St. Nicholas Day in kindergartens. It also touches on the topic of Franz Kett's pedagogy and describes the figure of St. Nicholas and the legends associated with him. Furthermore, the theoretical part deals with the preschool child's fear resulting from the traditional concept of celebrating St. Nicholas Day and explains the concepts of fear and anxiety.

In the practical part, a drama lesson focusing on the feast of St. Nicholas is presented. The drama lesson is implemented in five kindergartens of different orientations. In the practical part, interviews with kindergarten teachers are also conducted and the research method of questionnaire is used.

The aim of this Bachelor's thesis is to find out how the topic of St. Nicholas is dealt with by the teachers in the different kindergartens and whether this topic can be treated by means of drama education. Furthermore, the thesis verifies the functionality of a drama lesson dedicated to the figure of St. Nicholas in five kindergartens of different orientations. The bachelor thesis also investigates whether the traditional concept of celebrating St. Nicholas can cause fear in preschool children.

Finally, this thesis summarises the results arising from the findings of the theoretical part and the objectives, research questions and research methods of the practical part.

KEYWORDS

St Nicholas Day, drama education, child's fear, pre-school age

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	11
1 Svátek Mikuláš	11
1.1 Historie a legendy o sv. Mikuláši	11
1.2 Legendy o sv. Mikuláši	12
1.3 Různá pojetí a zpracování svátku sv. Mikuláše	14
1.3.1 Tradiční pojetí formou mikulášské obchůzky	14
1.3.2 Netradiční pojetí slavení svátku svatého Mikuláše	16
2 Dramatická výchova	18
2.1 Pojem dramatická výchova	18
2.2 Principy dramatické výchovy	19
2.2.1 Princip aktivity, prožitku a zkušenosti	19
2.2.2 Princip hry	20
2.2.3 Princip hry v roli	20
2.2.4 Princip tvořivosti a fikce	20
2.2.5 Princip partnerství	21
2.2.6 Princip objevů, zkoumání, experimentace a improvizace	21
2.2.7 Princip psychosomatické jednoty a empatie	22
2.3 Metody a techniky dramatické výchovy	22
2.3.1 Příklady metod a technik dramatické výchovy	23
2.4 Dramatická výchova v mateřské škole	25
3 Pedagogika Franze Ketta	28
3.1 Charakteristika pedagogiky Franze Ketta	29

3.2	Pedagogika Franze Ketta a dramatická výchova	30
3.3	Program Aby malé bylo velké	31
4	Strach a úzkost.....	33
4.1	Vymezení pojmů strach a úzkost	33
4.1.1	Projevy a obranné mechanismy strachu a úzkosti	34
4.1.2	Pojmy trauma a fobie.....	35
4.2	Strach a úzkost dětí předškolního věku	35
4.2.1	Druhy dětského strachu	36
4.2.2	Překonávání dětského strachu	38
4.3	Dramatická výchova a strach.....	39
4.4	Strach a trauma dětí ze svátku sv. Mikuláše	40
	Praktická část.....	42
5	Cíle praktické části	42
6	Výzkumné otázky.....	43
7	Výzkumné metody.....	43
8	Vlastní výzkumné šetření	44
8.1	Lekce dramatické výchovy O dobrém srdci biskupa Mikuláše	44
8.1.1	Představení lekce	44
8.1.2	Reflexe lekce ve státní KMŠ	55
8.1.3	Reflexe lekce v LMŠ	58
8.1.4	Reflexe lekce v v českoanglické dětské skupině s prvky Montessori	62
8.1.5	Reflexe lekce v dětské skupině.....	66
8.1.6	Reflexe lekce ve státní MŠ běžného typu.....	69
8.1.7	Reflexe zúčastněného pozorování	71
8.2	Rozhovory s pedagogy mateřských škol	73

8.3	Dotazníky pro pedagogy mateřských škol.....	76
9	Shrnutí výsledků ve vztahu k výzkumným otázkám.....	86
10	Limity	91
11	Diskuze	91
	Závěr.....	93
	Seznam použitých informačních zdrojů	95
	Seznam příloh.....	98

Úvod

Tradice slavení svátku svatého Mikuláše je v České republice jedna z nejrozšířenějších tradic vůbec. Slavení tohoto svátku se týká rodin, mateřských a základních škol i široké veřejnosti. Každý rok se svátek promítá do prosincových plánů mateřských škol. Některé mateřské školy tradičně zvou postavu Mikuláše, někdy i s andělem a čertem, jiné nezvou převlečené postavy vůbec a zpracovávají svátek jinak, či ho vůbec neslaví. Mnoho lidí má ze slavení svátku sv. Mikuláše z dětství silné vzpomínky, někdo pozitivnější a někdo více negativní. Existují však i lidé, kteří mají i v dospělosti strach z postavy čerta a potýkají se s traumatem a strachem spojeným s tímto svátkem. Otázkou je, zda se slučuje tradiční pojetí tohoto svátku s myšlenkami pedagogiky 21. století a zda tato tradice umožňuje bezpečný rozvoj dítěte beze strachu a výhrůzek. Ví dnešní děti, proč se tento svátek slaví a kdo byl sv. Mikuláš?

Téma „Pojetí svátku sv. Mikuláše s prvky dramatické výchovy v mateřské škole“ jsem stanovila, abych zjistila, jaký pohled na toto téma mají různí pedagogové v mateřských školách a zda tradiční pojetí může negativně ovlivnit dítě předškolního věku. Dále jsem téma vybrala, abych zrealizovala a nabídla v mateřských školách jiné než tradiční pojetí slavení tohoto svátku a ověřila, zda lze dobře představit postavu sv. Mikuláše pomocí dramatické výchovy. Téma jsem také vybrala, protože vnímám, že v dnešní době mnoho pedagogů i rodičů řeší otázky toho, zda a jak udržovat tradici slavení tohoto svátku a jestli tradiční mikulášská obchůzka má pro dítě negativní či pozitivní výchovný význam. Téma je pro mě osobně velmi důležité i proto, abych poukázala na to, že dnešní slavení svátku svatého Mikuláše je možná dlouholetá tradice, ale často tolik nesouvisí s tím, kdo byl sv. Mikuláš a proč může být pro děti nejen kárající postavou, ale i vzorem.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem se věnují pedagogové v různých mateřských školách tématu sv. Mikuláše, ověřit funkčnost dramatické lekce o sv. Mikuláši v pěti mateřských školách s různým zaměřením a zjistit, zda může tradiční pojetí slavení svátku sv. Mikuláše vyvolávat strach u dětí předškolního věku.

Teoretická část se zabývá historií a legendami o svatém Mikuláši a popisuje tradiční i netradiční pojetí tohoto svátku. Dále je v teoretické části popsána dramatická výchova, její principy, metody a přínosy pro mateřskou školu. Na téma dramatické výchovy také navazuje

představení pedagogiky Franze Ketta. Teoretická část je uzavřena kapitolou o strachu a úzkosti.

Praktická část bakalářské práce ověřuje a představuje dramatickou lekci o sv. Mikuláši realizovanou v pěti mateřských školách s různým zaměřením. V rámci dramatické lekce je uskutečněn rozhovor s dětmi a pozorování dětí při lekci. Součástí praktické části je také dotazník pro pedagogy mateřských škol a rozhovor s pedagogy mateřských škol, kde byla realizována lekce. Praktická část tím shrnuje názory pedagogů a různorodost slavení svátku sv. Mikuláše v různých mateřských školách.

Teoretická část

1 Svátek Mikuláš

Svátek svatého Mikuláše je jedním z nejrozšířenějších svátků v Evropě i na celém světě. Byl inspirací při vzniku známé postavy Santa Claus. Američané i jiné národnosti spojují tento svátek s Vánoce a slaví ho až 25. prosince. V České republice je jméno Mikuláš v kalendáři zapsáno u datumu 6. prosince. Tradiční mikulášská obchůzka se však koná již 5. prosince večer. K tomuto křesťanskému svátku se vztahuje mnoho legend, tradic i zvyků. V dnešní době slavení svátku proniklo do rodin, mateřských a základních škol, do besídek i do mnoha představení (Graske, Muroňová, Havel, 2007). Slavení svátku je často spojeno s reklamou, různým zbožím pro děti, sladkostmi a dalšími dárky. Skutečný odkaz tohoto světce je tím často odsouván do pozadí. Mikulášská nadílka je pro některé rodiny příležitostí k použití nejrůznějších výchovných praktik a metod. „*Postava svatého Mikuláše je prezentována jako Boží posel, který všechno ví, hodné odměňuje a nehodné trestá. Svátek světce se tak mnohdy stane se škodolibou asistencí rodičů hodnocením celoročního výkonu dětí*“ (Graske, Muroňová, Havel, 2007, s. 5). Ve společnosti se setkáme s rozdílnými názory na slavení tohoto svátku.

1.1 Historie a legendy o sv. Mikuláši

Svatý Mikuláš byl biskup, který dle legend konal mnoho dobra pro druhé. „*Postava Mikuláše je historicky doložena. Původní podoba jména je Nicolaos (z řečtiny)*“ (Šottnerová, 2009, s. 113). Jeho jméno je odvozeno od řeckého vítězství, v překladu tedy jeho jméno znamená „vítěz lidu“. Více zdrojů uvádí, že žil přibližně kolem 4. století, některé však uvádějí i 3. nebo 5. století. „*Přesné datum Mikulášova narození neznáme. Víme jen, že se narodil kolem roku 280*“ (Schauber, Schindler, 2004, str. 124). Narodil se ve městě Patara. Údajně velkou část života žil ve městě Myra, kde dnes leží město Demre v Turecku. Ve stejné době však žil biskup se jménem Mikuláš i v Pinoře, také na území dnešního Turecka. Více zdrojů se však shodne na městě Myra, které se mimo jiné více traduje v písních a legendách. Často je proto uváděn jako Mikuláš z Myry. Je několik historických dat, které jsou spojeny s jeho životem. Kolem roku 300 se stal biskupem. Z důvodu pronásledování křesťanů se kolem roku 310 dostal do zajetí. Roku 325 se objevuje na Nicejském koncilu.

(Schauber, Schindler, 2001). S jeho úmrtím je spojováno datum 6. prosince, avšak mnoho historiků se shoduje na tom, že se jedná o chybnou informaci. Údajně se křesťané snažili nahradit pohanský svátek římské bohyně lovu Diany. Úmrtí se udává kolem roku 350. Jeho ostatky jsou uloženy v chrámu sv. Mikuláše v Itálii ve městě Bari. Ostatky jsou zde od roku 1087, kdy je italští námořníci uloupili z města Myra. Dodnes k nim do Bari putuje mnoho lidí. Místní obyvatelé dokonce slaví 8. května velkou slavnost, při které plují na moři ve člunech k soše Mikuláše. (Schauber, Schindler, 2001). Svatý Mikuláš je patronem vězňů, obchodníků, advokátů, právníků, řezníků, strážných i zamilovaných. Je také patronem mnoha měst, jako například New York, nebo Amsterdam (Graske, Muroňová, Havel, 2007). Mnoha zdrojů uvádí, že je Mikuláš dále patron rybářů, námořníků, knihařů, pekařů a dalších povolání. Svatý Mikuláš je také jedním z nejvíce vyobrazovaných světců. Můžeme ho vidět na obrazech v kostelích v různých zemích světa. Často je vyobrazen jako starší muž s vousy v biskupském rouchu červené barvy. Na hlavě má většinou mitru a v ruce berli. Některá známá díla také Mikuláše vyobrazují s biblí v ruce a s třemi zlatými jablky spojenými s legendou. Nikdy nebyl oficiálně prohlášen za svatého, ale jeho uctívání se šířilo a šíří až dodnes. Největší rozšíření jeho uctívání proběhlo v Rusku v 8. století, proto je z mnoha států patronem i Ruska. Od 10. století se úcta k postavě svatého Mikuláše šířila i po Evropě (Schauber, Schindler, 2001). V Evropě se o to zasloužili nejvíce mořeplavci, kteří ho přijmuli za svého patrona. Ve 12. století se rozšířila úcta v Německu, v Čechách později ve 13. a 14. století (Vondruška, 2005).

1.2 Legendy o sv. Mikuláši

„Slovo legenda pochází z latinského slova legere – číst, a používá se k označení toho, „co má být čteno.“ Původně byly tímto pojmem označovány nápisy na mincích a medailích nebo vysvětlující texty na mapách či plánech měst a staveb. Tento smysl má slovo legenda dodnes. Legenda o světcích má však v historii jiný význam a je spojována se zvykem předčítat ve výroční den úmrtí světců příběhy z jeho života” (Graske, Muroňová, Havel, 2007, s. 9). Legendu nemůžeme chápat doslovně a nelze u ní řešit historická fakta (Graske, Muroňová, Havel, 2007). Legendy vypráví o životech světců, zázracích, jejich skutcích a mučednické smrti. Světec může být vzorem, příkladem a z legendy si můžeme odnést symboliku příběhu do našeho osobního života.

O světcí Mikuláši se vypravuje a je sepsáno mnoho legend. Většina z nich se opírá o jeho sociální cítění v době, kdy byl biskupem. *“Mnohé legendy o Mikulášovi vyprávějí, že se nejvíce staral o lidi, kteří se ocitli v nějaké nouzi”* (Schauber, Schindler, 2004, str. 124). V legendách o Mikuláši jsou viditelné převážně mravní hodnoty. Nejvíce se mluví o štedrosti, která je dodnes spojena se slavením tohoto svátku. Některé mají různé verze a mnohé zdroje se ve vypravování legend o Mikuláši liší. Ve všech je však svatý Mikuláš ten, kdo pomáhá lidem v nouzi, je štedrý, a i přes své postavení se zajímá o běžné lidi. *„Svatý Mikuláš tak není autoritou, která stojí nad lidmi, ale člověk, který stojí mezi lidmi“* (Graske, Muroňová, Havel, 2007, s. 10)

Legend se traduje několik. Většina zdrojů se shodne na příběhu o tom, jak se Mikuláš stal biskupem. Dle legendy mu umřeli rodiče a on zdědil nemalé dědictví. Sám ho ale rozdával chudým a pro sebe chtěl jen málo. Byl vychován ve víře a sám byl velmi pobožný. Biskupem se podle legendy stal v Myře, kde zemřel tou dobou biskup. Lidé nevěděli, kdo se má stát biskupem, a tak se domluvili, že to bude ten, kdo jako první vstoupí do chrámu. Mikuláš po přijetí do města pospíchá rovnou do kostela a stává se vyvoleným biskupem. Většina dalších legend se opírá právě o předchozí. Mikuláš je uváděn jako biskup města Myra, stará se o lidi a obchází jejich domy. Pomáhá jim, kde je potřeba. Nejznámější legendou je příběh o třech zlatých jablkách. Vyprávění pojednává o chudém rodině s třemi dcerami. Otec nechtěl dcery provdat, ale nevěděl, co dělat s chudobou. Ten večer biskup Mikuláš procházel městem a když slyšel, co se jim děje, dal přede dveře tři zlatá jablka a tím je zachránil. Některé prameny uvádějí, že se jednalo o tři nevěstky. Často je proto Mikuláš vyobrazován s třemi jablky, nebo s třemi sáčky se zlatáky. Známa legenda je také o tom, jak Mikuláš pomohl námořníkům (Schauber, Schindler, 2001). Další legendy jsou často na podobném principu. Vše se odehrává ve městě, často je příběh spojen s chudou rodinou, s námořníky a lodí. Některé další legendy mají názvy: O vzácném koberci, O záchraně lidí před hladem, O záchraně před loupežníky (Graske, Muroňová, Havel, 2007). Legend však najdeme opravdu mnoho a v různých verzích. Z legend a života Mikuláše se odvíjí dnešní tradice, příběhy i mikulášské nadělování.

1.3 Různá pojetí a zpracování svátku sv. Mikuláše

1.3.1 Tradiční pojetí formou mikulášské obchůzky

V Čechách se traduje mikulášská obchůzka v předvečer svátku svatého Mikuláše. *“Tento zvyk má svůj původ v tradici tzv. vigilií. Slovo Vigilie pochází z latinského slova vigilia a znamená bdění. Pojem vigilie označuje zvyk připravovat se bděním v noci při modlitbách na určitý svátek nebo mimořádnou událost, která svátku nebo události předchází”* (Antošíková, 2017, s. 36). Dříve bylo u křesťanských svátků běžné, že se začínaly slavit již večer předchozího dne, a proto dodnes slavíme svátek sv. Mikuláše již 5. prosince, i když je v kalendáři tento svátek zapsán 6. prosince.

Tradiční mikulášská obchůzka, která cílí převážně na děti, nemá prvotní kořeny v Čechách. V Německu se v 10. století rozvinulo uctívání svatého Mikuláše a následně vznikaly i zvyky. Údajně právě v Německu se začalo tradovat obdarovávání dětí Mikulášem a návštěva domácnosti. Zvyk je historicky spojen s klášterní školou, kde vznikla tzv. „biskupská hra“ a od ní je tradice odvozena (Schauber, Schindler, 2001). *Ve starých českých školách se setkáváme se žakovskými mikulášskými obchůzkami, jimž se říkalo „uvádění biskupa do domu“* (Vondruška, 2005, s.78). *“V Čechách jsou nejstarší záznamy o mikulášské nadílce ze 14. století”* (Schauber, Schindler, 2004, str. 124). Původně se v Čechách tento svátek také slavil podobně jako masopust průvodem v nejrůznějších maskách, z čehož údajně později vznikly postavy čerta a anděla v 18. století. Postupem času se z tradice stal průvod s maskami andělů, čertů a jedním Mikulášem (Šottnerová, 2009). Více zdrojů uvádí, že ne vždy chodili s Mikulášem pouze čert a anděl. Někdy je uváděn čeledín Ruprecht, jindy ženská postava. Úděl další postavy byl výchovný, z čehož můžeme odvozovat i tradování výchovného prvku čerta. Z původních různorodých tradovaných zvyků, které se lišily v Čechách i na Moravě, nakonec vzniklo jednotnější slavení se třemi postavami. Některé domácnosti navštěvovalo více andělů, jiné mnoho čertů. Mikuláš byl však od začátku tradice vždy jeden. *„Družina chodila od domu k domu nebo tam, kde byla dopředu domluvena a měla za úkol nadílkou v podobě sladkostí, ovoce, ořechů a drobných dáreků odměnit děti poslušné a těm, které své rodiče někdy trápily, nahnat trochu strachu a vynutit od nich slib, že už budou hodnější”* (Šottnerová, 2009, s. 114).

Tradice se jako jedna z mála udržela až dodnes a pokrývá celou Českou republiku. Oproti některým tradicím jako například masopustní průvod, nevymizela tradice ani z velkých měst. Stala se tak jednou z nejrozšířenějších tradic na území naší republiky (Šottnerová, 2009). Můžeme tak vidět stále stejnou trojici Mikuláše, anděla a čerta 5. prosince v domácnostech. Dnes však nevidáme tyto postavy jen v domácnostech. Slavení svátku se rozšířilo a změnilo do podoby, která možná nemá k původní tradici tolik blízko. Nyní vidáme čím dál větší počty čertů, a to nejen těch převlečených, ale i na zboží v obchodech. Avšak i zboží v obchodech s mikulášskou a čertovskou tematikou má odkaz v tradici. Dříve se konaly mikulášské trhy, kde se mimo hraček a pochutin prodávaly i figurky čertů ze švestek (Vondruška, 2005). Často bývá pak v dnešní době čert na akcích pro děti, ve školách i v různých dětských klubech upřednostňován a Mikuláš je pro děti méně známou postavou. Velmi populární bývají také večerní představení a příchod převlečeného Mikuláše na náměstích různých měst po celé republice. Pro mladistvé a dospělé je pak velkou atrakcí, pokud přicházejí i Krampusové, což jsou strašidelné postavy podobající se čertům. Krampusové vycházejí ze staré tradice z Rakouska a jsou také se slavením svátku historicky spojeni. V dnešní době je čím dál častější, že je svátek zneužit a stává se pro mnohé způsobem, jak vydělat na rodinách peníze za obcházení domů, či na jiných akcích. To pak může být na úkor dětí, pro které svátek může být nepříjemným zážitkem (Šottnerová, 2009). V dnešní době je velký výběr toho, jak svátek svatého Mikuláše slavit. Je na rodičích a učitelích, zda pozvou k dětem Mikuláše, čerta a anděla, nebo jen některé postavy, či žádné. Často se setkáváme s návštěvou Mikuláše, anděla a případně čerta i v mateřských školách. Velké množství mateřských škol volí právě tradiční pojetí a zvou převlečené postavy. Děti mají často za úkol předříkat básničku, či zazpívat písničku. V některých mateřských školách má Mikuláš „knihu hříchů“ a děti si vyslechnou, v čem za poslední rok neposlouchaly rodiče či učitele. Podobně tomu tak bývá i v některých rodinách. Někteří rodiče děti „straší“, že je čerti odnesou a dosáhnou toho, že se děti snaží před termínem svátku více poslouchat. Do některých domácností nechodí čerti vůbec. Co se liší, není pouze zpracování tradice, ale i projevy dětí. Jsou děti, které se na příchod Mikuláše do mateřské školy, či domácnosti těší. Některé děti se upnou na slibovaný dárek a některé mají z návštěvy postav strach či hrůzu. Více se pak strachu dětí budu věnovat v podkapitole 4.2 Strach a úzkost dětí předškolního věku. Dodnes zůstala tradice mikulášské obchůzky velmi podobná té, která byla dříve.

„Smysl těchto obchůzek zůstal také stejný: obdarovat a udělat radost dětem a někdy být tak trochu výchovnou metodou pro ty, s nimiž si rodiče nevědí mnohdy rady“ (Šottnerová, 2009, s. 115). Tradiční pojetí slavení svátku Mikuláše v rodinách i ve školách není rozšířené jen u nás, ale i v zahraničí. V dnešní době lze však nalézt u nás i v jiných zemích mnoho dalších forem slavení tohoto svátku.

1.3.2 Netradiční pojetí slavení svátku svatého Mikuláše

Ne do všech rodin a škol přichází převlečený Mikuláš, čert a anděl. Někde se tento svátek vůbec neslaví například z důvodu jiné národnosti, či z důvodu odmítání této tradice. Jinde není slaven, protože pedagogové či rodiče zastávají názor, že tradiční pojetí tohoto svátku vyvolává v dětech strach. V těchto mateřských školách či dětských skupinách se potom téma nezařazuje ani do programů a ŠVP vůbec. V některých rodinách, mateřských a základních školách se svátek slaví, ale jiným než tradičním pojetím.

Netradiční způsob slavení, který vychází z legendy o svatém Mikuláši, je křesťanské pojetí slavení tohoto svátku. I když v některých kostelích, křesťanských rodinách i církevních mateřských školách se návštěva Mikuláše uskutečňuje, tak se zde klade mnohem větší důraz na příběh a podstatu svěťce. V křesťanských, avšak i jiných rodinách se čtou legendy o svatém Mikuláši, či jsou děti motivovány ke konání štedrých skutků. V církevních a křesťanských mateřských školách se často vypravují legendy při řízených činnostech. Toto pojetí je také poslední roky rozšířenější díky pedagogice Franze Ketta. Více se tomuto pojetí budu věnovat v kapitole 3. Pedagogika Franze Ketta.

V některých mateřských školách zvou divadelníky, na kterých je, jestli se v divadle budou odrážet historická fakta, legendy či tradice. Ve většině mateřských škol zařazují učitelé výtvarné, dramatické, hudební i pohybové aktivity na toto téma. Někde jsou činnosti orientovány více na postavu čerta a jinde na postavy anděla a Mikuláše. Velmi populární bývá v mateřských školách zábavné zpracování čertovské tematiky a pojetí celého svátku jako legrace. Často je pak voleno zábavné dopoledne a jsou zvány různé společnosti, klauni, či taneční programy. Celé dopoledne i nadílka je prožita zábavnou formou bez tradičního příběhu o Mikuláši.

Otázkou pro rodiče i učitele je, zda tradiční, nebo některé z netradičních pojetí je lepší či horší. Dalším problémem je, zda lze zpracovat všechna pojetí vhodně a co ze všech v dnešní době nabízených programů vybrat. Může některé pojetí dítěti uškodit či ho naopak rozvíjet?

2 Dramatická výchova

2.1 Pojem dramatická výchova

Definice dramatické výchovy je popisována v mnoha publikacích různorodě. Prakticky a zřetelně popisuje dramatickou výchovu výrok britského divadelníka Briana Waye (1967): *“Dítěti můžeme sdělit dvěma způsoby, co je to slepý člověk. Můžeme mu říci, že slepý člověk je člověk, který nevidí. Nebo mu řekneme: „Zavři oči a pokus se najít cestu ven z místnosti.“ A ten druhý způsob je dramatická výchova”* (Svobodová, Švejdvová, 2011, s. 9).

Bláhová (1996) i Valenta (2008) popisují dramatickou výchovu ve spojitosti s osobnostně sociálním učením. Valenta (2008) dále uvádí, že je tato výchova vedena uměleckými prostředky. Zmiňuje prostředky dramatické a divadelní, stejně jako Hana Švejdvová (2010), která dále popisuje, že se tím dramatická výchova odlišuje od ostatních výchov (Svobodová, Švejdvová, 2011). Bláhová (1996) dramatickou výchovu definuje jako *„obor zabývající se osobnostně sociálním učením. V jejím obsahu a metodách se prolínají poznatky a principy především z oboru dramatických umění, pedagogiky a psychologie. Základním stavebním kamenem, s nímž dramatická výchova pracuje, je fiktivně navozená dramatická situace založená na mezilidské interakci a využívající simulačních a rolových her k aktivnímu poznávání světa, člověka, společnosti a sama sebe. Z takto nejobecněji formulovaného cíle dramatické výchovy se při plánování odvozují dílčí cíle jednotlivých složek a tematických celků učiva“* (Bláhová, 1996, s. 22).

Většina autorů také spojuje dramatickou výchovu s pojmem tvořivost. Například Svobodová a Švejdvová (2011) uvádějí, že *„dramatickou výchovu lze definovat jako tvořivý proces, při němž dochází ke zkoumání a prověřování tématu a vytváření vlastních postupů v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných, a to skrze vlastní prožitek a na základě vlastní činnosti”* (Svobodová, Švejdvová, 2011, s. 9).

Pojem dramatická výchova nebo někde uváděný pojem tvořivá dramatika je úzce spojen se slovem drama. *„Drama tu samozřejmě není chápáno ve smyslu tragické či nervy drásající události, ale ve smyslu takové činnosti, kdy se člověk rozhoduje k činu a volí způsob svého jednání.“* (Bláhová, 1996, s. 22). Většina definic dramatickou výchovu uvádí jako výchovně-vzdělávací proces.

Historie dramatické výchovy není příliš stará. Tato výchova má kořeny v USA v první polovině dvacátého století a vznikla „jako reakce na podněty reformní pedagogiky, která volala po větší aktivitě dítěte ve vzdělávacích procesech, po rozvoji tvořivosti, sociálním rozvoji, využití osobní zkušenosti a prožitků dítěte, zapojení emocí a umění do poznávacího procesu“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 47). Zakladatelkou oboru je dle zdrojů Američanka Winifred Marry Ward. Do českých zemích se dostala dramatická výchova později. Propagovali ji u nás osobnosti Miroslav Dismán a Eva Machková (Svobodová, Švejdová, 2011).

2.2 Principy dramatické výchovy

Machková (2007) rozděluje základní principy dramatické výchovy do dvou skupin. První skupinu tvoří principy společné s dalšími obory a předměty vzdělávání. Druhá skupina zahrnuje principy specifické pro dramatickou výchovu. Do první zmíněné skupiny patří: „*výchova zkušeností, prožíváním, hra a tvořivost. Princip partnerství je přechodem k druhé skupině*“ (Machková, 2007, s. 11). Do druhé skupiny spadá: „*psycho-somatická jednota člověka, fikce, hra v roli, postup od situace k výrazu, zkoumání života a experimentace s ním a improvizace*“ (Machková, 2007, s. 11). Svobodová a Švejdová (2011) popisují podobné principy, které rozšiřují o princip aktivity, k tvořivosti připojují fikci a k psychosomatické jednotě přidávají empatii. Principy řadí autoři v různém pořadí, níže je představeno řazení principů dle Svobodové a Švejdové (2011). Machková (2007) také zdůrazňuje, že všechny principy, které uvádí, je potřeba zařazovat do dramatických činností, a pokud jsou vybrány jen některé principy, jde pak většinou pouze o prvky dramatické výchovy v jiných pedagogických situacích.

2.2.1 Princip aktivity, prožitku a zkušenosti

„*O věcech nemluvit, ale dělat je*“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 48).

Na principu zkušenosti současná dramatická výchova vznikala. Dítě si zkušenosti zapamatuje mnohem více než jen pomocí slyšené a verbální formy. Skrze osobní zkušenost si dítě může poznatky déle uchovat v paměti a lépe je může pochopit. Z principu zkušenosti vzniklo také činnostní učení, které staví na osobní zkušenosti skrze činnost. Princip zkušenosti se může promítat díky dramatickým metodám i do jiných vyučovacích předmětů,

než je jen dramatická výchova (Machková, 2007). „*Zkušenost představuje sumu toho, s čím jedinec doposud přišel do styku, ať to jsou praktické aktivity a dovednosti, prožitky, mezilidské vztahy, anebo vědomosti*“ (Machková, 2007, s. 11).

Machková (2007) mezi principy prožitku a zkušenosti neřadí aktivitu. Svobodová a Švejdvová (2011) principy aktivity, prožitku a zkušenosti dávají do jedné trojice. U prožitku zdůrazňují důležitost toho, abychom prožitek opravdově prožívali a nejenom o něm hovořili. Machková (2007) i Svobodová a Švejdvová (2011) se shodnou na tom, že prožitek je čistě subjektivní a individuální pro každého člověka. Do dramatické výchovy ho řadíme, protože je spojen se vstupem do role, v které poznáváme svět druhých, měníme osobnost člověka v roli (Machková, 2007).

2.2.2 Princip hry

Hra je svobodná, dobrovolná činnost. V prostředí mateřské školy se pomocí principu hry realizuje dramatická výchova. Do dramatických her však neřadíme soutěživé hry. Právě hra přináší prožitek a zkušenost skrze aktivitu (Svobodová, Švejdvová, 2011). Hra se objevuje v různých formách v průběhu celého života. Autoři rozřazují hry do různých kategorií. Dramatické a divadelní hry pak nazývají různými názvy, jako námětová, napodobivá, fantastická, dramatická, nebo hra symbolická a další (Machková, 2007).

2.2.3 Princip hry v roli

„*Tento princip je pro dítě předškolního věku zcela přirozený*“ (Svobodová, Švejdvová, 2011, s. 51). Machková (2007) zdůrazňuje, že právě hrou v roli je dramatická výchova odlišena od jiných oborů a předmětů. Hra v roli je principem, ale i metodou dramatické výchovy. Děti uplatňují pravidlo „jako“ (Svobodová, Švejdvová, 2011). Děti vstupují do role rodičů, zvířat, nebo například pohádkových postav, komunikují mezi sebou, rozdávají si role a učí se vzájemně spolupracovat.

2.2.4 Princip tvořivosti a fikce

Tvořivost můžeme pojmenovávat i jako kreativitu. Uplatňuje se v mnoha oborech, a nejen v těch uměleckých. Pokud mluvíme o tvořivosti, musíme dávat pozor na některé hrozby. Pedagog by neměl nabízet vlastní řešení, vyzdvihovat jednotlivce jako vzor, ale ani bezmyšlenkovitě schvalovat každé řešení. Tvořivost v dramatické výchově můžeme budovat

různorodostí nabízených aktivit pro děti, otevřeností pedagogů k tvořivosti, podporou dětí k samostatnosti i hodnocením procesu a nejen výsledku (Machková, 2007). Svobodová a Švejdová (2011) zdůrazňují, že je důležité, aby učitelka dávala prostor pro tvořivost dětem a nenaplnovala jen své kreativní nápady, čímž by tvořivost dětí mohla omezit. Dále také Svobodová a Švejdová (2011) oproti Machkové (2007) přidávají k tvořivosti ještě fikci. „*Prostředkem, který umožňuje rozvoj tvořivosti, je fikce a fiktivní situace, které učitelka (i dítě) navozuje*“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 52). Autorky také zmiňují, že fikce v dramatické výchově do jisté míry dítě ochraňuje. Dítě může skrze fikci zažít náročnou situaci a pomocí dramatiky tak přijmout a zvládnout určitý problém. Fikcí můžeme „proměnit třídu v pláž, nebo obchodní dům“ a využít tak fikci v určitém potřebném příběhu.

2.2.5 Princip partnerství

„*Partnerství ve třídě mateřské školy znamená především partnerství mezi učitelkou a dítětem, tedy vztah založený na demokratickém pedagogickém stylu*“ (Svobodová, Švejdová, s. 54). Učitel by měl vytvářet příjemné klima partnerství a vnímat každé dítě individuálně s jeho pozitivními i negativními stránkami. Měl by projevovat zájem o děti, podporovat jejich komunikaci, kooperaci i empatii. Jak již bylo zmíněno, partnerství se týká jak oborů nedramatických, tak ale i dramatické výchovy. „*Dramatické aktivity jsou vždy věci skupinovou, a vždy tedy vyžadují partnerství a kooperaci, neobejdou se ani bez komunikace*“ (Machková, 2007, s. 20).

2.2.6 Princip objevů, zkoumání, experimentace a improvizace

U principu experimentu a zkoumání je důležité, abychom určitou situaci, téma i hru opakovali víckrát, vraceli se a hledali různé cesty řešení. Pokud bychom zvolili jeden pokus, nepřinese to dostatek poznání (Machková, 2007). Svobodová a Švejdová (2011) popisují, že „*většina činností, které v rámci dramatického celku děláme, je vlastně experiment. Nikdy přesně nevíme, jak činnosti nabízené dětem dopadnou*“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 55). Experimentů je v mateřské škole celá řada, a to i například při pečení, experimentování s vodou či jinými živly. Improvizace je potom prostředek experimentování a zkoumání a zároveň základ dramatické výchovy. Pokud učitelka jedná bez přípravy a reaguje na konkrétní situaci ve třídě, jedná se o improvizaci pedagogickou. Druhým typem improvizace je pak volnější zadání pravidla a tématu dětem, které ho zpracují dle svého v danou chvíli

bez přípravy (Svobodová, Švejdová, 2011). Machková (2007) dále uvádí, že improvizací můžeme dosáhnout interpretace. „*Umět improvizovat, tj. jednat bez přípravy a textu, bez scénáře, je důležité pro život, neboť v životě musíme neustále improvizovat, reagovat na skutečně vzniklé situace, překážky, potíže a konflikty*“ (Machková, 2007, s. 25).

2.2.7 Princip psychosomatické jednoty a empatie

„*Psychosomatická jednota je jednota těla a duše, schopnost vnímat své prožitky a jednat v souladu s nimi, nebát se sdělit ostatním své pocity*“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 58). Machková (2007) popisuje podobně, že psychosomatická jednota je jednota těla a vnitřního světa jedince a základem je mimo jiné soulad člověka s jeho tělem. Pro děti v mateřských školách je tento princip psychosomatické jednoty samozřejmý, neboť děti myslí v tomto věku spontánně a upřímně (Svobodová, Švejdová, 2011). Svobodová a Švejdová (2011) oproti Machkové (2007) přidávají k principu psychosomatické jednoty navíc empatii. A popisují ji takto: „*Empatie a respektování pocitů, prožitků a názorů dítěte jsou základními požadavky na fungující principy dramatické výchovy*“ (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 58).

2.3 Metody a techniky dramatické výchovy

Pojem metoda dramatické výchovy může být vyložena z různých pohledů. Metody dramatické výchovy můžeme použít ve výuce jiných předmětů a výchov, kdy nepoužíváme komplexně vše z dramatické výchovy, ale pouze některé dramatické prvky. Dále můžeme metodou označit některé z hlavních metod a principů dramatické výchovy, jako je například hra v roli. Tímto pojmem můžeme nazvat i styl práce pedagoga, či konkrétní instituce. Metodou můžeme označit i skupinu postupů, nebo konkrétní postup při činnostech. Do konkrétních metod při činnostech pak tedy řadíme například: živé obrazy, hru v roli, diskusi, komentování fotografie, a další (Valenta, 2008).

“*Metoda v nejobecnějším slova smyslu znamená cestu k cíli, která rozhoduje o jeho dosažení. V pedagogice je vykládána jako záměrné uspořádání činností učitele a žáků, směřující k naplnění cílů pedagogických*” (Machková, 2007, s. 94). Podobně popisují a shodují se na obecnější definici metod i Svobodová a Švejdová (2011). Ve chvíli, kdy učitel vybírá a plánuje, které metody zařadí, je potřeba, aby přemýšlel a neopominul potřeby dětí,

jejich věk, vývojový stupeň ani jejich zájmy a zkušenosti. Také by však měl přemýšlet, zda je metoda vhodná pro naplnění stanoveného cíle (Machková, 2007).

Technika je dle Valenty (2008) konkrétnější metoda. Také zmiňuje, že je to praktičtější a osobnější typ metody. Z pedagogického pohledu je technika způsob, jakým se osvojuje učivo. Technika je také vykládána jako postup, který je omezený tím, že se naplňuje jen část učiva a jen jeden cíl (Valenta, 2008).

Svobodová a Švejdvová (2011) popisují techniku podobně, jako konkrétnější a užší cestu. Dále popisují, že si techniky a hry volíme dle zadaných cílů a v souladu s učivem.

Metody i techniky můžeme třídit dle různých autorů i kategorií. Například Valenta (2008) třídí metody do tří kategorií. V první kategorii je metoda plné hry. Do druhé kategorie spadají metody pantomimicko-pohybové, kam patří například narativní pantomima a metody verbálně zvukové, kam spadá například technika horká židle. Do poslední, třetí kategorie zařazuje metody graficko-písemné a metody materiálově-věcné, kam například řadí práci s rekvizitou. Machková (2007) popisuje několik základních principů metod, kterými je například improvizace a postup od pohybu a pantomimy k dialogu a plné hře. U druhého principu také popisuje, že při práci s mladšími dětmi by se měla pantomima zařazovat do aktivit dříve než dialog, protože právě pantomima a pohyb pomáhají vyjadřovat se bez zábran. Některé principy metod, metody, či techniky pojmenovávají a zařazují autoři rozlišně. Níže budou popsány základní techniky, či metody, z kterých jsou některé použity i v praktické části této bakalářské práce.

2.3.1 Příklady metod a technik dramatické výchovy

Hra v roli

“Tato specificky dramatická metoda, kterou můžeme vnímat současně jako jeden z principů dramatické výchovy, vychází ze spontánní hry předškolního dítěte” (Svobodová, Švejdvová, 2011, s.77). Valenta (2008) popisuje podobně, že hra v roli je základní metodický princip, díky němuž se dramatická výchova liší od ostatních vzdělávacích systémů.

Hra v roli spolu s fikcí jsou základem metod dramatické výchovy. Jedinec se proměňuje v jinou osobu, tvora, přírodní jev, abstrakci, či věc. Hra v roli má více stupňů a různých forem, jako jsou základní: simulace, alterace a charakterizace. Při simulaci měníme pouze

okolnosti, při alteraci jedinec vstupuje do role určité sociální pozice a při charakterizaci je již hra v roli spojena s vlastnostmi dané postavy (Machková, 2007). Děti předškolního věku pomůže přijmout roli určitý prvek, například jednoduchý, zřetelný kostým. Děti vnímají učitele v roli jako jejich spoluhráče a partnera (Svobodová, Švejdová, 2011).

Improvizace

Improvizace je nepřipravené jednání v konkrétní dané situaci (Valenta, 2008). Machková (2007) popisuje improvizaci jako jednání, kterým můžeme zkoumat druhé a život druhých lidí. Dále píše, že skrze improvizaci se utváří děj či příběh a je také možné improvizaci uskutečnit již na existujícím příběhu.

Svobodová a Švejdová (2011) zařazují improvizaci do podkapitoly o pojmech: metoda, technika a hry v dramatické výchově. Zmiňují, že improvizace je zároveň principem. Machková (2007) popisuje, že improvizace není technika ani metoda, ale je to jeden ze základních principů metod.

Další příklady metod a technik dramatické výchovy

Svobodová a Švejdová (2011) prakticky a zřetelně popisují některé další techniky a metody dramatické výchovy. Řadí se k nim například asociční kruh, v kterém má každé dítě možnost se verbálně vyjádřit, práce s rekvizitou, která rozvíjí představivost a fantazii dětí. Dále různé druhy pantomimy, jako je častá narativní pantomima odvozena od slova „narace“, neboli vyprávění. Při narativní pantomimě se pantomimicky ztvárňuje vypravovaný děj, či například píseň. Také do metod a technik spadá i diskuze, která není pro dramatickou výchovu zcela typická, ale je pro ni důležitá. Pomáhá shrnout pojmy a nové poznatky, což je pro děti předškolního věku velmi přínosné. V diskusi není žádná jediná správná odpověď, ani není žádná špatná. Učitel by měl klást dětem otevřené otázky. Další často používanou technikou či metodou v mateřských školách je štronzo. *“Chceme-li s dětmi pracovat technikami dramatické výchovy, potřebujeme se společně naučit ovládat své tělo tak, abychom se zastavili a zůstali chvíli stát bez hnutí. Vydržet chvíli v klidu, soustředit se na to, aby se tělo nepohnulo, to je pro některé děti nadlidský úkol. Naučit se to můžeme hrou. Štronzo je kouzelné slovo, které znamená zastavení, zkamenění, konec pohybu”* (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 83).

Mnoho dalších technik a metod, které autorky popisují, jsou spojené s předchozími technikami a metodami. Například technika živý obraz umožňuje zastavit čas a rozebrat určitou situaci. Technice předchází právě dovednost štronza, bez kterého by živý obraz nefungoval. K této technice pak můžeme přidat i oživlé štronzo, či oživlý obraz. Pro starší či více zkušené děti lze použít i techniku vnitřních hlasů. Podobná je i tzv. horká židle, kdy si dítě bere na sebe určitý atribut a vstupuje do role. Tato technika rozvíjí empatii i verbální projev. Pro děti předškolního věku je velmi přínosné zařazovat i metodu reflexe a s ní spojené další techniky. Reflexe pomáhá pedagogovi, aby zjistil, zda děti porozuměly hlavní myšlence aktivity a zároveň shrnuje vše důležité, co děti prožily. Reflexi můžeme pojmout různě, například technikou postojové škály či využít různé hodnotící pomůcky. K technikám a metodám dramatické výchovy můžeme přiřazovat také nedramatické činnosti, jako například výtvarné činnosti při reflexi (Svobodová, Švejdová, 2011). Metod a technik dramatické výchovy je více a různí autoři je člení a popisují různě. Některé z technik a metod jsou využity v praktické části této bakalářské práce.

2.4 Dramatická výchova v mateřské škole

“Dramatická výchova v mateřské škole má svým způsobem výsostné postavení. Proč a v čem? Protože máme čas, protože máme příležitost ke každodennímu setkávání, protože není odděleným samostatným předmětem či výchovnou složkou, ale principem prolínajícím se všemi řízenými činnostmi a udávajícím způsob komunikace učitelky s dětmi” (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 80).

Autorky Svobodová a Švejdová (2011) dále popisují, že v dnešní době máme v mateřské škole možnost zařazovat různé metody, formy, prostředky i činnosti. Zmiňují, že důležitá a hlavní činnost dítěte v mateřské škole je hra, skrze kterou můžeme zařazovat metody dramatické výchovy.

V mateřské škole se můžeme s dramatickou výchovou setkat při různých činnostech. Ve formě prvků dramatické výchovy ji najdeme například v pohybových či hudebních činnostech. U dětí předškolního věku je vhodné propojovat různé činnosti a plynule přecházet do různorodých oblastí. Se samostatnou dramatickou výchovou se pak setkáváme při řízených činnostech jako například při dramatických lekcích na různá témata. Dramatické činnosti, prvky a lekce mohou být časově různé. Setkáme se s krátkými

dramatickými aktivitami či hrami, s dopolední lekcí, ale také s celodenním či týdenním tematickým blokem. U dětí předškolního věku můžeme také organizovat dramatické zájmové kroužky (Machková, 2018).

Mnoho pedagogů i rodičů, ale i široká veřejnost má dojem, že dramatická výchova je pouze nacvičené divadlo a nemá to se vzděláváním a výchovou moc společného. *“Reakce pedagogické veřejnosti i rodičů na dramatickou výchovu bývají často negativní, buď je považována za nácvik divadelního představení, a tedy i cosi mimoškolního a “jen zábavného”, nebo je odsuzováno jako “válení po koberci” nebo maření času jiným bezúčelným počínáním”* (Machková 2018 s. 122). Aby šlo o výchovu jako takovou, je potřeba se zabývat jejími cíli. Při plánování činnosti je potřeba si stanovit, proč dramatickou výchovu plánuji zařadit a následovně promyslet i jednotlivé cíle. Učitel by měl také přemýšlet nad věkem dětí, s kterými plánuje realizovat dramatickou výchovu. Některé schopnosti a dovednosti, které jsou důležité pro dramatickou výchovu, dítě získává až v určitém věku. Je tedy nutné, abychom u mladších dětí v mateřské škole zařazovali převážně jen některé vybrané hry a cvičení. Dále by se nemělo opomenout přemýšlet nad složením skupiny, problémech, které mohou vyvstat, ale i nad dalšími věcmi, jako je kvalita materiálu používaného pro dramatickou výchovu. Pokud pedagog plánuje pracovat s literární předlohou, musí ji volit opět dle úrovně dětí. Pro děti předškolního věku mohou být vhodné lidové pohádky, ale i mýty, legendy, hrdinské příběhy, báje a eposy. Zařadit můžeme i vhodné bajky, nebo moderní autorské pohádky a další literární předlohy (Machková 2018).

Důležité také je, aby pedagog, který plánuje realizovat dramatickou výchovu, dobře znal děti a myslel na jejich potřeby. I když už je předem daný plán, učitel by vždy měl umět reagovat dle dané situace a umět improvizovat. Nebát se opustit ze svého plánu a změnit například i téma celé aktivity dle podnětu od dětí (Černá In Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole, 1992).

Dramatickou výchovou rozvíjíme u dětí různé schopnosti a psychické funkce. Řadíme do nich například: pozornost, představivost a fantazii, tvořivost, smyslové vnímání, myšlení, ale i pohyb, rytmus, řeč a komunikaci (Machková, 2018).

Při realizaci a plánování dramatické výchovy a pro její úspěšnost je důležitá osobnost pedagoga. Ten by měl myslet originálně, pohotově a rychle reagovat na případné změny. Pro dramatickou výchovu a její realizaci jsou také podstatné schopnosti jako tvořivost, představivost, fantazie, komunikace, naslouchání, citlivost a empatie (Bláhová, 1996). Machková (2018) popisuje podobné vlastnosti učitele důležité pro realizaci dramatické výchovy a přidává navíc vlastnosti a schopnosti: trpělivost, vstřícnost, pochopení, zodpovědnost, otevřenost, schopnost improvizovat, orientovat se v hudební i výtvarné výchově, mít kladný vztah k literatuře a mít základní pedagogicko-psychologické znalosti.

Každý pedagog, který plánuje realizovat dramatickou výchovu, by si měl nejprve zkusit se sám účastnit dramatických lekcí či aktivit. Touto zkušeností zjistí, jaké má schopnosti a zda mu tento styl práce vyhovuje. Každému učiteli vyhovuje jiný a pokud dramatická výchova neboli tvořivá dramatika někomu nevyhovuje, do své práce ji zařazovat nemusí (Černá In Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole, 1992).

3 Pedagogika Franze Ketta

„Pedagogika Franze Ketta je pedagogický směr vycházející z křesťanského pojetí člověka“ (<http://www.kett.cz/clanky/hlavni>). „pojmenovává celistvý, na smysl zaměřený přístup ke vzdělávání a výchově. V tomto smyslu se jedná o alternativní pedagogický směr“ (Muroňová, Havel, 2014, s. 1).

Je to způsob celostního učení pro různé věkové kategorie. Tento pedagogický směr se orientuje na vztah k sobě, k druhým, ke světu, i k Bohu. Je zde prostor pro vlastní iniciativu, aktivitu a důležitá je i diskuze. Pedagog není autoritou, ale výchovu zde vytvářejí účastníci sami a všechny aktivity jsou zaměřené prakticky (<https://franz-kett-paedagogik.de/ueber-uns/was-wir-tun/>).

Pedagogický směr vznikl v Německu v Bavorsku v letech 1972-1978, kdy se po celé zemi jednalo o koncepci vzdělávání, a to včetně předškolního vzdělávání (Kett, Bauer, Muroňová, Havel, 2009). *„Vedle státních institucí se do této diskuse zapojila také římskokatolická církev jako zřizovatelka mnoha předškolních zařízení. Jejím zájmem bylo naformulovat novou koncepci náboženského vzdělávání a jako jedna z možných alternativ se začala pod názvem Religionspädagogische Praxis rozvíjet právě tato pedagogika“* (Kett, Bauer, Muroňová, Havel, 2009, s. 5)

„Původně se tento pedagogický směr rozvíjel jako katechetický způsob práce s předškolními dětmi pocházejícími zejména z problematických sociálních podmínek. V průběhu let se z něj vyvinul samostatný pedagogický systém, který má své specifické postupy, principy, metody práce a pomůcky a je vhodný pro všechny věkové skupiny“ (<http://www.kett.cz/clanky/hlavni>).

Autorem pedagogického směru je Franz Kett spolu s řeholní sestrou Esther Kaufmannovou. Franz Kett je německý filozof, teolog, pedagog, lektor i spisovatel. Narodil se roku 1933 v Mnichově a má bohaté zkušenosti s učením na různých typech škol. Zabývá se převážně náboženskou výchovou (<http://franz-kett.de/rpp.html>).

Koncept pedagogiky se ověřoval v různých mateřských školách i jinde. Postupem času se pedagogika rozšířila i do jiných stupňů vzdělávání a je dostupná pro různé věkové kategorie. Roku 2008 se založil institut für ganzheitlich sinnorientierte Pädagogik – RPP, který

pedagogiku dále rozvíjí, zajišťuje lektorování a školení a mnoho dalšího. Pedagogika Franze Ketta je nyní rozšířena v mnoha zemích Evropy, a to převážně v německy mluvících oblastech. Není však rozšířena jen po Evropě, ale například také v Jižní Koreji. V České republice má své vlastní sídlo Společnost pro Pedagogiku Franze Ketta v Ostravě (Kett, Bauer, Muroňová, Havel, 2009).

Oficiální české stránky Společnosti pro Pedagogiku Franze Ketta nabízejí kurzy pro pedagogy i zájemce o tuto pedagogiku: <http://www.kett.cz/clanky/hlavni>.

3.1 Charakteristika pedagogiky Franze Ketta

Pedagogika Franze Ketta má některé hlavní charakteristiky, které uvádí více zdrojů. Představím základní oblasti zaměření:

Pedagogika existenciální

Dle této pedagogiky je důležité podporovat děti, aby vnímaly svůj život jako velký dar, uvědomovaly si smysluplnost života, a aby je pedagog povzbuzoval k životní radosti. Dobře tuto charakteristiku vyjadřuje i výrok zakladatele Franze Ketta: „*Není vždy jednoduché být, ale je dobře, že jsem*“ (Muroňová, Havel, 2014, s. 1).

Pedagogika vztahová

Tento pedagogický směr se zaměřuje na vztahy. Ve svých metodických programech a i v samotné pedagogice se učí děti principu dávání a přijímání. Důležité jsou mezilidské vztahy. Tato charakteristika je zaměřena na vnější i vnitřní svět dítěte. Vnější utváří jeho sociální vazby, rodina, ale i kultura a příroda. Vnitřní svět je pak samotný jedinec (Muroňová, Havel, 2014).

Pedagogika rozvíjející osobní jedinečnost

Pedagogika se orientuje i na přijetí individuálnosti dítěte a na jeho jedinečný rozvoj i osobní růst. „*Při edukačním procesu v mateřské škole nejde o to vybavit dítě vědomostmi, ale ukázat mu cestu, aby na ně mohlo přijít samo. Úkolem pedagogických pracovníků je tedy dítě přijmout bez výhrad, vážně – takové jaké je, respektovat jej a jen nasměrovat jeho růst, aby probudili jeho individualitu a životní síly, které má v sobě ukryté*“ (Vladyková, 2020, s. 20).

K rozvoji dítěte se používají nejrůznější literární předlohy jako biblické příběhy, legendy, pohádky i symboly.

Náboženská pedagogika

Celá pedagogika Franze Ketta vychází z křesťanského pojetí člověka. Využívá biblické příběhy, nejrůznější postavy svatých a další křesťanské prvky. Většinou se proto tato pedagogika a její principy využívají v křesťanských mateřských školách. Některé prvky jsou však využitelné v běžných mateřských školách. V křesťanských mateřských školách se v rámci této pedagogiky také často realizuje dětská filozofie a teologie. (<http://franz-kett.de/rpp.html>).

Koncept, který se stále rozvíjí

„Pedagogika Franze Ketta není uzavřeným pedagogickým systémem. Její vzdělávací teorie se děje a vzniká průběžně a induktivně, převážně při setkáních s dětmi předškolního a mladšího školního věku.“ (Muroňová, Havel, 2014, s. 5).

Tento pedagogický směr využívá řadu principů a pomůcek. Pracuje s biblickými příběhy, podporuje diskusi a rozhovor a rozvíjí u dětí tvořivost a fantazii. Základními principy jsou například princip celistvosti, soustředění, podílení se, zkušenosti, vztahovosti a další. Pomůcky, s kterými pedagogika pracuje, jsou často barevné šátky, různé druhy provázku, filcových podložek, dřívka různých tvarů, přírodniny, skleněné kameny či sklíčka, ale také Orffovy nástroje a další. Tyto pomůcky slouží převážně jako symbol (Vladyková, 2020).

3.2 Pedagogika Franze Ketta a dramatická výchova

Pedagogika Franze Ketta a dramatická výchova v mateřské škole toho mají mnoho společného. Některé principy a hlavní prvky jsou téměř totožné. Například princip prožitku u dramatické výchovy můžeme pozorovat i v pedagogice Franze Ketta, nebo také rozvoj tvořivosti při konkrétních činnostech. Stejně tak se dramatická výchova i pedagogika Franze Ketta zaměřují na osobní rozvoj jedince a pohlíží na individualitu dítěte, ale také na rozvíjení mezilidských vztahů a spolupráce dětí při konkrétních činnostech. Činnosti, které vychází z pedagogiky Franze Ketta, se často s prvky dramatické výchovy prolínají, a proto nemusí být tato dvě odvětví striktně rozdělena. V mateřské škole můžeme pedagogiku Franze Ketta i dramatickou výchovu či její prvky použít pro mnoho témat. Obě tato odvětví se prolínají do

dalších výchov a jsou často spojena s pohybovými, hudebními i výtvarnými činnostmi. V pedagogice Franze Ketta můžeme zpozorovat mnoho prvků dramatické výchovy, jako například vstupování do role s využíváním různých atributů. Dramatická výchova i pedagogika Franze Ketta také často pracují s příběhem, či konkrétní knihou a symboly. V praktické části této bakalářské práce jsem proto zrealizovala dramatickou lekci, která vychází právě i z pedagogiky Franze Ketta, a činnosti této lekce se vzájemně doplňují o prvky z obou odvětví.

3.3 Program Aby malé bylo velké

Program Aby malé bylo velké je originální a reformní metodická příručka náboženské výchovy pro předškolní děti, vycházející z pedagogiky Franze Ketta. Tento program je použitelný nejen do mateřských škol, ale i do farností. Může být použit také pro rodiny s dětmi, pro různé věkově heterogenní skupiny dětí, pro děti s mentálním postižením, či do různých skupin, kde jsou integrované děti s postižením. (http://www.kett.cz/clanky/Program_Aby_male_bylo_velke)

Program se neorientuje pouze na náboženskou výchovu, ale také na celkový rozvoj dětské osobnosti. Způsob práce dle této příručky nemusí být využíván pouze v křesťanských institucích, ale jeho prvky mohou být inspirací dalších předškolních zařízení, a to včetně státních i soukromých mateřských škol. Originál programu vznikl v němčině z praxe v mateřských školách. Roku 2008 byl přepracován a přeložen do českého jazyka. Tento metodický materiál je velmi konkrétní, jasný a přehledný (Jarošová, 2010).

Metodická příručka je strukturovaná do jednotlivých setkání. *“V jednotlivých setkáních není kladen důraz pouze na vnější, změřitelný a smysly zachytitelný svět, ale také na nezachytitelné vnitřní skutečnosti, v jejichž hloubce nacházíme obraz našeho vnitřního světa”* (Eder, Muroňová, Havel, 2008, s. 5). Každé setkání má pět částí a pomáhá dětem se řídit jasnými pravidly a rituály. Na začátku setkání je většinou volena hra, píseň či básnička většinou v kruhu. Hlavní části setkání se jmenují: společně poznáváme svět a něco nového vytváříme. V těchto částech děti něco nového poznávají a vytvářejí, často z pomůcek pedagogiky Franze Ketta. Na konci setkání se tančí, zpívá a zakončuje se celé setkání závěrečným rituálem. (Jarošová, 2010).

Jednotlivá setkání jsou rozdělena v příručce dle ročních období. V každém období je kolem 9-12 setkání. Témata jsou většinou podobná jako tematické bloky v mateřských školách, jen některá jsou více orientována na náboženskou pedagogiku. Na konci podzimu je například setkání s názvem Svatý Martin, v zimě se pak setkání orientují na slavení svátku sv. Mikuláše a na celý vánoční příběh, na jaře je několik témat věnováno přírodě, a v létě najdeme setkání například s názvem Let, beruško zlatá. Většinou jsou využity pomůcky z pedagogiky Franze Ketta, biblické a další příběhy, nejrůznější písně a vytváření různých obrazů a symbolů z materiálů v kruhu (Eder, Muroňová, Havel, 2008).

Celý program také obsahuje nejrůznější prvky dramatické výchovy. V některých kapitolách můžeme najít učitele v roli jiné postavy, jako například v roli svatého Martina. Metodická příručka také používá nejrůznější atributy, materiály, metody, hry a principy vycházející z dramatické výchovy.

4 Strach a úzkost

“Úzkost a strach jsou psychické jevy, které zná každý z nás z vlastní zkušenosti. Doprovázejí nás po celý život. Podílejí se významnou měrou na formování osobnosti člověka a jeho socializace” (Vymětal, 2004, s. 11). Tyto psychické jevy vznikají u každého jedince specificky dle jeho zkušeností, které získává skrze učení, převážně nápodobu. Pojmy strach a úzkost nelze od sebe striktně rozdělit, jelikož se vzájemně prolínají (Vymětal, 2004).

4.1 Vymezení pojmů strach a úzkost

“Strach je přirozenou zkušeností člověka. Plní ochrannou funkci, je nezbytný k přežití. Strach představuje nutnou fyziologickou a duševní přípravu na nebezpečné a ohrožující situace. Vybízí k opatrnosti, pomáhá realisticky odhadnout nebezpečí” (Rogge, 1999, s. 16). Vymětal (2004) strach definuje podobně, jako nepříjemnou reakci na nebezpečí, kterým jsou většinou neznámé, nečekané a negativní podněty. Auger (1998) se s autory shoduje a popisuje strach jako emotivní reakci důležitou k přežití.

Pojem strach vychází z latinského slova „angustiae“, které znamená tíseň, úzký, nebo také těsný. Má obrannou funkci, ale v přílišné míře může být strach pro jedince i ohrožením. Intenzita a doba trvání strachu se liší v každé situaci i u každého jedince. Většinou strach přichází rychle, ale jeho odchod je pomalý. Strach může sílit a pokud se u daného jedince neřeší, postupně se může začít rozšiřovat. Nebezpečí, které v nás vyvolává strach, může být reálné, ale i zdánlivé. Jeho překonáním posilujeme své sebevědomí (Rogge, 1999). Od úzkosti se strach liší právě konkrétní příčinou, která strach vzbuzuje (Honzák, 1995).

“Výraz úzkost vyjadřuje hlavní pocit, který tento stav doprovází. Na rozdíl od strachu je pro úzkost typické, že si blíže neuvědomujeme konkrétní objekt, nebo situaci, které ji vyvolávají, a proto bývá vedle napětí doprovázena bezradností, popř. panikou. Je tedy reakcí na tušené a neznámé nebezpečí a bývá zpravidla nepříjemnější než strach, neboť očekávání nemilé události je obvykle horší než událost sama. Úzkost snášíme hůře než strach” (Vymětal, 2004, s. 13.). Honzák (1995) popisuje úzkost podobně, jako psychosomatický stav, který nás varuje před neznámým nebezpečím a chrání nás. Uvádí, že rozdíl mezi úzkostí a strachem je právě v reálnosti nebezpečí. Při úzkosti je nebezpečí nereálné a nekonkrétní.

Úzkost nás připravuje na útěk. Je to forma jakéhosi poplachu. Může být spojena se strachem ze smrti, ze společenského selhání, se stresem, s rozhodováním, s nenaplněným očekáváním a s dalšími situacemi v životě. Úzkost však není jen nebezpečná. Přijatelná míra úzkosti nám může pomoci například k lepšímu výkonu, uchování věcí v paměti, nebo k tvořivosti. Malá úzkost může být spojena s příjemnými pocity, například při sledování detektivek či hororů. Naopak nezdravá míra úzkosti může vést k závažnějším psychickým problémům a onemocněním, jako jsou panické ataky a další (Honzák, 1995). Příčinou úzkostí nejsou lidé ani konkrétní objekty, ale naše myšlenky a interpretace spojené s nimi (Auger 1998).

4.1.1 Projevy a obranné mechanismy strachu a úzkosti

Strach i úzkost se projevují nejrůznějšími viditelnými i skrytými projevy. Můžeme je zaznamenat v psychické a tělesné oblasti jedince, ale také v jeho chování. Mezi tělesné projevy strachu se řadí například bušení srdce, rozšířené zorničky, husí kůže a další. Projevy strachu a úzkosti nemají jen dospělí jedinci, ale také děti. U dětí to jsou často bolesti hlavy či břicha, pomočování, agrese či naopak velká pasivita. V konkrétních případech pak děti mají další různé projevy, jako například regrese při narození sourozence (Rogge, 1999). Vymětal (2004) uvádí podobné tělesné projevy strachu a úzkosti. Dále popisuje projevy viditelné na mimice, jako například bledý obličej, vyděšený výraz či pootevřená ústa. Honzák (1995) se taktéž shoduje s autory a upozorňuje na projevy spojené se zajištěním potřeb, jako jsou problémy se stravováním, zažíváním a spánkem.

Všechny projevy by neměly zůstat u dospělých ani dětí bez povšimnutí. Je však potřeba rozlišovat mezi běžnými projevy chování a projevy závažnějšího strachu, například při pozorování dětí v mateřské škole učitelkou.

Se strachem a úzkostí se každý vypořádává jiným způsobem. Existují však některé automatické obranné mechanismy, které pomáhají při překonávání těchto psychických jevů. Patří mezi ně racionalizace, projekce, popření, regrese a vytěsnění. V přílišné míře jsou však tyto mechanismy škodlivé a mohou úzkostnost zvýšit (Vymětal, 2004). Auger (1998) i další autoři zmiňují obranný mechanismus útěku a upozorňují na rizika s tímto mechanismem spojená.

4.1.2 Pojmy trauma a fobie

S pojmy strach a úzkost jsou úzce spjaté také pojmy fobie a trauma. Traumatický zážitek je silný, často jednorázový zážitek, který může mít negativní dlouhodobý vliv na psychiku daného jedince. Převážně u dětí pak může být negativně ovlivněn i jejich vývoj. Jako následek traumatu může jedinec trpět vážnějšími psychickými poruchami, úzkostmi, post-traumatickou stresovou poruchou, ale také například logopedickou vadou, jako je koktavost. Traumatické zážitky zahrnují různé druhy násilí, zneužívání či například nehody. U dětí pak trauma může vzniknout například konfliktem rodičů, přírodní katastrofou, či negativní lékařskou zkušeností (Vymětal, 2004). Mertin (2015) popisuje trauma podobně. Dodává další příklady traumatických zážitků, jako je příchod čerta s Mikulášem, fyzické i verbální násilí, zesměšňování, strašení dítěte nereálnými postavami, či donucení sněžení jídla. Dále upozorňuje, že sice může mít traumatická zkušenost určitý negativní vliv na celý život jedince, ale že nemusíme být jednou menší situací negativně poznamenáni po celý život. Zmiňuje, že některým traumatům zabránit nelze.

Rodiče by se měli snažit přiměřeně chránit své dítě před závažnějšími traumatickými zážitky a předcházet událostem, které takové zážitky vyvolávají. Pokud dítě zažije určité trauma, rodiče by měli s negativním zážitkem dítěte pracovat (Mertin, 2015). *“Když se tedy něco stane, pokusme se s takovým prožitkem pracovat. Netvařme se, že se nic nestalo. Dejme dítěti příležitost, aby o události mluvil, pozorně naslouchejme, přidejme podobné zkušenosti z vlastního dětství”* (Mertin, 2015, s. 181-182).

Některé strachy a úzkosti dětí vyplývají právě z traumatických událostí. Z traumatického zážitku může vzniknout například strach ze zvířat, který v některých případech přechází až ve fobii. Fobie může být spojená s dalšími situacemi a objekty, jako je například škola. Negativně přispívat fobii může také nevhodný výchovný styl (Rogge, 1999). *“Fobie představuje přenesenou úzkost, tj. úzkost, která je spojena s určitou představou a nutí k určitým aktivitám (např. nutí k umytí), nebo naopak k jejich zamezení (např. nepoužívat výtah)”* (Rogge, 1999, s. 17).

4.2 Strach a úzkost dětí předškolního věku

U malých dětí do věku tří let můžeme pozorovat konkrétní strachy z reálného světa. U dětí od tří let se pak objevují strachy ze světa fantazie a představ. Období fantazie a představ a s

ním spojené strachy se pomalu vytrácí při přechodu na základní školu. Svět dítěte na začátku školní docházky se mění v reálný. V období předškolního věku, kdy děti obvykle navštěvují mateřskou školu, je tedy nejvíce strachů spojených s fantazií a představami dítěte. Strachy vycházející ze světa fantazie a strachy převzaté od druhých jsou obvykle silnější nežli strachy ze světa reality. Dítě předškolního věku navíc nedokáže tyto dva světy plně oddělit (Vymětal, 2004). *“V tomto vývojovém období dítě ještě příliš nerozlišuje mezi světem svých fantazií a realitou, obojí mu splývá”* (Vymětal, 2004, s. 41). Vágnerová a Lisá (2021) se s tímto tvrzením shodují a popisují, že myšlení dětí předškolního věku je charakteristické magičností a fantazií. Dále zmiňují, že děti ve věku 3-6 let nerozlišují mezi realitou a fantazií a jejich myšlení je nekomplexní a nepropojené.

Dospělí by neměli dětské strachy podceňovat ani zesměšňovat. Rodiče, kteří děti straší, i když jen z legrace, mohou dítě vystavit velkým rizikům spojeným se strachem. (Vymětal, 2004). *“Zlatým pravidlem by se měla stát zásada, co nejméně děti vystavovat negativním zkušenostem, jež vyvolávají a doprovázejí úzkost a strach”* (Vymětal, 2004, s. 29). Ne všechny strachy dospělí u dítěte zpozorují prostřednictvím dětských emocí. Některé dětské strachy jsou skryté a dospělí je rozpoznají až dle nejrůznějších příznaků. Strachy dětí jsou negativním zážitkem i pro dospělé a mohou i v nich probouzet obavy. Někteří rodiče si vyčítají, že má jejich dítě z něčeho strach a srovnávají své dítě s ostatními (Rogge, 1999).

4.2.1 Druhy dětského strachu

Strachů může být v životě každého dítěte i dospělého celá řada. Jak bylo již zmíněno, strach nemusí být pouze něco negativního, ale i jakási forma ochrany organismu před nebezpečím. Malá a přirozená míra strachu je vývojově podmíněna a je potřebná. Existuje však i strach, který jedinec prožil v dětství a promítá se do celého jeho života negativně.

Auger (1998) uvádí mnoho druhů strachu jako je například strach z nedostatku lásky, z neúspěchu, z autority, strach někoho milovat, z názoru druhých, ale také například strach ze strachu. Rogge (1999) strach ze strachu uvádí jako důsledek snahy rodičů dítě od všech strachů uchránit. Dětské strachy mohou mít různé formy a podoby. V předškolním věku se můžeme setkat například s tím, že děti nechtějí docházet do mateřské školy. Mají strach, že pro ně rodiče už nepříjdou. Často také mívají strach při odchodu rodičů z domu a bojí se, že se rodiče domů nevrátí. Tyto strachy jsou posíleny, pokud dítě již například zažilo odchod

jednoho rodiče při rozvodu, či jiné události. V předškolním věku mívají děti často strach ze tmy, která je prostorem pro jejich fantazijní myšlení. Některé děti také mají strach z rozvodu rodičů, strach z katastrofy, ze smrti blízkých, nebo například z nejrůznějších příšer vzniklých v jejich fantazii. Další kategorií strachů, které mívají děti předškolního věku, jsou strachy ze záhuby, nejrůznějších pohrom, živlů a počasí. Při uvědomování si vlastního těla vzniká další strach, který je podpořen dětskou fantazií. Strachy dětí také mohou plynout z médií, které rodiče sledují či poslouchají (Rogge, 1999).

Rogge (1999) dále rozděluje dětské strachy a úzkosti do dvou skupin. Ty, které jsou vývojově podmíněny a jejich projevy jsou individuální dle osobnosti dětí a klima rodiny, a ty, jenž jsou spojeny s výchovou a plynou ze vztahu dětí a rodičů. Do základních vývojových strachů, se kterými se jedinec setká v prvních pěti letech života, řadí autor strach ze ztráty fyzického kontaktu, strach z cizích osob, strach z odloučení, strach ze zániku a strach ze smrti. Zdůrazňuje, že je nemožné vychovat dítě bez jakéhokoliv strachu. Do druhé kategorie autor zařazuje strachy podmíněné výchovou neboli sociální strachy. Tento druh strachů je často důsledkem výchovného stylu rodičů a promítá se skrze vztah k dítěti.

Výchovně podmíněný strach neboli sociální strach může vycházet z různých stylů výchovy. Například z příliš liberální výchovy, v které jsou prvky nedůslednosti, či z výchovy citově prázdné. Strach může také produkovat neúměrně přísná výchova, nebo výchova nadměrně perfekcionista, při které má dítě často strach z neúspěchu. Dětský strach také zvyšují mnohé tresty. Pokud rodiče volí špatný výchovný styl, který napomáhá nejrůznějším negativním strachům, mohou tím omezit a ohrozit vývoj dítěte. Rodiče také strach často využívají pro výchovné účely. Strach potom nechrání ani neposiluje, ale ubližuje. V některých domácnostech se strachem vyhrožuje. Rodiče děti varují trestem, který by mohl přijít, pokud dítě „nebude hodné“. Výhružky jsou pak například ve formě ponechání dítěte samotného v domě, výhružky spojené s příchodem druhého rodiče domů, nebo využívání nejrůznějších svátků, jako například vyhrožování, že Ježíšek nepřinese žádné dárky (Rogge, 1999).

Není dobré se snažit zabránit jakémukoliv strachu, to naopak dětem může ve vývoji taktéž uškodit. *“Svět beze strachu je pouhá iluze, ba dokonce negativní utopie. Výchova, která se*

chce strachu vyhýbat, formuje děti stejně života neschopné jako ta, jež je prostřednictvím strachu vystavuje tlaku” (Rogge, 1999, s. 19).

Pokud rodiče chtějí své děti uchránit před nadměrnými strachy a úzkostmi spojené s výchovou, měli by zajistit dítěti především bezpečné, harmonické, přijímající prostředí. Nevést dítě příliš autoritativně a snažit se se s ním domlouvat. Důležitý je také vztah rodičů navzájem a dostatek jejich času pro rodinu (Vymětal, 2004).

4.2.2 Překonávání dětského strachu

Abychom jako dospělí pomohli dětem překonat úzkosti a strachy, je potřeba zjistit, co je příčinou. Důležité je nechat dětem dostatečný prostor pro vyjádření a popsání strachu, pro jeho pojmenování a výtvarné či jiné ztvárnění. Při překonávání strachu a úzkosti je však potřeba i jednat. Pokud se dospělí snaží řešení dětského strachu odložit, či se řešení vyhnout, důsledkem může být opačný efekt. Děti ale právě mechanismem útěku často své strachy a úzkosti řeší. Útěk pak může znamenat častější nemocnost, protestování či například zlobení (Vymětal, 2004). Rogge (1999) popisuje podporu rodičů při překonávání strachu podobně a dodává, že dítěti nepomůžeme lítostí, ignorací ani racionalizací a vysvětlováním, že imaginární představy dítěte v realitě neexistují. Autor dále zmiňuje, že při překonávání strachu mohou dětem pomoci imaginární kladné postavy i vymyšlení kamarádi. Při překonávání strachu dětem pomáhá také humor a dětská tvořivost. Rodiče by děti měli při překonávání strachu podpořit a neřešit problém za ně. Občas dětem neposkytnou rodiče dostatečnou důvěru, což může dětem v boji se strachem výrazně uškodit. Dítě samo ovládá své představy, a tak je také potřebuje samo překonat, čímž posílí i své sebevědomí a vytváří si tak svou identitu. Pomoci při překonávání strachu mohou i příběhy obsahující strach dítěte, nebo rituál často spojený se zaklínadlem. Rodiče by měli být pro dítě oporou a přijímat jeho metody a strategie překonávání strachu. Každé dítě potřebuje jiný čas pro překonání strachu a každé dítě volí své originální způsoby (Rogge, 1999). Rodiče také dítěti pomohou strach překonat naplněním všech dětských potřeb, především pocitu jistoty a bezpečí. Pokud se dítěti podaří strach překonat, měla by ze strany rodičů přijít pochvala (Vymětal, 2004).

U dětí předškolního věku velkou roli při překonávání strachu hraje také hra. *“Strachu se lze zbavit i tím, že se s jeho zdrojem dítě identifikuje formou hry”* (Vymětal, 2004, s. 160). Pokud se mluví o hře, která pomáhá překonávat strach a úzkost, myslí se tím převážně volná hra,

v které děti mají prostor pro svou fantazii. Dítě volnou hrou posiluje i vlastní sebevědomí (Vymětal, 2004). Děti ve hře mají prostor vyjádřit veškeré své obavy, strachy i úzkosti. Jak již bylo zmíněno, děti předškolního věku mají velmi rozvinutý svět fantazie a představ. Pokud si vytvoří negativní postavu, z které mají strach, mohou ji nechat také samy zmizet, či právě ve hře překonat postavou kladnou.

„Postavit se strachu, překonat ho vlastními, někdy neobvyklými metodami, vydat se do světa prožít obavy a naučit se s nimi zacházet – to všechno představuje důležitý úkol ve vývoji dítěte mezi třetím a desátým rokem. Dítě zjišťuje, že strach je nedílnou součástí života” (Rogge, 1999, s. 105).

Ke strachu a úzkostnosti mají sklony některé děti více než jiné. Záleží převážně na osobnosti jedince, povahových rysech, temperamentu, ale také na výchově a zkušenostech. Například děti, které hůře snáší trému a stres, mají k úzkosti a strachu náchylnost větší (Vymětal, 2004). Každý se se strachem vypořádává individuálně dle jeho osobnosti a zkušeností, a to včetně sourozenců, jenž pochází ze stejné rodiny a byli stejně vychováni. Rozdílné způsoby vyrovnávání se se strachem můžeme pozorovat již u kojenců. Vliv na způsob zpracovávání strachu má na každého jedince také chování matky v prenatálním období. S vrozeným temperamentem však lze pracovat a jedinec se může naučit strach zpracovávat bez ohledu na jeho osobnost a zkušenosti. Důležitá je podpora rodiny, která dítě přijímá, jaké je (Rogge, 1999). *“Mají-li děti pocit, že jsou akceptovány takové, jaké jsou, vybudují si navzdory obtížnému temperamentu sebevědomí a důvěru”* (Rogee, 1999, s. 21).

4.3 Dramatická výchova a strach

Jak již bylo zmíněno, děti překonávají strach mnoha způsoby a každé dítě svou originální cestou. Jak bylo popsáno, pomocí dětem předškolního věku může i hra, a to převážně volná hra. Dospělí pak dětem pomohou překonat strach například čtením knihy, kde je vyobrazen jejich strach, celkovou podporou dítěte a jeho originálních způsobů, kterými strach překonává. Učitelky v mateřské škole, rodiče, i širší okolí dítěte mohou dětem pomoci strach překonat právě i prostřednictvím dramatické výchovy. Dramatická výchova podporuje a rozvíjí tvůrčí schopnosti, upevňování sebevědomí a hledání identity, spolupráci s ostatními a mnoho dalšího důležitého pro dítě předškolního věku. Právě skrze dramatickou výchovu a její „hravost“ se dítě může vyrovnat se svými strachy. Dramatická výchova umožňuje

rozvinout představivost a fantazii dítěte a dává prostor pro vlastní zpracování dané tematiky. Dítě tak může při mnoha činnostech dramatické výchovy vyobrazit ve fikci své strachy a vypořádat se s nimi. Je také mnoho novodobých dětských knih, které o strachu mluví a učitelka či rodič je mohou taktéž pro dramatickou výchovu použít. Například kniha *Neboj, neboj* představuje dětem strach jako emoci a ne jako nepřítele. Dramatická výchova dává tak dospělým možnost podpořit dítě v překonávání strachu nenásilným a otevřeným způsobem, který dítěti dává prostor.

4.4 Strach a trauma dětí ze svátku sv. Mikuláše

V předchozích kapitolách byly popsány a vysvětleny pojmy úzkost, strach, fobie a trauma. Jak již bylo vysvětleno, strach se od úzkosti liší tím, že známe jeho příčinu. V této kapitole se proto již úzkostí dále zabývat nebudeme a stejně tak ani fobií, která většinou se svátkem sv. Mikuláše spojena není. Svátek sv. Mikuláše může být slaven, jak již bylo zmíněno, různými způsoby. Může v dětech vyvolávat radost, příjemné pocity, ale také pocity negativní. Pro děti předškolního věku, které hůře rozlišují v tomto období realitu od představ, může být pak spojen svátek sv. Mikuláše s velkým strachem, negativními pocity, či právě traumatem. Velký vliv na prožití tohoto svátku mají rodiče, ale i okolí, jako učitelky v mateřské škole. Do některých mateřských škol nepřichází při slavení tohoto svátku žádné převlečené postavy, či pouze Mikuláš s andělem. V mateřských školách, kam chodí i čert, jsou pak projevy strachu u dětí častější než v mateřských školách, kam čert nechodí. Podobně je to i v rodinách. Velké projevy strachu, či právě trauma pak mohou mít děti, které jsou čertem, případně Mikulášem, strašeny, či zažily při slavení svátku určitou traumatickou událost. Rodiče i učitelé by mi měli vynechat používání tohoto svátku pro výchovné účely. *“Dítěti neprospívá, když je strašíme”* (Vymětal, 2004, s. 157).

Příchod čerta může být pojat různými způsoby, včetně humorného zpracování. Čert vždy nemusí znamenat strach dětí, ale rodiče i učitelé by se nad rizikem strachu měli zamyslet. Pokud rodiče souhlasí s příchodem převlečených postav včetně čerta, je otázkou, zda by tato návštěva neměla zůstat pouze v domácnosti, v bezpečném prostředí s ochranou rodičů. Děti i dospělí se v cizím prostředí chovají opatrněji, a takovým prostředím může být právě i mateřská škola. Na druhou stranu v některých případech je třída mateřské školy pro dítě podpurným a bezpečným prostorem. Při slavení svátku sv. Mikuláše může vyvstat strach

převážně u menších dětí, a to konkrétně u dětí do věku tří let. Děti v tomto věku se často bojí neznámých a neobvyklých podnětů a potřebují k překonání strachu přítomnost rodiče, což může být v mateřské škole problém (Vymětal, 2004). „*Děti potřebují při překonávání strachu podporu rodičů, protože tak získávají jistotu a oporu*” (Rogge, 1999, s. 19).

V mateřské škole mohou být mezi dětmi jedinci, kteří trpí vážnější úzkostlivostí. Mohou se zde objevit děti z rodin, kde rodiče aplikují výchovný styl produkující větší úzkostlivost a strach. V některých případech mohou děti trpět sociálně úzkostnou poruchou a obávat se neznámých lidí (Vymětal, 2004). U některých jedinců může být potom návštěva čerta, či Mikuláše velkým traumatem a strachem.

Praktická část

V praktické části jsem realizovala dramatickou lekci „O dobrém srdci biskupa Mikuláše“, která vychází z pedagogiky Franze Ketta a z prvků dramatické výchovy. Dramatická lekce představuje dětem předškolního věku postavu sv. Mikuláše a nabízí možnost slavit v mateřské škole svátek sv. Mikuláše netradičním pojetím. Dramatická lekce byla realizována jednorázově v pěti třídách různých mateřských škol různého zaměření a upravena vždy podle prostředí a situace dané třídy. Lekce také obsahuje krátký rozhovor s danou skupinou dětí, kterým je zjištěno více informací o slavení svátku sv. Mikuláše v dané třídě z pohledu dětí. Při dané lekci je také realizováno zúčastněné pozorování dětí.

Praktická část dále zahrnuje rozhovory s pěti pedagogy mateřských škol, kde byla lekce realizována. Rozhovory se zaměřují na slavení svátku sv. Mikuláše a zjišťují, které pojetí slavení svátku jednotlivé mateřské školy volí. Dále se také rozhovory zaměřují na problematiku strachu dětí při slavení svátku sv. Mikuláše. Výsledky výzkumu byly také zjišťovány pomocí dotazníků pro pedagogy mateřských škol. Dotazník zjišťuje stejně jako rozhovory, jak se pedagogové věnují svátku sv. Mikuláše v různých mateřských školách, a také se zaměřují na strach dětí spojený s tímto svátkem.

5 Cíle praktické části

Praktická část si klade tři výzkumné cíle a je rozdělena do dvou rovin

První rovina se zaměřuje na učitele a učitelky mateřských škol

1. Zjistit, jakým způsobem se věnují pedagogové v různých mateřských školách tématu sv. Mikuláše.

Druhá rovina se zaměřuje na děti předškolního věku

2. Ověřit funkčnost dramatické lekce o sv. Mikuláši v pěti mateřských školách s různým zaměřením.
3. Zjistit, zda může tradiční pojetí slavení svátku sv. Mikuláše vyvolávat strach u dětí předškolního věku.

6 Výzkumné otázky

Každá výzkumná otázka se orientuje na jeden výzkumný cíl

Na 1. cíl se orientují tyto výzkumné otázky:

- 1a) Jak se tématu svátek sv. Mikuláše věnují v různých mateřských školách?
- 1b) Kolik času věnují pedagogové mateřských škol tomuto tématu?
- 1c) Zařazují pedagogové mateřských škol při slavení svátku sv. Mikuláše do činností s dětmi dramatickou výchovu?
- 1d) Volí při slavení svátku sv. Mikuláše pedagogové mateřských škol klasické nadělování v přítomnosti Mikuláše a dalších postav, či volí jiný způsob?

Na 2. cíl se orientují tyto výzkumné otázky:

- 2a) Je dramatická lekce funkční pro dané téma?
- 2b) Lze pomocí prvků dramatické výchovy dětem dobře představit postavu Mikuláše?

Na 3. cíl se orientují tyto výzkumné otázky:

- 3a) Mají děti strach z převlečeného Mikuláše a dalších postav spojených s tímto svátkem?
- 3b) Jak pracují pedagogové mateřských škol s případným strachem u dětí a s tématem strach?

7 Výzkumné metody

První výzkumnou metodou byla dramatická lekce, která se zaměřuje na 2. cíl a na výzkumné otázky s ním spojené. V rámci dramatické lekce byly také realizovány krátké rozhovory s dětmi a zúčastněné pozorování dětí. Zúčastněné pozorování a rozhovory rozšiřují data vztahující se k 3. cíli.

Další použitou metodou byly rozhovory s pěti pedagogy mateřských škol, v kterých byla dramatická lekce realizována. Tato výzkumná metody zkoumá převážně 1. a 3 cíl.

Poslední výzkumnou metodou, která se také zaměřuje na 1. a 3. cíl, byl internetový anonymní dotazník pro pedagogy mateřských škol. Dotazník zajistil širší přehled o dané problematice než předchozí výzkumné metody.

8 Vlastní výzkumné šetření

Výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím stanovených výzkumných metod. Dramatická lekce se uskutečnila jednorázově v pěti mateřských školách různého zaměření, kde byly realizovány i rozhovory s pedagogy. Vybranými mateřskými školami byla jedna státní mateřská škola běžného typu ve městě Písek v Jihočeském kraji. Ve stejném městě byla lekce realizována ve státní křesťanské mateřské škole. Dále byla lekce realizována v lesní mateřské škole v Praze a ve dvou dětských skupinách v Praze. Jedna z dětských skupin byla běžného typu a jedna českoanglická dětská skupina s Montessori prvky. Lekce a rozhovory byly realizovány koncem listopadu a začátkem prosince roku 2022. V rámci dramatické lekce byl také zařazen krátký rozhovor s dětmi na úvod a zúčastněné pozorování dětí při lekci.

Výzkumné šetření bylo realizováno také prostřednictvím internetového dotazníku, pomocí kterého jsem data sbírala od prosince roku 2022 do února roku 2023.

8.1 Lekce dramatické výchovy O dobrém srdci biskupa Mikuláše

8.1.1 Představení lekce

Téma: Osobnost svatý Mikuláš a jeho odkaz pro nás.

Námět: Legenda O vzácném koberci z publikace Svatý Mikuláš: člověk plný Boží lásky.

Název: O dobrém srdci biskupa Mikuláše.

Délka: přibližně (25) 30–45 min (podle pozornosti a věku dětí lze upravit v dané skupině).

Lekci lze rozdělit do dvou částí, dle domluvy s pedagogem třídy (před svačinou/po svačině).

Lekci je možné realizovat v heterogenní i homogenní třídě mateřské školy. Je možné ji modifikovat podle úrovně/věku dětí a podle jejich zkušenosti s dramatickou výchovou.

Výchovně-vzdělávací cíle (Hlavní cíle): Seznámení se s postavou sv. Mikuláše a jeho dobrými skutky, vnímání rozdílů mezi negativními a pozitivními emocemi, vědomí o tom, že je dobré pomáhat druhým nezištně.

Dramatické cíle: Vstoupení do role, schopnost představovat si objekt v hlavě – imaginace, vytvoření a vstoupení do fikce, improvizované jednání v daných situacích, pantomimicky napodobit představu dle slovního vedení, vyjádření emocí pomocí postojové škály.

Osobnostní a sociální cíle: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění, vyjadřování), rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních, seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, rozvoj kooperativních dovedností, rozvoj empatie.

Cíle na úrovni výstupů: Dítě dokáže odpovědět na otázku a vyjádřit svůj názor, dítě umí poslouchat příběh a poslouchat pokyny učitele, dítě se dokáže soustředit určitý čas na danou činnost, dítě dokáže pracovat s materiálem, dítě dokáže vyobrazit svou představu na plochu, dítě dokáže vstoupit do role, dítě dokáže spolupracovat s ostatními, dokáže počkat, než na něho přijde řada, dítě dokáže respektovat pravidla, dítě si dokáže vybavit předmět z paměti, dítě dokáže pantomimicky napodobit pohyb beze slov dle svých představ, dítě dokáže své představy verbálně vyjádřit, dítě dokáže přemýšlet o dané problematice, dítě si vybaví situace z příběhu, dítě se dokáže vcítit do postav z příběhu, dítě dokáže vstoupit do role Mikuláše/dítě dokáže vyjádřit kdo byl Mikuláš, dítě dokáže shrnout hlavní myšlenku příběhu, dítě dokáže popsat, jaký dobrý skutek může udělat pro druhé.

Možná rizika a úskali

- Rozpoložení dětí daný den.
- Složení dětí daný den.
- Individuální potřeby dětí.
- Silný podnět, který přeruší lekci a bude potřeba se mu věnovat.
- Nové pokyny, které děti neznají.
- Příliš nových aktivit, které děti neznají.
- Jiný styl práce, než na který jsou děti zvyklé.
- Časově příliš dlouhá lekce.
- Neznámá skupina dětí.
- Strach dětí z neznámé osoby, stydlivost.
- Hygiena (posílání klobouku).
- Rozdávání sladkostí (mít alternativní – zdravou verzi).

Pomůcky (viz Příloha č. 1)

- Koberce
- Obrázek biskupa Mikuláše s berlí
- Příběh – vytisknutý v deskách
- Pomůcky na skládání města – látky, dřívka, kamínky (verze pro LMŠ: přírodniny z lesa)
- Složená mitra
- Triangl/zvoneček
- Měšec peněz
- Smutný a veselý smajlík/emoční karty
- Provaz
- Atribut stařečka – hůl, staré oblečení apod.
- Atribut kupce – klobouk, plášť
- Čokoládové mince/bonbonky
- Rekvizita na posílání v kroužku

Úvod

- Délka: 5 minut.
- Organizace: sedíme s dětmi v kroužku v části třídy.
- Otázky na děti:
 - „Děti, dnes si budeme povídat o Mikuláši.“

Úvodní rozhovor s dětmi před lekcí:

- V kroužku (nahráváno na diktafon):
 - „Víte, kdo je to Mikuláš?“ ... (učitelka doplní děti)
 - „Přišel někdy Mikuláš k vám domů, nebo do školky?“

Verze „už tu byl“ (verze pro KMŠ, pro dětskou skupinu, pro státní MŠ):

- Těšili jste se na Mikuláše? Užili jste si Mikuláše?
- Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?
- Nechat kolovat rekvizitu – otázka na každého.

- (doptávat se dětí z koho, při jaké situaci)
- Přišly k vám do školky s Mikulášem nějaké další postavy? A kdo?
- Pokud přišel jen anděl: Báli jste se anděla, nebo Mikuláše?
- Pokud přišel i čert: Báli jste se toho čerta?

Verze „teprve přijde“ (verze pro LMŠ, pro českoanglickou dětskou skupinu):

- Těšíte se na Mikuláše?
- Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?
- Nechat kolovat rekvizitu – otázka na každého
- (doptávat se dětí z koho, při jaké situaci)

Uvedení do příběhu:

- „Já vám dnes povím trochu jiný příběh o Mikuláši, který jste možná ještě neslyšeli.“
- Ukázání obrázku svatého Mikuláše.

1. Část – uvedení do prostředí příběhu

- Délka: 12 minut.
- Organizace: sedíme v kroužku v části třídy.
- Vyprávění příběhu (opora o text, ale nečíst):

Příběh se odehrál v jednom městě, které se jmenovalo Myra.

Ve městě bylo mnoho domů a uprostřed města náměstí.

Na náměstí stál veliký dům, kterému lidé říkají kostel. U kostela bydlel biskup Mikuláš.

Inspirace Kettova pedagogika – práce s materiálem

- Složení vlastních domů z pomůcek (látky, dřívka, kamínky – podle dostupnosti v MŠ), každé dítě svůj dům.
- Pokyny pro děti:
 - „Postavíme si tady společně město.“
 - „Každý si postavte svůj vlastní dům.“ „Vyzdobte si váš dům, jak chcete, abyste věděly, že je to váš dům.“
 - (Verze v LMŠ: „My si teď venku, z přírodnin takové město postavíme. Každý si postaví svůj vlastní domeček z přírodnin.“)

Hra v roli, improvizace (možnost zkrátit nebo vynechat)

- Zdravení souseda = hra v roli souseda.
- Děti se otočí na jednu stranu a na druhou a pozdraví své sousedy.
- Pokyny pro děti:
 - „Každý dům má vedle sebe jiný dům a v tom vedlejším domě bydlí náš soused.“
 - „Až cinknu, promění se každý teď v souseda a otočí se na jednu stranu a na druhou a pozdraví svého souseda, může se svého souseda i na něco zeptat.“
 - „Ahoj sousede, jak se máš sousede.“
- Možnost zkrátit= otázka na děti: „Kdo bydlí u tebe v domě?“
- (Verze v LMS: Navštívení souseda = jít se podívat k vedlejšímu domečku v lese. „V jednom takovém domě bydlel i biskup Mikuláš.“)

Pokračování stavby – práce s materiálem – inspirace Kettova pedagogika

- Pokyn pro děti:
 - „Postavíme i kostel, kde bude bydlet biskup Mikuláš.“ – (učitelka postaví kostel)
 - Vyobrazení Mikuláše – dát doprostřed mitru. (vysvětlit dětem, že to je speciální čepice, kterou právě takový biskup nosí)
 - (Verze v LMS: vynechat.)
- Otázky a pokyny pro děti:
 - „Kdo bydlí s vámi ve vašem domě?“
 - „S někým z vás možná bydlí babička, nebo dědeček“
 - „I tady byl jeden takový dům, kde bydleli babička s dědečkem, ale už sami a byli chudí.“ „Můžeme jim říkat stařenka a stařeček, protože byli hodně staří.“

Přečtení textu:

V jednom domě bydleli stařeček a stařenka. Byli už velice staří, nemocní a chudí. Stále se měli velmi rádi a na druhé byli laskaví, milí a na každého se usmáli.

Jednoho dne prodali už úplně všechno, aby měli na jídlo, až museli prodat i tu nejvzácnější věc, kterou měli.

- „Víte, co znamená slovo vzácný?“

Imaginace

- Pokyny pro děti, řízené učitelkou:
 - „Teď všichni zavřete oči a představte si, že jste u sebe doma. Zkuste si vzpomenout, jak to u vás doma vypadá a co je u vás doma úplně nejvzácnější. Otvíráte dveře a vcházíte do jedné místnosti, do další místnosti, až projdete všechny. Prohlížíte si věci na poličkách, můžete i v šuplíku a hledáte tu nejvzácnější věc, která u vás doma je.“
 - „Můžete otevřít oči a společně si teď řekneme, co máte doma kdo vzácného – kdo něco už ví, ten řekne.“ – (děti říkají, co mají doma vzácného)
 - „Co je vzácné pro jednoho člověka, nemusí být vzácné pro druhého. Pro někoho znamená vzácné drahé, ale pro někoho vzácné znamená to, že to dostal od někoho blízkého.“
 - „Přečteme si jakou nejvzácnější věc měli stařenka a stařeček.“
 - (Verze v LMŠ: sednout si na venkovní židličky.)

Přečtení textu:

Byl to jejich starý, velice vzácný koberec.

práce s rekvizitou

- Ukázání koberce.
- Otázky na děti:
 - Jaký je ten koberec? Je starý? Je vzácný? Jaké má barvy? Jaké má nitě?
 - (Verze v LMŠ: sedíme venku na židličkách.)

Přečtení textu:

Koberec dostali před mnoha a mnoha lety jako svatební dar. Udělal jim velikou radost. Byl pro ně velice vzácný. Často se na něj dívali a pozorovali jeho barvy.

Jednoho rána, když už byli tak chudí, že neměli co jíst, stařeček vzal koberec, smotal ho, (smotat koberec před dětmi, nebo s dětmi) vzal si ho na ramena a odnesl na tržiště.

= Otázka na děti: „Víte, co je to tržiště?“ (případné vysvětlení pojmu tržiště)

2. Část – Tržiště

- Délka: 10 minut.
- Organizace: v prostoru další části třídy/kolem kroužku.
- Pokyny pro děti:
 - „Stejně tak, jako chodíme my nakupovat, tak i stařenka a stařeček a další lidé z našeho města chodili nakupovat právě na tržiště.“

Princip fikce

- Pokyny pro děti:
 - „Naše třída se teď promění v jedno velké tržiště.“

Verze 1 = Pantomima – štronzo (živý obraz) – oživlé štronzo (oživlý obraz) = (použít jen v případě, že se sejde skupina převážně starších dětí)

- Pokyny pro děti:
 - „Představte si a vymyslete co se dá prodávat na tržišti.“
 - „Až uslyšíte „cink“ začnete prodávat danou věc, ale potichu beze slov.“
 - „Druhé „cink“ – všichni zkamení jako sochy.“
 - (slovní vedení učitelem)
- Po zkamenění – postupné probouzení soch – oživlý obraz (co dělá a říká ten, kdo něco prodává/ co dítě prodává).
- Pokyny pro děti:
 - „A na to tržiště, které jsme si tu teď vytvořili, šel jednoho rána prodat stařeček i jejich milovaný, vzácný koberec, aby měli co jíst a nebyli už tak chudí.“
 - „Poslouchejte, zda na tržišti koberec někdo koupil, nebo ne, protože byl už hodně starý a zničený.“

Verze 2 = Pantomima – sochy

- „Vždy řeknu, jak se budete pohybovat a až cinknu, tak pohyb začnete dělat.“
„pohybovat se budeme potichu beze slov.“
- Cink – triangel.
 - „Kupec, co prodává voňavé a horké párky.“
 - „Paní, co si domů nese těžkou dýni.“

- „Pán, co vyrábí hrnečky.“
- „Pán, co ujídá housky u stánku.“
- „Paní, co domů nese dobroty a má na ně chuť.“
- „Pán, co domů táhne vánoční stromek.“

„A na to tržiště, šel jednoho rána prodat stařeček i jejich milovaný, vzácný koberec, aby měli co jíst a nebyli už tak chudí.“

„Poslouchejte, zda na tržišti koberec někdo koupil, nebo ne, protože byl už hodně starý a zničený.“

Přečtení textu:

Na tržišti ke stařečkovi přišel obchodník. Byl zvláštní. Měl klobouk a špatně mu bylo vidět do tváře. Obchodník si ten starý vzácný koberec prohlédl a nabídl staříčkovi velkou částku peněz. Stařeček se zaradoval. Teď mohu koupit jídlo pro mou ženu a nebudeme o hladu.

Verze 1: Živý obraz – Horká židle (pouze pro skupinu starších dětí a dětí, zvyklé na dramatickou výchovu)

- Prodávání a kupování koberce.
- Jedno dítě je stařeček (atribut).
- Druhé dítě je kupec (atribut).
- Pomůcka – koberec.
- Postavení se do živého obrazu na 1,2,3.
 - Děti se postaví do obrazu toho, jak koberec prodávají/kupují.
- Pokyny pro děti:
 - „My si teď na toho stařečka a kupce zahrajeme. Chcete někdo teď zkusit být stařeček? (dát atribut) Chcete někdo zkusit být kupec? (dát atribut)“
 - „Postavte se tak, aby bylo vidět že kupec kupuje od stařečka koberec.“ (atribut koberce)

Verze 2: Vstoupení do role kupce

- Vstoupení do role kupce.
- Poslat klobouk – každé dítě si zkusí klobouk a děti zjišťují, jak asi vypadal kupec, který nebyl vidět.

- „Poznali byste svého kamaráda v tomto klobouku, kdybyste ho potkali?“
- Kdo chce, může říct, co si myslí, že asi takový kupec říkal, když prodával koberec.

Vnitřní hlasy (zařadit dle aktuální situace ve třídě, možnost vynechat)

- Pokyny pro ostatní děti:
 - „Co se asi honí hlavou kupci? Máte někdo nějaké nápady?“
 - „Co se asi honí hlavou stařečkovi? Máte někdo nějaké nápady?“
- Děti mohou přistupovat a říkat, kdo si co myslí/dvojice zkusí improvizovat a říkat, co si myslí, že se v dialogu děje. – (podle situace třídy)

3. Část – Doma

- Délka: 10-13 minut.
- Organizace: v kroužku u vytvořeného města.
- (V LMŠ: přesunout se do jurty po svačině a nejprve zopakovat co se v příběhu stalo: „Kdo zatím v našem příběhu vystupoval?“ „A co měli stařeček a stařenka doma vzácného?“ „Dokázal prodat stařeček svůj koberec?“)

Přečtení textu:

Doma se společně několik dní radovali, že mají co jíst. Občas byli smutní, že nemají svůj koberec, ale věděli, že nejdůležitější je, že mají jeden druhého.

Po několika dnech se začali bát, co budou dělat, až všechny peníze, které získali za koberec, vypotřebují a oni nebudou mít co jíst. Celý jeden večer byli smutní, báli se, co bude dál a měli veliký strach.

- („Měli jste už někdy strach?“ „Byli jste už někdy smutní?“)
- („Z čeho jste kdy měli strach, kdy jste se báli/kdy jste byli smutní?“)
- Zařadit podle soustředěnosti dětí a času. (Verze v LMŠ: vynechat.)

Pak přišlo ráno. Stařenka se dívala z okna a přemýšlela, co ještě by se dalo udělat, aby neměli hlad, nebyli chudí a nemuseli se už nikdy bát. Najednou si všimla, že něco leží před jejich domem. Otevřela dveře a před domem ležel jejich starý, vzácný koberec a měšec peněz.

- Otázka na děti: „Jak se to tam objevilo?“

- Přidat do kroužku měšec peněz a koberec.

Nevěřila svým očím. „To musel udělat biskup Mikuláš!“, zaradovala se. Hned běžela pro stařečka. Stařečkovi to stále vrtalo hlavou. Vybavil se mu ten zvláštní kupec a vzpomněl si, že vypadal podobně jako biskup Mikuláš. A opravdu to byl on. Každý večer obcházel domy a když slyšel, že je někdo smutný, má strach a potíže, snažil se mu pomoci. Před dveře stařenky a stařečka tajně položil koberec a měšec peněz, aby už nikdy neměli bídu a hlad, mohli se zase na každého usmívat a pomáhat druhým.

A tak stařeček a stařenka zase roztáhli svůj koberec a vyprávěli příběh o štedrosti biskupa Mikuláše každému, koho potkali.

- Podle aktuální situace dětí a výběru učitele/učitelky zvolit buď postojovou škálu, nebo básničku.

Postojová škála/hra v roli

- Veselý a smutný smajlík – provaz mezi tím/pohyby jako stařeček, stařenka.
 - o Stařenka a stařeček neměli na jídlo a nevěděli, co mají dělat.
 - o Stařeček odnáší na trh jejich vzácný koberec.
 - o Stařečkovi se povedlo na trhu prodat koberec a má dost peněz na jídlo.
 - o Bojí se, co s nimi bude, až jim dojdou všechny peníze.
 - o Stařenka najde přede dveřmi jejich koberec a měšec peněz.
 - o Stařenka ostatním vypravuje o dobrosrdečnosti a štedrosti biskupa Mikuláše.

Básnička, kterou si lidé ve městě říkali

- Dětem přečíst:

„Mikuláš je hodný pán, chodí městem nepoznán.
Pomáhá tam, kde jsou chudí, kde je hlad a bída studí.
Učí nás být jako on, ve svém srdci mít lásky tón.
Druhým lidem pomáhat, kde je třeba, tam dobro dát.“

Myšlenky postav – hra v roli – improvizace

- Vstupování do role Mikuláš.

- Kdo chce, přistoupí na určité místo, nasadí si mitru/stoupne si za mitru a řekne, jak můžeme pomoci druhým, udělat dobrý skutek.
- Verze 1: (realizovat jen pokud se sejde skupina starších dětí a bude to možné dle aktuální situace) Kdo si bere na hlavu mitru/stoupá si za mitru stává se Mikulášem. Např: „Jsem biskup Mikuláš a dávám peníze chudým.“
- Verze 2: (realizovat jen pokud se sejde skupina starších dětí a bude to možné dle aktuální situace) Nasadit si mitru/stoupnout si za mitru a říct, jak můžeme pomoci. Např: „Můžeme někomu pomoci při oblékání.“
- Pokyny pro děti:
 - o „Tahle čepice, která se jmenuje Mítro a nosil takovou podobnou právě Mikuláš, je kouzelná a kdo si ji nasadí/kdo si stoupne za ní, se na chvíli Mikulášem stane.“
 - o „Může říct, jaký dobrý skutek by udělal pro druhé, právě jako Mikuláš.“

Závěrečná reflexe s dětmi

- Délka: 3 minuty.
- Organizace: v kroužku na koberci.
- Otázky a pokyny dětem:
 - o „Kdo to byl tedy ten Mikuláš?“ (dětí odpoví, učitelka může napovídat)
 - o Učitelka: „Mikuláš byl biskup, který žil už hrozně moc dávno a pomáhal lidem, když bylo potřeba. Byl tak hodný, že ho lidé později prohlásili za svatého. Svatý je ten, kdo ve svém životě dělal něco dobrého pro druhé. (V KMS zmínit, že svatý je ten, který následuje život Boha.) My si ho připomínáme každý rok, tím, že dostaneme nějaký dáreček, stejně jako stařeček a stařenka dostali zpět svůj koberec a měšec peněz. Můžeme si ho připomínat i navzájem, že budeme druhým dělat dobré skutky a vzájemně si pomáhat.“
- Verze 3: (Verze 3 bude nejspíš realizována ve většině mateřských škol.)
 - o Pouze říct v kroužku jaké dobré skutky můžeme udělat pro druhé.
 - o Místo vstupování do role Mikuláše.

- „Teď budu Mikuláš já.“ – Rozdat čokoládové mince/bonbonky, které jsou celou dobu symbolem v měšci peněz.
- Nadílka bonbonků na domečky, jako ukázka toho, jak může učitelka nadělit nadílku, či pozvaný Mikuláš do MŠ, nebo se to tam může objevit po svačince.

Zúčastněné pozorování dětí

- Sledování projevů dětí při dané lekci – jak reagovaly na zmínku o postavě Mikuláše.
- Pozorování dětí při úvodním rozhovoru – pozorování reakcí i dětí, kteří se verbálně nevyjádřily.
- Pozorování dětí při vstupování do role Mikuláše, při vstupování do dalších rolích a závěrečné reflexi.
- Pozorování pozornosti dětí.

8.1.2 Reflexe lekce ve státní KMŠ

V křesťanské mateřské škole jsem byla již po Mikuláši. Skupina byla heterogenní, věk dětí byl od 3 do 6/7 let. Daný den chybělo opravdu mnoho dětí a z předškoláků bylo přítomno jedno dítě. Děti bylo přibližně 13 z celkového počtu 25. Lekce byla poslána učitelce třídy předem a u celé lekce byla přítomna.

Úvodní rozhovor s dětmi

- Verze „už tu byl“:
 - „Víte, kdo je to Mikuláš?“
 - Děti: „Ano.“
 - Děti: „Chodí s čertem a andělem.“
 - Děti: „Je to biskup.“
 - Následovalo mé doplnění a upřesnění, kdo to je, s kým přichází.
 - „Přišel někdy Mikuláš k vám domů, nebo do školky?“
 - „Ano“, někteří jedinci: „ne.“
 - „Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?“
 - „Viděli jsme z okna Mikuláše a čerty a nebála jsem se jich.“
 - „Já jsem viděl Mikuláše v kostele.“
 - „Čerti nám chodili doma. Nebála jsem se.“

- „K nám nikdo nepřišel.“
- „U nás byl čert a anděl na chodbě, ale nebál jsem se.“
- „Ano potkal jsem Mikuláše.“
- „U nás byl čert, anděl i Mikuláš vevnitř.“
- „U nás nikdo nebyl, ale maminka domů přinesla pytlíček.“

1.část

- Práce s materiálem a stavění domečků bylo pro děti velice vhodné. Učitelky zde mají kurz Kettovy pedagogiky a jde poznat, že podobným způsobem děti ve třídě pracují. Dětem nedělalo problém postavit domečky i kostel (viz Příloha č. 2).
- Zdravení souseda jsem zde vynechala z časových důvodů, jelikož se rozhovor prodloužil.
- Imaginace byla pro děti velice přínosná. Děti jmenovaly, co je pro ně důležité a jaké hračky mají doma, nebo jaké vzácné věci doma mají. Také se zde spontánně rozvinula diskuze, jaké to je, když někde vzácnou věc ztratíme, a jak se pak cítíme.
- Děti velice zaujala i rekvizita koberce a práce s ní, některé děti si chtěly zkusit koberec smotat a rozmotat.

2. část

- V této části jsem usoudila, že pro skupinu mladších dětí (kdy daný den převažovalo více mladších) bude lepší použít verzi 2 a realizovat pantomimu – sochy. Děti běhaly kolem kroužku a když uslyšely triangl, tak se zastavily a napodobily zadaný pohyb. Dramatizaci pohybů děti zvládaly velice dobře. Viděla jsem však zde úskalí této aktivity v tom, že některé děti měly potřebu si z této aktivity dělat legraci a hůře se soustředily na zadané aktivity.
- Dle dané situace a kvůli času jsem usoudila, že je příliš náročné realizovat Verzi 1: Živý obraz – Horká židle a vstupovat do dvou rolí. Použila jsem zjednodušenou verzi 2: Děti si poslaly klobouk po kruhu a vstupovaly pouze do role kupce. Každé dítě se zapojilo do aktivity s kloboukem. Riziko této aktivity vidím v tom, že je možné, že se objeví v dané třídě vši. Proto jsem se před aktivitou ptala pedagoga, zda nevádí posílání klobouku. Děti si klobouk zkoušely a velice se smály. Do postavy kupce se dramaticky vcítit nechtěly, ale klobouk si zkoušely a uvědomovaly si, že podobně

nebylo vidět do obličeje kupci. Rozvinula se diskuze, zda by poznaly svého kamaráda.

- Vnitřní hlasy jsem vynechala kvůli soustředěnosti menších dětí.

3.část

- Zařadila jsem kratší verzi a již nerozebírala otázky zaměřené na strach. V třetí části děti pozorně poslouchaly příběh a na otázku „Jak se to tam objevilo?“ děti vymýšlely hodně nápadů. Nejčastěji si myslely, že to tam dal biskup Mikuláš. Rozvinula se krátká diskuze.
- Zařadila jsem více pohybovou aktivitu, jelikož jsem viděla, že děti již znovu potřebují pohyb, a to aktivitu Postojová škála. Tato aktivita na děti byla velice těžká a jen některé děti dokázaly rozhodnout o emoci. Po rozhovoru s učitelkou jsem zjistila, že zatím s emocemi v mateřské škole nepracovaly příliš a bylo pro ně těžké ke konci lekce pochopit novou aktivitu.

Závěrečná reflexe s dětmi

- Při závěrečné reflexi jsem použila nejjednodušší verzi 3. Zopakovali jsme, kdo to byl biskup Mikuláš a po kroužku děti mohly říct, co by udělaly za dobrý skutek stejně jako biskup Mikuláš. Děti navrhovaly různé možnosti. Nezařazovala jsem verzi Horká židle – hra v roli, protože lekce již byla delší.
- Na závěr jsem rozdala bonbonky.

Celková reflexe lekce, ukázaná rizika a naplnění cílů

V úvodním rozhovoru se ukázalo, že děti postavu Mikuláše znají. Na otázku, zda se někdy postav bály, odpovídaly ne. Nevím, zda některé děti odpověděly pravdivě, jelikož mi následně učitelka říkala, že často napodobují odpovědi prvního dítěte, pokud se něco posílá po kruhu.

Při lekci bylo vidět, že se mladší děti přidávají do komunikace a aktivit převážně formou nápodoby starších dětí. Riziko se ukázalo v tom, že jedno dítě, které v KMS bylo pouze týden, neznalo ještě pokyny a byla potřeba se mu individuálně více věnovat. Pozitivní bylo, že jsem v dané třídě byla již na pedagogické praxi a některé děti jsem znala a děti si mě

pamatovaly. Znáám také chod dané mateřské školy a věděla jsem, v jakém prostoru a s jakými riziky budu pracovat.

Využila jsem převážně jednodušší verzi lekce, jelikož se v daný den sešly převážně menší a dle pohledu učitelky třídy i stydlivější děti. Učitelka reflektovala, že předškoláci by lekci podle jejího pohledu zvládli i v těžší verzi. V některých chvílích jsem se přizpůsobila požadavkům dětí a věnovala se rozvinuté diskuzi, kterou jsem neplánovala.

Myslím, že děti celou lekcí dobře poznaly více postavu svatého Mikuláše a pochopily hlavní myšlenku příběhu. Potvrdila to i reflexe učitelky.

Stanovené cíle byly téměř všechny naplněny. Děti se lépe seznámily s postavou sv. Mikuláše a jeho skutky, dokázaly pochopit hlavní myšlenku příběhu i vcítit se do emocí postav. Z dramatických cílů byly naplněny všechny, až na postojovou škálu, která se nezdařila podle představ. Imaginace i pantomima byla úspěšná a děti dokázaly také vstoupit do role kupce. Z osobnostních a sociálních cílů byly naplněny všechny. Děti dokázaly komunikovat, vyjadřovat se i naslouchat příběhu. Neměly problém dodržet pravidla a spolupracovat.

Sebehodnocení a hodnocení učitelkou

Celá lekce dle mého pohledu i pohledu učitelky byla pro danou skupinu vhodná a přínosná. Příběh byl odpovídající věku dětí. Na této skupině bylo velice poznat, že postavu Mikuláše dobře znají, a také pracují s pedagogickou Franze Ketta. Svou pedagogickou činnost bych hodnotila převážně kladně, i když jsem v některých případech, a to převážně při konci lekce při aktivitě postojová škála, byla lehce nejistá.

8.1.3 Reflexe lekce v LMŠ

V lesní mateřské škole jsem byla ještě před Mikulášem. Skupina byla heterogenní a skládala se pouze ze 7 dětí, z nichž některé děti přišly později v průběhu lekce. Děti byly ve věku od 2,5 let do 6 let. Pouze jedno dítě bylo předškolní. Většina dětí byla mladších, okolo 3 let. Od učitelky mi bylo řečeno, že mělo přijít mnohem více předškolních dětí a ráno toho dne se situace změnila z důvodu nemoci dětí. Učitelce jsem lekci předem poslala a konzultovala s ní možnosti.

Úvodní rozhovor s dětmi

- Verze „teprve přijde“:
 - o „Víte, kdo je to Mikuláš?“
 - o Pouze některé děti odpověděly, že ano, některé neodpověděly nic.
- „Přišel někdy Mikuláš k vám domů, nebo do školky?“
 - o Opět pouze některé děti odpověděly, že ano, některé neodpověděly nic.
- Rozhovor jsem kvůli dané situaci dětí zkrátila.
- Přidala jsem větu: „Které postavy jste s Mikulášem viděli?“ Děti odpověděly, že čerta a anděla a některé i zmínily, že o čertovi umí básničku.“

1.část

- Z důvodu situace ve třídě a nepříznivého počasí jsem lekci na místě lehce upravila. Ukázala se mnohá rizika a úskalí popsaná níže.
- Práce s materiálem byla přesunuta po svačině, kdy jsme až následně stavěli jedno velké město z hraček v jurtě. Stavění města neproběhlo dle představ, ale podařilo se dětem přiblížit příběh pomocí aktivity.
- Aktivita prohlížení si domečků ostatních neproběhla, z důvodů nepříznivých podmínek.
- U otázek, kdo s nimi bydlí v domě, se většina dětí rozpovídala a dobře jsme pak navázali na další část příběhu.
- Při čtení příběhu děti pozorně poslouchaly.
- Velmi úspěšná byla komunikace a diskuze u otázky: „Víte, co znamená slovo vzácný?“ Děti vymýšlely nejrůznější předměty a dostaly jsme se i na téma, kdo je pro ně vzácný.
- Kvůli vzniklé diskuzi jsme vynechali část imaginace.
- Děti velmi zaujala práce s kobercem. Každý ho chtěl zkusit rozmotat a smotat.
- Povídali jsme si také, co je to tržiště a samovolně jsme se na chvíli přesunuli k tématu trhy a co vše se dá koupit na vánočních i jiných trzích.

2.část

- V této MŠ jsem zvolila pro hru ve fikci tržiště zvolila verzi 2, vzhledem k věku a aktuální situaci dětí. Děti aktivitu pochopily a většina dětí vstoupila do pantomimy.
- Při části s obchodníkem jsem také zvolila jednodušší verzi 2. Děti tato činnost velmi bavila, podávaly si klobouk, zkoušely si ho a některé děti se i vyjádřily, že by nepoznaly svého kamaráda.
- Vnitřní hlasy jsem nezařadila, jelikož jsem usoudila, že je to pro konkrétní děti příliš náročné.

3.část

- Z důvodu výměny činností nebylo potřeba již opakovat příběh.
- Při otázce, jak se objevil měšec a koberec přede dveřmi domu, nejstarší chlapec hned vymyslel, že to tam dal biskup Mikuláš.
- Kvůli soustředěnosti dětí a přehození činností byla velmi zkrácená závěrečná část. Nezařadila jsem ani postojovou škálu, ani básničku.
- Spontánně bylo zařazeno hmatové cvičení s měšcem. Zeptala jsem se dětí, co si myslí, že je vevnitř a každý si mohl na to šáhnout a pak se podívat i dovnitř. Nakonec přišel i chlapec, který celou dobu seděl opodál a pouze lekci sledoval. Tato aktivita se dětem líbila, a nakonec si každý snědl hroznový cukr.

Závěrečná reflexe s dětmi

- Po příběhu jsem se ptala, co se v příběhu stalo. Nejstarší předškolní dítě se mnou komunikovalo a velmi dobře si příběh pamatovalo i pochopilo hlubší myšlenku. Ostatní děti komunikovaly jen částečně, ale z příběhu si také některé myšlenky pamatovaly.
- Na závěr jsem shrnula dle lekce, kdo byl svatý Mikuláš, ale kvůli nesoustředěnosti dětí jsem vynechala téma dobré skutky.

Celková reflexe lekce, ukázaná rizika a naplnění cílů

Lekce realizována v lesní mateřské škole byla předělána a částečně improvizována kvůli nepříznivé situaci. Daný den se omluvilo mnoho předškolních dětí a některé děti také přišly do MŠ později již při průběhu lekce a nemohly se tak se mnou seznámit. Ukázané riziko

bylo také počasí. Velmi pršelo, a proto jsme nejprve musely řešit s učitelkou zajištění potřeb dětí, jako teplo a sucho. Podle předpovědi počasí mělo přestat pršet, proto jsme se stavěním domečků čekaly, ale nakonec jsme museli improvizovat vevnitř. Dané vnitřní prostory nebyly uzpůsobeny na většinu pohybových i jiných aktivit. S rizikem nepříznivého počasí jsem předem nepočítala, jelikož jsem od učitelky dostala informace, že budeme venku za každého počasí, a případně se domluvíme podle aktuální situace. Pro danou věkovou skupinu byl příběh příliš náročný. Původně se mělo dostavit více předškoláků a lekce byla mířena po konzultaci s učitelkou převážně na ně.

I přes výše napsané komplikace se lekce podařila dokončit s úpravami. Myslím, že přítomné předškolní dítě podle reakcí pochopilo hlavní myšlenku příběhu. 5 dětí se aktivně zapojovalo do aktivit a dle mého názoru pro ně lekce byla přínosná, avšak nejsem si jistá, zdali pochopily hlavní myšlenku příběhu. Jedno dítě se aktivit zdržovalo, jelikož přišlo později a bylo nejisté mou přítomností. Nejmladším dětem velice pomohly rekvizity k navázání kontaktu se mnou. Také se zde ukázalo riziko toho, že jsem děti neznala a neměla jsem možnost z časových důvodů mateřskou školu navštívit. V dané MŠ bylo poznat, že děti nejsou zvyklé pracovat tímto způsobem s prvky dramatické výchovy a nejsou zvyklé na delší řízené činnosti.

V úvodním rozhovoru se ukázalo, že některé děti si na Mikuláše nepamatují a je možné, že by lekce probíhala jinak, pokud bych již přišla po slavení tohoto svátku.

Cíle v LMŠ byly naplněny částečně. Děti se seznámily dobře s postavou sv. Mikuláše a jeho skutky, ale některé děti pravděpodobně nepochopily hlavní myšlenku příběhu dle očekávání a nevnímaly příliš rozdíly mezi negativními a pozitivními emocemi. Dramatické cíle byly také naplněny z části. Většina dětí částečně vstoupila do role kupce, pantomimicky dokázaly napodobovat svou představu a vstoupit do fikce. Imaginace a postojová škála byly vynechány. Osobnostní a sociální cíle byly u většiny dětí naplněny. Děti rozvíjely řečové schopnosti, dokázaly se vyjadřovat i dodržovat pravidla chování.

Sebehodnocení a hodnocení učitelkou

Lekce byla dle mého názoru částečně úspěšná, pro příště bych volila zjednodušený příběh v případě, že by přišlo tolik mladších dětí. Svou pedagogickou činnost hodnotím kladně, i přes některé menší nedostatky. Děti se příběhem seznámily s postavou Mikuláše a při

svačině jsem zaslechla jejich konverzace o Mikuláši a prodávání koberce. Pro příště bych se snažila skupinu dětí navštívit již předem a seznámit se více s chodem MŠ. Také bych pro mladší děti přinesla více vizuální opory, jako postavy stařenky a stařečka apod. Kladně hodnotím svou improvizaci a využitou metodu situačního učení. I za daných okolností jsem dokázala lekci v danou chvíli předělat a stále zůstat u hlavní myšlenky. Učitelka lekci hodnotila kladně a měla zájem o mou další návštěvu mateřské školy. Vysvětlovala mi následně, jak s dětmi pracují a řešily jsme, co příště udělat jinak pro mladší děti.

8.1.4 Reflexe lekce v českoanglické dětské skupině s prvky Montessori

V českoanglické dětské skupině s Montessori prvky jsem byla před slavením svátku svatého Mikuláše. Dětskou skupinu jsem neznala, ale vyhledala jsem si o ní základní informace. Do dětské skupiny jsem přišla ráno dříve, abych se mohla neformálně seznámit s dětmi a se situací ve skupině v daný den. Přítomno bylo přibližně 9 dětí, některé děti se lekce dobrovolně neúčastnily a některé odcházely nebo přicházely v průběhu lekce. Děti byly ve věku od 2/3 do 6 let. Celou lekci byli také přítomni dva pedagogové dětské skupiny. S dětmi jsem komunikovala pouze českým jazykem, pedagogové komunikovali i anglickým jazykem.

Úvodní rozhovor s dětmi

- Verze „teprve přijde“:
 - Víte, kdo je to Mikuláš?“ ... (učitelka doplní děti)
 - Několik dětí: „Ano.“
 - Jedno dítě: „Je to Ježíšek.“
 - Jiné dítě: „Nééé není.“
 - Další dítě: „Čert a anděl a Mikuláš.“
 - „Přišel někdy Mikuláš k vám domů, nebo do školky?“
 - „Ano.“
 - „Ke mně už 2x.“
 - „Ke mně taky.“
 - „Ke mně už třicetkrát.“
 - Těšíte se na Mikuláše?

- Děti hromadně: „Joooooooo.“
- Děti jednotlivě: „Ke mně přijde domů.“ „U mě Mikuláš doma nikdy nebyl.“ „Přijde do školky“ – spustila se diskuze, u koho už Mikuláš byl doma a u koho ne (přibližně 50/50).
- Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?
 - Nechat kolovat rekvizitu – otázka na každého.
 - „Já se bála čerta a pak to přestalo.“
 - (některým dětem bylo potřeba zopakovat otázku, některé děti neodpověděly vůbec)
 - „Já se pořád bojím čerta.“
 - „A já taky.“
 - „Já taky.“
 - „Já jsem se bál čerta a byl tam.“
 - Učitel: (cizinec) – „Když jsem poprvé v ČR viděl čerta, velice jsem se bál.“
- Celý úvod i uvedení do příběhu proběhlo velice úspěšně.
- Děti podrobně chtěly zkoumat obrázek Mikuláše a pojmenovávat, co vidí.

1. část

- V první části jsme skládali město z materiálu. Dětská skupina nevyužívá pedagogiku Franze Ketta ani podobně s materiály nepracuje. Museli jsme lehce upravit prostor a využít desky jako podklad, jelikož koberec ke skládání nebyl vhodný. Na skládání se využila stavebnice KAPLA. I když děti nebyly na činnost zvyklé, velice rychle pochopily, co mají dělat a činnost nakonec byla delší, než se očekávalo, kvůli zájmu dětí. Některé děti stavěly například i koupaliště, kostel, nebo jiné další stavby. Jedno dítě: „Já postavil koupaliště, v kterém se biskup Mikuláš může vykoupat.“
- Vstupování do role souseda – tato aktivita spontánně vyplynula trochu jiným způsobem. Děti samy od sebe chtěly koukat na stavby druhých a každý pojmenovával, co postavil v našem městě, proto jsem již plánované zdravení souseda vynechala.

- Imaginace se nakonec nerealizovala podle plánu, protože se rozvinula delší diskuze na téma, co znamená slovo vzácný a co je pro děti vzácné.
- Ukázání rekvizity a rozmotání rekvizity bylo pro děti velice zajímavé a všechny děti se plně soustředily.

2. část

- Princip fikce a pantomima: Z časových důvodů jsem zvolila verzi 2 – pantomima – sochy. Ukázalo se však úskalí v tom, že děti nevěděly, jak některé jmenované věci znázornit. Po slovní dopomoci už pantomimu znázornily bez problémů. Po této zkušenosti bych příště aktivitu koncipovala v této skupině jinak a zařadila bych pouze dětské nápady toho, co budou prodávat.
- Při části s obchodníkem jsem také volila verzi 2 – vstupování do role kupce. Každý si chtěl vyzkoušet klobouk a nasadil si ho tak, aby mu nebylo vidět do obličeje. Tato aktivita fungovala a děti se částečně proměnily do role kupce. Některé děti i vyjádřily slovně, že se proměnily: „Jdu si něco koupit“ apod.
- Vnitřní hlasy jsem z důvodu situace ve třídě nezařadila, myslím že by pro danou skupiny byly možná i příliš náročné.

3.část

- V poslední části bylo vidět, že se již děti hůře soustředily, proto jsem tuto část zkrátila.
- Při otázce: Otázka na děti: „Jak se to tam objevilo?“ Jedno dítě odpovědělo, že to tam dal biskup Mikuláš. Jiné děti odpověděly, že to tam dal kupec. Vznikla krátká diskuze o tom, kdo to tam dal. Další aktivity v poslední části jsem nerealizovala.

Závěrečná reflexe s dětmi

- V poslední části jsem rozdala dětem bonbonky a zopakovali jsme, co dobrého udělal biskup Mikuláš. Nezařazovala jsem téma dobrých skutků, protože některé jiné činnosti z lekce byly delší, než bylo plánováno a rozvinuly se jiné zajímavé diskuze.

Celková reflexe lekce, ukázaná rizika a naplnění cílů

Lekce se dle mého pohledu zdařila. V dané dětské skupině jsem byla poprvé, ale hned od začátku jsem byla dětmi přijímána. Velkou část lekce jsem realizovala podle plánu, jen ke

konci jsem lekci z časových důvodů zkrátila. Děti nebyly zvyklé pracovat delší čas na koberci spolu, což mi bylo potvrzeno pedagogy. Riziko se objevilo v tom, že děti libovolně přicházely a odcházely z lekce a do lekce, na což jsem v jiných mateřských školách nebyla zvyklá a lehce mě to občasné rozhodilo. Několik aktivit se nezdařilo přesně podle plánu, ale myslím, že jsem dobře zvládla v daných situacích improvizovat. Jako úskalí se ukázalo to, že jsem děti neznala. Pro příště bych zařadila více pohybu do dané lekce a více se snažila motivovat děti u pohybových částí lekce. Také bych nechala příště více času pro zopakování hlavní myšlenky příběhu a rozhovoru o dobrých skutcích. Riziko se také objevilo u sladkostí. Učitelka byla zaskočena rozdáváním bonbónů a potřebovala vědět složení, protože jsou v dětské skupině, co se sladkostí týče striktnější. Naštěstí jsem dobře situaci podchytila, jelikož jsem měla připravené i zdravé hroznové cukry.

Cíle byly z části naplněny. Děti se seznámily s postavou sv. Mikuláše a jeho skutky, vnímaly po celou lekci emoce postav a dle reakcí pochopily hlavní myšlenky příběhu. Dramatické cíle byly naplněny částečně. Děti vstupovaly do role kupce, imaginace zařazena nebyla, vytvoření fikce bylo úspěšné, pantomima byla úspěšná při slovním navedení a aktivita postojová škála zařazena nebyla. Plně byly naplněny osobnostní a sociální cíle. Děti se vyjadřovaly verbálně i neverbálně, respektovaly pravidla třídy, naslouchaly a vnímaly příběh.

Sebehodnocení a hodnocení učitelkou

Lekce se dle mého pohledu zdařila a dle reakcí dětí mohu vyvodit, že pochopily hlavní myšlenku příběhu. Několik již zmíněných činností bych příště realizovala v této konkrétní skupině jiným způsobem. Kladně hodnotím improvizované části, kdy jsem musela aktivitu pozměnit, či se přizpůsobit požadavkům dětí.

Pedagogové hodnotili výstup kladně a společně jsme se shodli na tom, že pokud bych chodila s podobným programem pravidelně, tak by byly lekce více uzpůsobené dané skupině. Také konstatovali, že při první lekci s novou skupinou jsem reagovala dobře. Oceňovali dále především příběh, připravené pomůcky a také vyzdvihovali konkrétní jednotlivé aktivity a můj celkový přístup k dětem. Také dodávali, že podobné lekce a diskuze nad příběhem v kruhu by rádi více zařazovali do své pedagogické práce, a že je má lekce inspirovala dál.

8.1.5 Reflexe lekce v dětské skupině

Lekci v dětské skupině v Praze jsem realizovala již po slavení svátku svatého Mikuláše. Tato dětská skupina se na svých webových stránkách prezentuje tím, že se zaměřuje na hudební a dramatickou výchovu. Bylo mi ale učitelkou řečeno, že dramatické činnosti zařazují pouze někdy. V dané skupině jsem byla poprvé, ale podrobněji jsem komunikovala předem s učitelkou o mé lekci a konzultovala s ní výběr aktivit. Většinu činností jsem vybrala z důvodu věku dětí v jednodušší verzi. Daný den přišlo nejvíce dětí kolem 3 let, nebo mladších. Mezi dětmi však byly i starší děti včetně předškoláků. Lekci jsem naplánovala na přibližně 25 minut. Daný den bylo ve skupině přibližně 17 dětí.

Úvodní rozhovor s dětmi

- Verze „už tu byl“:
 - „Víte, kdo je to Mikuláš?“ – učitelka
 - Dítě: „Ten, kdo chodí s čertem a andělem.“
 - Dítě: „Jsou to převlečení lidi.“
 - Další odpověď: „Mají převleky.“
 - „Přišel k vám někdy Mikuláš?“ – učitelka
 - Dítě: „Ke mně jo.“
 - Dítě: „Ke mně ne.“
 - Dítě: „Ke mně jo a dal mi kalendář.“
 - Další děti: „U nás taky byl Mikuláš.“
 - Dítě: „A my jsme potkali hodného čerta, ale pak taky zlého čerta, který mě pomaloval uhlím.“
 - „Přišel letos k vám do školky Mikuláš?“
 - Hromadně: „Neee.“
 - Posílání plyšáka (rekvizity v kroužku). – Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?
 - Většina dětí potkala Mikuláše, anděla i čerta, ale ze všech dětí se bálo pouze okolo 20 % dětí. Shodovaly se, že čert je občas zlobivý, ale někdy i hodný.
 - Odpovědi: „Já jsem se nebála.....- (rozpovídání se)

- Odpověď: „Potkal jsem Mikuláše i čerta a trochu jsem se bál.“

1. část

- Uvedení do příběhu proběhlo úspěšně za pomoci obrázku Mikuláše, na kterém děti zkoumaly a pojmenovávaly, co vše vidí.
- Práce s materiálem proběhla velice dobře (viz Příloha č. 3).
- Děti postavily domečky rychle a dokázaly o nich mluvit. Úskalí vidím v tom, že si s daným materiálem při následujících aktivitách některé děti chtěly stále hrát, proto bych možná domečky postavila dál od dětí, či jinak předešla tomuto riziku.
- Hra v roli a improvizace se také velmi zdařila. Tato aktivita byla prováděná poprvé a děti ji rychle pochopily a dokázaly na ni rychle reagovat a vžít se dramaticky do role souseda.
- Imaginace se také zdařila. Rozebíraly jsme déle téma vzácnost (odpovědi dětí: „naše vana doma, protože je velice drahá“, „skleněný stůl.“ atd.). Postupně děti samy přicházely na to, že vzácné je i něco, co nemusí být drahé.
- Práce s rekvizitou koberec byla velice populární a všechny děti si chtěly zkusit koberec zamotat.

2. část

- V druhé části jsem volila při fikci tržiště verzi 2. S pantomimou děti neměly problém a pohyby napodobovaly velice dobře a přesně. Bylo však vidět, že potřebovaly i rychlejší pohyby, proto jsem zařadila běhání, jako výplň aktivity navíc.
- Část s kupcem se také uskutečnila podle mého očekávání, zvolila jsem kvůli věku dětí verzi 2. Vnitřní hlasy jsem nerealizovala kvůli časovým možnostem dětí.

3. část

- Nevyužila jsem otázky na téma strach, jelikož bylo na dětech již vidět, že potřebují zařadit více pohybových činností.
- Nad otázkou „Jak se to tam objevilo“ (měsíc a koberec) se rozvinula diskuze dětí.
- Děti celý příběh poslouchaly velice pozorně.

- Postojovou škálu, kterou jsem zvolila, jsme nakonec využili více pohybově, a to tak, že děti k daným emocím vždy běhaly přes třídu. Riziko této aktivity bylo v tom, že se malé děti přidávaly ke starším bezmyšlenkovitě.

Závěrečná reflexe s dětmi

- Na závěr jsme si s dětmi zodpověděli otázku „Kdo byl ten Mikuláš?“. Děti spontánně vyprávěly příběh, nebo části příběhu a bylo vidět, že pochopily hlavní myšlenku.
- Při závěrečné části jsem zvolila verzi 3 pro téma dobré skutky. Každé dítě řeklo, jaký dobrý skutek může udělat stejně jako biskup Mikuláš. Závěrem bylo rozdání bonbónů.

Celková reflexe lekce, ukázaná rizika a naplnění cílů

Lekce se v této dětské skupině velice zdařila. Byla jsem zde poprvé a s dětmi jsem navazovala kontakt hned od příchodu. Většina aktivit proběhla podle plánu a bylo potřeba minimálně improvizovat. Bylo vidět, že v dětské skupině jsou děti na podobně vedené činnosti zvyklé a že se nějakým způsobem na dramatickou výchovu zaměřují. Učitelka mi již dopředu řekla, že i nejmenší děti se dokážou déle soustředit a jsou zvyklé na dramatické prvky v činnostech. Lekce probíhala déle, než jsem plánovala, kolem 35 minut. Děti se díky zařazení pohybu soustředily po celou dobu až na výjimky jedinců.

Pro příště bych zařadila více pohybových aktivit a vyřešila úskalí toho, že si děti hrály se složenými domečky.

Všechny vytyčené cíle byly v této dětské skupině naplněny. Děti se seznámily s postavou sv. Mikuláše a jeho skutky, plně vnímaly rozdíly mezi negativními a pozitivními emocemi postav a pochopily hlavní myšlenky příběhu. Naplněny byly i dramatické cíle. Děti vstupovaly do role souseda i do role kupce, dokázaly vstoupit do činnosti imaginace a verbálně vyjadřovat své představy. Neměly problém vstoupit do fikce a pantomimicky napodobit představu. Zařazena byla i postojová škála, v které děti vyjadřovaly emoce z příběhu. Osobnostní a sociální cíle byly také plně naplněny. Děti se vyjadřovaly verbálně i neverbálně, naslouchaly a vnímaly příběh a ve většině případech neměly problém respektovat pravidla skupiny a spolupracovat.

Sebehodnocení a hodnocení učitelkou

Svůj projev a celou lekci v této dětské skupině hodnotím pozitivně a úspěšně, protože jsem lekci realizovala již po třetí a na mém projevu i celé lekci to bylo velice znát. Kvůli věku dětí a některým předchozím zkušenostem jsem měla nižší očekávání a návštěva této dětské skupiny mé očekávání předčila.

8.1.6 Reflexe lekce ve státní MŠ běžného typu

Tato státní mateřská škola byla jediná z navštívených mateřských škol, která má homogenní třídy. Byla jsem ve třídě dětí ve věku 4-6 let. Věk dětí se ukázal jako velice vhodný pro danou lekci. Přítomno bylo přibližně 19 dětí. Ve třídě jsem děti již znala z pedagogické praxe, což mi pomohlo při výběru činností, které jsem plánovala realizovat. Z přechozích zkušeností jsem usoudila, že pro danou skupinu dětí bude lepší realizovat spíše jednodušší verze činností.

Úvodní rozhovor s dětmi

- „Víte, kdo je to Mikuláš?“ ... (učitelka doplní děti)
 - o Většina dětí: „Ano.“
- „Přišel někdy Mikuláš k vám domů, nebo do školky?“
- „Měl jste někdo už někdy strach z Mikuláše/čerta/anděla a proč?“
 - o Nechat kolovat rekvizitu – otázka na každého.
 - o „Ve školce byl, ale u nás doma ne.“
 - o „U nás doma byl Mikuláš, čert i anděl, ale nebála jsem se.“
 - o „U babičky byl jenom čert a bála se ho sestřička.“
 - o „U nás byl jenom Mikuláš, a ve školce byl čertík, ale byla to paní převlečená za čerta, takže jsem se ho nebála.“
 - o „U nás Mikuláš byl.“
 - o „U nás byl Mikuláš s čertem, ale nebál jsem se.“
 - o „U nás byl čert, ale nepustili jsme ho dovnitř.“
 - o „U nás byl čert, ale nebál jsem se ho.“
 - o „Já jsem se nebál.“

- „U nás to nechali venku před barákem.“

1. část

- Práce s materiálem děti bavila a rychle pochopily zadání.
- Zdravení souseda jsem v této lekci nevyužila, kvůli časovým důvodům.
- Při stavění kostela se všechny děti chtěly zapojit.
- Při imaginaci děti neměly zavřené oči, ale dokázaly vyjádřit, co znamená slovo vzácný, co je u nich doma drahého a co je pro ně důležité.
- Práce s rekvizitou je velice bavila. Děti chtěly rozmotávat a smotávat koberec.

2. část

- Při pantomimě jsem použila verzi 2. Pantomima byla pro děti vhodná, děti dokázaly všechny zmíněné postavy napodobit.
- Část s kupcem byla opět realizována verzí 2, která se osvědčila v jiných MŠ. Role kupce pro děti byla velice přitažlivá. Všechny děti si chtěly zkusit klobouk. Rekvizitou ale byli natolik fascinovaní, že nedokázaly a nechtěly již dramaticky více do role vstupovat.
- Vnitřní hlasy nebyly realizovány, jelikož jsem usoudila, že je to příliš náročné pro danou skupinu.

3. část

- Z časových důvodů jsem vynechala otázky na téma strach. Při otázce, jak se přede dveřmi objevil měsíc a koberec bylo vidět napětí a soustředěnost dětí.
- Dále jsem zařadila postojovou škálu, abych zařadila opět více pohybovou aktivitu. Postojovou škálu děti pochopily a u některých příkladů vznikla zajímavá diskuze.

Závěrečná reflexe s dětmi

- Při závěrečné diskusi bylo vidět, že si děti příběh zapamatovaly a pochopily hlavní myšlenku příběhu.
- Dále jsem realizovala verzi 3 pro téma dobrých skutků. Většina dětí v kroužku odpověděla na to, jaký dobrý skutek mohou pro druhé udělat. Závěrem jsem rozdala bonbonky symbolicky jako Mikuláš.

Celková reflexe lekce, ukázaná rizika a naplnění cílů

Celá lekce a návštěva této MŠ byla úspěšná. Většinu připravených činností jsem v této MŠ realizovala podle plánu a reakce dětí byly nad mé očekávání. Byla to jediná skupina, kde nebylo žádné dítě pod 4 roky a na skupině to bylo velice znát. Výhodou bylo, že jsem skupinu znala již z předešlých praxí, proto jsem lépe dokázala přizpůsobit činnosti skupině i prostorům třídy. Tuto poslední lekci hodnotím jako velice zdařilou. Děti při úvodním rozhovoru znaly postavu Mikuláše a popisovaly, jak se s ním a dalšími postavami setkaly. Nikdo z dětí nevyjádřil, že by se Mikuláše, anděla či čerta bál.

Cíle byly v této mateřské škole naplněny částečně. Hlavní cíle byly naplněny všechny. Děti se seznámily s postavou sv. Mikuláše a jeho skutky, vnímaly dobře rozdíly mezi pozitivními a negativními emocemi postav a uvědomovaly si hlavní myšlenku příběhu. Dramatické cíle byly naplněny částečně. Děti neměly zájem o plné vstupování do role. Imaginace byla úspěšná, ale bez zavřených očí. Vytvoření fikce a pantomimické napodobení představy bylo úspěšné. Děti bez problému vyjadřovaly emoce pomocí postojové škály. Plně byly naplněny osobnostní a sociální cíle. Děti verbálně i neverbálně komunikovaly, respektovaly pravidla třídy a spolupracovaly. Příběh pozorně poslouchaly a porozuměly hlavní myšlence.

Sebehodnocení a hodnocení učitelkou

Jelikož to byla poslední realizovaná lekce, byla jsem si už více činnostmi jistá a na mém projevu i plynulosti aktivit to bylo poznat. Svou pedagogickou činnost hodnotím v této MŠ velice kladně. Myslím, že jsem dokázala dobře rozvrhnout aktivitu časově i organizačně. Děti se po celou lekci soustředily a bylo vidět, že je lekce bavila. Učitelky třídy hodnotily můj výstup kladně a dle jejich popisu byl pro ně inspirativní. Ve třídě po celou dobu lekce bylo velice příjemné klima.

8.1.7 Reflexe zúčastněného pozorování

V KMŠ panovala po celou dobu lekce velmi pozitivní a veselá atmosféra. Děti se při úvodním rozhovoru vyjadřovaly o postavě sv. Mikuláše bez problému a jejich projevy nevyjadřovaly stres ani strach. Jejich reakce byly rychlé. Děti se vzájemně při úvodním rozhovoru i celé lekci pozorovaly a neverbálně mezi sebou komunikovaly. Při práci

s materiálem sledovaly výtvořiny druhých. Při vstupování do role kupce se ukázalo, které děti jsou více stydlivé a které nemají problém se před ostatními předvést. Děti se na celou lekci dobře soustředily.

V LMŠ panovala atmosféra spíše neutrální. Některé děti, které byly mladší, se projevovaly velice stydlivě a potřebovaly čas na vytvoření si důvěry ke mně, jako k cizí osobě. Atmosféru také ovlivnila změna situace ohledně počasí. Při úvodním rozhovoru projevy dětí byly neutrální a často nejasné. Děti, které se verbálně nevyjádřily, měly ze začátku problém s očním kontaktem. Vstup do role byl pro děti dle jejich projevů novým jevem, který překonávaly. Některé děti měly problém být v centru pozornosti při některých aktivitách.

V českoanglické skupině při úvodním rozhovoru panovala atmosféra důvěry. Děti vyjadřovaly své pocity a byl vidět velmi kladný vztah mezi pedagogem třídy a dětmi. Některé děti měly problém se při lekci soustředit a dle jejich projevů je rychle zaujal jiný podnět. Při dalších částech lekce měly děti pozitivní projevy a ve třídě panovala klidná a pozitivní atmosféra. Vstup do role děti zvládaly a neměly v této skupině větší projevy ostychu.

V druhé dětské skupině panovala velice pozitivní a otevřená atmosféra. Děti mezi sebou verbálně i neverbálně komunikovaly. V této skupině neměly děti problém vyjádřit své názory a pocity a velmi otevřeně se mnou i mezi sebou komunikovaly. Do role vstupovaly bez ostychu a dobře se soustředily po řazení více pohybu. Občas bylo na projevech dětí vidět rozptylování postaveným materiálem.

Ve státní mateřské škole běžného typu se děti po celou lekci plně soustředily. Ve třídě panovala pozitivní atmosféra, a to i mezi pedagogy. Při rozhovoru děti otevřeně komunikovaly a z jejich projevů byla poznat důvěra ke mně. V některých případech, jako při vstupování do role, děti přespříliš zaujala rekvizita a hůře se naplňovala daná činnost.

Ve všech mateřských školách a dětských skupinách panovala příznivá atmosféra. V každé MŠ a skupině však bylo rozdílné, jakým způsobem děti komunikovaly mezi sebou a se mnou. Na některých místech byly děti velmi ostýchavé a jinde naopak celá lekce probíhala spíše ve veselé atmosféře. Zajímavé bylo také sledovat interakce dětí s pedagogem dané třídy.

8.2 Rozhovory s pedagogy mateřských škol

Jednou z výzkumných metod jsou rozhovory s pedagogy mateřských škol. Rozhovory byly realizovány v pěti mateřských školách různého zaměření, v kterých byly prováděny i lekce. Rozhovor byl vždy s jedním pedagogem dané třídy, který byl přítomen i u lekce. Byly nahrávány na diktafon po realizování lekce a jsou přepsány podrobně v přílohách (viz Příloha č. 4). Zjišťují, které pojetí slavení svátku volí jednotlivé mateřské školy, zaměřují se na problematiku strachu dětí při slavení svátku sv. Mikuláše a ověřují pravdivost odpovědí v dotazníku. Do stejných mateřských škol, kde jsem realizovala rozhovory, byl následně poslán i dotazník, takže mohu předpokládat přibližnou pravdivost některých odpovědí. Rozhovory mi také umožnily osobnější kontakt a rychlejší odpovědi bez promýšlení nežli dotazník. Dotazník i rozhovor s pedagogy obsahují podobné otázky. Na začátku každé lekce jsem vedla krátký úvodní rozhovor i s dětmi, který byl mimo jiné důležitý právě pro pravdivost odpovědí pedagoga při rozhovoru. Mohla jsem tak porovnat odpovědi učitele a dětí a zjistit, zdali se shodují či ne. Rozhovor obsahuje 11-15 otázek, jelikož některé otázky na sebe navazují.

U všech pěti rozhovorů jsem se nejprve ptala na 2 úvodní informační otázky, které rozvíjely konverzaci. První otázka zjišťovala, zda je mateřská škola alternativně zaměřena. Pedagogové z křesťanské a lesní mateřské školy odpověděli ano. Pedagog z dětské českoanglické skupiny odpověděl, že je to bilingvální školka s Montessori prvky a více se zaměřují na emoce. Pedagog z druhé dětské skupiny odpověděl, že je školka soukromá a hudebně dramatická, ale popsal, že se zaměření v pedagogické práci příliš nedodržuje. Na úvodní otázku pouze pedagog ze státní mateřské školy běžného typu odpověděl, že škola není nijak alternativně zaměřena. Druhá otázka byla zaměřena na složení skupiny dané třídy. Dozvěděla jsem se vždy konkrétní věk dětí a zdali je skupina heterogenní či homogenní, což již bylo popsáno v lekcích.

Následující otázky se věnovaly tématu slavení svátku svatého Mikuláše, tématu strach dětí a tématu dramatická výchova. Zjišťovala jsem, jakým způsobem se věnují tématu svátek svatého Mikuláše, a kolik času tomuto tématu věnují. KMŠ, LMŠ a dětská skupina odpověděly, že se tématu věnují týden. Státní mateřská škola 14 dní a českoanglická dětská skupina jeden den. Všechny mateřské školy a dětské skupiny zařazují hudební, výtvarné či

pohybové aktivity, některé pracují i s příběhem a dramatizací, či volí jiné činnosti. Odpovědi byly většinou podobné.

Další otázka byla, zdali do mateřské školy zvou Mikuláše, čerta a anděla. Do KMŠ a dětské skupiny nezvou žádnou ze zmíněných postav. Pedagogové dále odpověděli podobně, že je to z důvodu strachu dětí z těchto postav a nesouhlasí s příchodem čerta do mateřské školy. Pedagog z českoanglické skupiny odpověděl, že zvou Mikuláše s anděly. S příchodem čerta do mateřské školy spíše nesouhlasí. Do LMŠ zvou všechny tři postavy, ale děti mohou pozorovat postavy pouze z jurty a nemusí jít blíže k nim. S příchodem čerta pedagog souhlasí z důvodu tradice, ale nesouhlasí se strašením dětí. Pedagog ze státní mateřské školy odpověděl, že zvou divadelníky, kteří zvolí, co je nejlepší. Každý rok přichází jiné postavy, letos přišel Mikuláš s čertem. S příchodem čerta do mateřské školy pedagog souhlasí, pokud je čert brán pohádkově bez strašení.

Pedagogů, kteří odpověděli, že k nim přišel Mikuláš a další postavy, jsem se také ptala na projevy strachu z postav u dětí. V LMŠ pedagog odpovídal, že očekává projevy strachu, a i předchozí rok děti strach projevovaly. Většinou se prý děti bojí, protože nevědí, co se děje a bojí se neznáma. V odpovědi ale také pedagog zmínil, že se ale vlastně v MŠ moc nebojí. V českoanglické dětské skupině, kam nezvou čerta, projevy strachu pedagog u dětí neočekává, ale uznává, že je přirozené mít strach z cizích lidí. Ve státní mateřské škole pedagog odpověděl, že divadelníci pojali návštěvu humorně. Dvě děti ze začátku bály.

Odpovědi pedagogů jsem mohla srovnat s odpověďmi dětí při úvodním rozhovoru lekce. V KMŠ děti znaly dobře postavu Mikuláše, tudíž mohu vyvozovat, že pedagogové zařazují činnosti, z kterých si děti odnáší nabyté znalosti o této postavě. Děti v KMŠ se s Mikulášem či andělem a čertem nesetkaly a v odpovědích jen některé děti odpovídaly, že se s ním setkávají doma či jinde. Nikdo ale nevyjádřil jakýkoliv strach. Odpovědi se shodovaly i s rozhovorem s pedagogem. LMŠ jsem navštívila ještě před slavením svátku svatého Mikuláše, a ne všechny děti si byly jisté, zda postavu Mikuláše znají. Děti si pamatovaly, že s Mikulášem chodí čert a uměly o něm básničku, což se shodovalo i s odpověďmi pedagoga. V českoanglické dětské skupině děti měly mnoho zážitků s Mikulášem a těšily se na jeho příchod. Děti diskutovaly, u koho doma byl a u koho ne. Několik dětí také odpovědělo, že se bály nebo bojí čerta. Z rozhovoru jsem zjistila, že do této dětské skupiny čert nedochází

a děti se s čertem setkaly jinde. Odpovědi obou stran se shodovaly. V druhé dětské skupině děti postavu Mikuláše znaly a všechny děti s ním měly přímou zkušenost. Dotazující pedagog i děti se shodovali na tom, že u nich Mikuláš nebyl v mateřské škole. Přibližně 20 % dětí vyjádřilo strach z čerta, když se s ním setkaly. Ve státní mateřské škole se děti i pedagog shodovali na tom, že je Mikuláš a čert navštívili v mateřské škole. Dále děti vyjádřily, že se Mikuláše nebály. Pedagog z této MŠ při rozhovoru odpověděl, že se bály pouze dvě děti, které se při úvodním rozhovoru nemusely vyjádřit, či si nemusely emoci pamatovat.

Další otázky byly zaměřené na práci se strachem v dané MŠ, či dětské skupině. V KMŠ pracují se strachem dramaturgií a vyprávěním. V LMŠ děti nemusí jít blíže k převlečeným postavám. Dále pedagog zmiňoval, že strach v jejich MŠ není, ale věnují se tématu povzbuzování. Pedagogové z českoanglické dětské skupiny a státní MŠ odpověděli, že strach zařazují do činností skrze práci s emocemi. Podobně bylo odpovězeno v druhé dětské skupině, kde pracují se strachem pomocí knížek.

Na otázku, zdali by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše v mateřské škole, kde pedagog učí, bylo většinou odpovězeno ne. Pouze někteří pedagogové si nebyli odpovědi plně jistí.

Následující otázka se týkala dramatické výchovy. Ptala jsem se, zda pracují pedagogové s dramatickou výchovou a jakým způsobem. V KMŠ a státní MŠ dramaticky ztvárňují příběhy, stejně tak v dětské skupině, kdy přidávají i další dramatické činnosti. V LMŠ se každému tématu dramaticky věnují. Například při slavení Mikuláše si „hrály na čerty“. V českoanglické skupině mají jednou týdně dramatický kroužek.

Poslední otázka týkající se tématu svatý Mikuláš byla, zda pedagogům přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti a v čem. Pedagog z KMŠ odpověděl, že klasické nadělování přínosné není. V LMŠ dotazující odpověděl, že to dodává dětem odvalu. V Českoanglické skupině bylo odpovězeno, že to má pouze kulturní hodnotu. V dětské skupině pedagog odpověděl, že to dělá radost dětem. Pedagog ve státní MŠ odpověděl neutrálně.

Závěrečná otázka byla zaměřena na mnou realizovanou lekci. Ptala jsem, jaký měli pedagogové názor na shlédnutou lekci a zda by podobnou lekci zařadili do slavení svátku svatého Mikuláše. V KMS respondent lekci hodnotil kladně a dodal, že na podobné lekce jsou děti zvyklé. V LMS pedagog odpověděl, že by podobnou lekci do budoucna zařadil a že se mu celá lekce líbila. Doporučil více lekci přizpůsobit věkové kategorii a zařadit použití více smyslů. V českoanglické skupině naopak pedagog vyzdvihl využití více smyslů a pomůcek. Dále oceňoval připravenost a dodal, že je potřeba to pro další setkání již dělat na míru pro dané děti. Pedagog v dětské skupině lekci ocenil a dodal, že dle jeho pohledu byla použitelná i pro menší děti. Sám by ji následující rok využil. Ve státní mateřské škole lekci pedagog taktéž ocenil a vyzdvihl, že to bavilo i děti a byly zařazeny statické i aktivní aktivity, které se dobře střídaly.

Každá dětská skupina i mateřská škola ze zmíněných 5 slaví svátek svatého Mikuláše odlišně. Každý pedagog měl originální odpovědi a některé se shodovaly více, některé méně. Lekce byla pro pedagogy podle odpovědí zajímavá a přínosná. Pro mou pedagogickou činnost bylo velice inspirující navštívit těchto 5 mateřských škol a dostat reflexi na dramatickou lekci, kterou jsem vytvořila. Jak vzešlo z rozhovoru, dramatické výchově se věnují všechny navštívené mateřské školy, ale dle reakce dětí a odpovědí pedagogů si každý pod tímto pojmem představuje své zpracování. Tématu slavení svátku svatého Mikuláše se většina škol věnuje podobně dlouhou dobu a podobnými aktivitami, ale je rozdíl, na co kladou důraz. Někteří kladou důraz na výtvarné činnosti, jako například výroba čertů, jiní na příběh o svatém Mikuláši. Z rozhovorů bylo vidět odlišnost názorů na příchod Mikuláše a dalších postav, a to převážně čerta. Nikdo však nepodporoval strašení dětí. Všichni dotazovaní také nějakým způsobem, podobněji či odlišněji pracují alespoň v malé míře se strachem dětí. Celý rozhovor mi pomohl lépe se seznámit s danou mateřskou školou a pohledem pedagoga na téma. Rozhovor také pomohl reflektovat úvodní rozhovor dětí a některé situace při lekci. Dále jsem také rozhovor porovnávala s výsledky dotazníku.

8.3 Dotazníky pro pedagogy mateřských škol

Výzkumná metoda dotazníku zajistila větší procento dat a širší přehled o problematice než přechází výzkumné metody. Skládá se z 15 otázek, z nichž některé byly pouze nepovinné a rozšiřující. Otázky, které byly povinné pro odeslání dotazníku, byly ve většině případů

uzavřené. Otázky vycházely z výzkumných cílů a otázek. Výzkumná metoda dotazníku se vztahuje k prvnímu a třetímu cíli. Dotazník byl anonymní a data byla zjištěna pomocí internetového google formuláře. První část dotazníku zahrnuje 3 otázky vztahující se k obecnějším informacím o pedagogickém působení daného jedince. Druhá část obsahuje také 3 otázky zjišťující, jak se v dané mateřské škole slaví svátek Mikuláš. Ve třetí části je 6 otázek vztahující se ke strachu dětí spojenému se svátkem sv. Mikuláše. V závěrečné čtvrté části jsou 3 otázky shrnující osobní názor na způsoby slavení sv. Mikuláše.

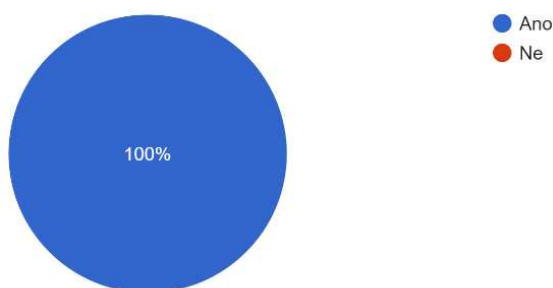
Dotazník byl rozesílán do mateřských škol po celé České republice, a to převážně do Jihočeského kraje, Středočeského kraje a Prahy. Dotazník byl určen pro učitele mateřských škol. Dotazník byl rozesílán i do mateřských škol, kde byla realizována dramatická lekce. Dotazník vyplnilo 52 respondentů. Dotazníkové šetření probíhalo od prosince roku 2022 do února roku 2023. Období bylo zvoleno vzhledem k dané problematice a možnosti získat informace, jež nebyly ještě zapomenuty. Formulář dotazníku je v seznamu příloh (viz Příloha č. 5).

Otázka č. 1. Učíte/pracujete v mateřské škole, či dětské skupině?

První otázkou jsem se snažila zajistit, aby byl dotazník vyplněn pouze pedagogy a případné nedorozumění se vyřešilo hned na začátku dotazníku. Na první otázku všech 52 respondentů, (100 %) odpovědělo ano. Otázka byla povinná a uzavřená.

Graf 1 – Potvrzení o pedagogické činnosti:

Učíte/pracujete v mateřské škole, či dětské skupině?
52 odpovědí

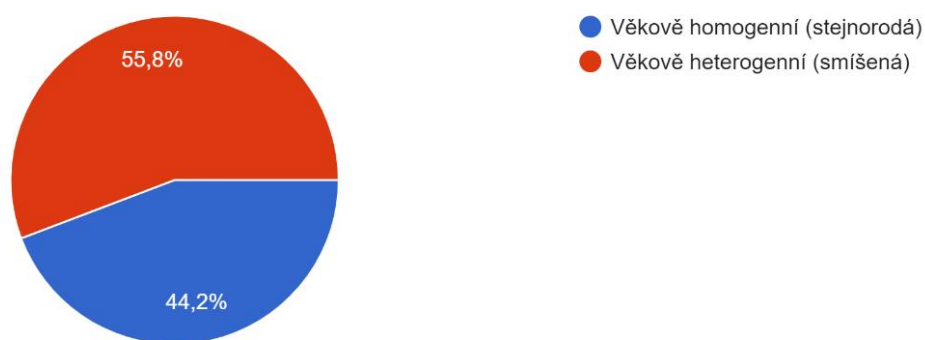
Otázka č. 2. Třída, ve které učíte, je:

Druhá otázka byla povinná a uzavřená a na výběr bylo ze dvou možností. Záměrem bylo zjistit, v jakém prostředí daný pedagog pracuje. V odpovědi převažovaly heterogenní třídy, ale pouze o 11,6 procent.

Graf 2 - Věkové uspořádání třídy:

Třída, ve které učíte, je:

52 odpovědí

Otázka č. 3. Jaký je věk dětí ve Vaší třídě?

Otázka č. 3 byla povinná a pro jednodušší zaznamenání odpovědi otevřená. Záměrem bylo zjistit, s jakou věkovou skupinou pracují respondenti a dále byla otázka využita pro rozšíření dalších otázek týkající se svátku sv. Mikuláše. Jeden respondent odpověděl věk dětí 2-7 let, další odpovědi po jednom hlasu byly 2,5 – 5 let, 2-6 let, 2-4 roky. Z čehož nám vychází, že 4 respondenti z celkového počtu 52 pracují i s dětmi mladšími tří let. Největší skupina, a to 12 odpovědí zahrnovala věk 3-7 let. 10 respondentů také odpovědělo 3-6 let. Tři respondenti odpověděli 3-4 roky. Jeden hlas také odpověděl, že pracuje s pouze tříletými dětmi. 5 hlasů zahrnovalo věk dětí 4-5 let. Tři respondenti pracují s dětmi od 4 do 6 let. Jeden další respondent pracuje v homogenní třídě pouze s pětiletými dětmi. Sedm respondentů odpovědělo 5-6 let a v poslední kategorii 5-7 let bylo hlasů 5. Z odpovědí nám vychází, že 31 respondentů pracuje i s dětmi dvou a tříletými a menší skupina respondentů s dětmi pouze staršími. Potvrdilo se také, že respondenti pracují v heterogenních i homogenních třídách dle odpovědí.

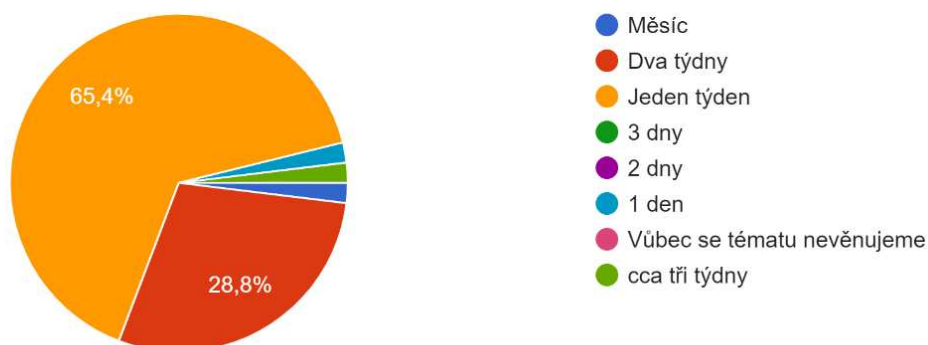
Otázka č. 4. Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve Vaší třídě?

Čtvrtá otázka byla povinná a uzavřená s možností dopsat vlastní odpověď, pokud by nevyhovovala žádná z výběru. Tato otázka je podstatná pro první výzkumný cíl. Nejvíce procent a to 65,4 % ukázalo, že se pedagogové věnují tématu v mateřské škole jeden týden. Velký podíl, a to 28,8 %, má také odpověď dva týdny. Po jednom hlasu také odpověděli respondenti měsíc, 1 den a jeden respondent připsal vlastní odpověď cca tři týdny. Všichni dotazovaní se tématu věnují.

Graf 3 – Kolik času pedagogové věnují tématu svátek sv. Mikuláše:

Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve Vaší třídě?

52 odpovědí

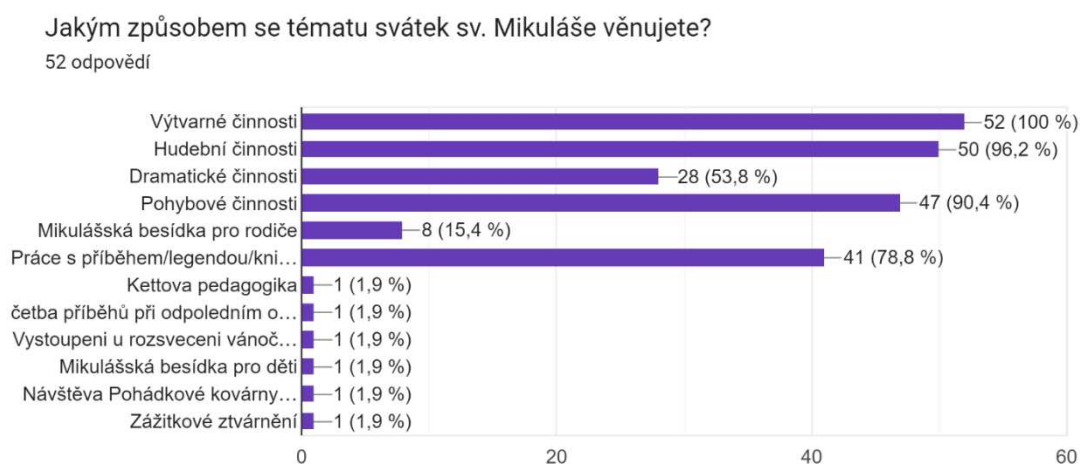

Otázka č. 5. Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše věnujete?

Pátá otázka rozšiřuje předchozí a zkoumá, které činnosti v mateřských školách pedagogové zařazují během tématu svátek sv. Mikuláše. Otázka byla povinná a uzavřená. Byla zde možnost zaškrtnout více odpovědí a dopsat svou odpověď. Všech 52 respondentů (100 %) zařazuje výtvarné činnosti. Hudební činnosti pak zařazuje 50 respondentů (96,2 %). Na třetím místě jsou pohybové činnosti, které zařazuje 47 respondentů (90,4 %) a velký počet dotazovaných zařazuje i práci s příběhem, legendou či knihou a to 41 respondentů (78,8 %). 28 respondentů (53,8 %) zařazuje také dramatické činnosti a 8 (15,4 %) realizuje mikulášskou besídku pro rodiče. Šestkrát bylo také dopsána vlastní, vždy originální odpověď. Do vlastních odpovědí bylo připsáno: použití Kettovy pedagogiky, četba příběhu při odpoledním odpočinku, vystoupení u rozsvěcení vánočního stromku a vystoupení v KD

pro seniory, mikulášská besídka pro děti, návštěva Pohádkové kovárny v Selibově a zážitkové ztvárnění.

Graf 4 – Jakým způsobem se věnují pedagogové tématu svátek sv. Mikuláše:

Otázka č. 6. Zve do mateřské školy převlečeného Mikuláše, čerta a anděla?

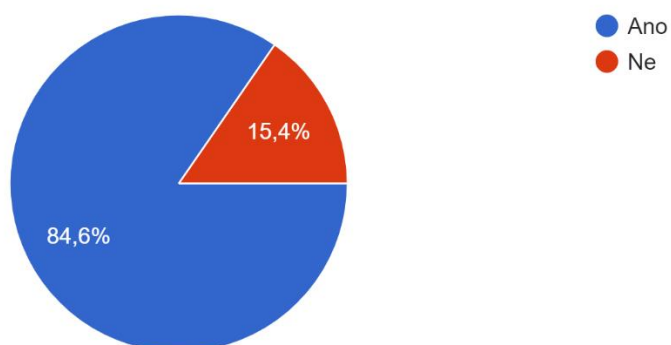
Otázka č. 6 byla povinná a bylo možné zaškrtnout více možností. Byla zde i kolonka pro vlastní odpověď, pokud by mateřská škola zvala jiné postavy nežli Mikuláše, čerta a anděla. Otázkou jsem zjišťovala, zdali v dnešních mateřských školách je stále zvykem zvat převlečené postavy Mikuláše a anděla a kolik z těchto škol zve i čerta. Pozvání všech tří převlečených postav zaškrtnulo 31 respondentů. Čtyři další dotazovaní zvu Mikuláše a čerta, ale bez anděla. Jeden hlas odpověděl, že zvu pouze anděla a Mikuláše a další, že zvu pouze anděla. Z čehož nám vychází, že pouze 2 hlasy zvu kladné postavy bez čerta. Deset dotazovaných odpovědělo, že nezvu nikoho a dva z nich doplnilo vlastní odpověď. Posledních pět dotazovaných napsalo pouze vlastní odpověď. Mezi vlastními odpověďmi se třikrát objevilo, že se za postavy převlékají pedagogové mateřské školy. Třikrát také využití jiné společnosti, jako Pohádková kovárna v Selibově, mikulášská akce s Hopsalínem a pozvaný divadelní soubor. Jeden respondent také uvedl, že přichází spolužáci z vyšších ročníků ze školy. Z výsledků vychází, že nejvíce a to 69,2 % respondentů zve Mikuláše a pouze o jeden hlas méně zve i 67,3 % čerta. Patnáct dotazovaných také slaví svátek sv. Mikuláše jiným způsobem.

Otázka č. 7. Pracujete s případným strachem dětí z těchto převlečených postav?

Sedmá otázka se zaměřovala na strach dětí vztahující se ke svátku sv. Mikuláše. Otázka byla povinná a uzavřená. 44 (84,6 %) respondentů odpovědělo, že se strachem pracuje. 8 (15,4) respondentů odpovědělo záporně, že se strachem nepracují. Z čehož vyplývá, že se strachem pracuje více respondentů, než zve převlečené postavy.

Graf 5 – Práce se strachem dětí z převlečených postav:

Pracujete s případným strachem dětí z těchto převlečených postav?
52 odpovědí

Otázka č. 8. Pokud ano, jakým způsobem?

Otázka č. 8 byla otevřená a nepovinná, jelikož doplňuje předchozí otázku. Byla mířena na ty, kteří odpověděli v předchozí otázce kladně. Záměrem bylo zjistit, jak se strachem dětí z převlečených postav pedagogové mateřských škol pracují. Na otázku odpovědělo 41 respondentů, tudíž z toho můžeme přibližně vyvodit, že 3 respondenti, jenž odpověděli kladně ano, se k této otázce nevyjádřili. Velká část respondentů popisovala, že pracují se strachem z převlečených postav pomocí rozhovorů a vyprávění s dětmi. Někteří dětem říkají pravdu a vysvětlují, že jsou to pouze převlečení lidé. V některých mateřských školách se také probírá strach jako emoce, či se strach zpracovává pomocí dramatických činností. V několika odpovědích se také objevovalo, že čerta popisují jako pohádkovou bytost, či jako humornou postavu, kterou následně zvou. Mnoho odpovědí bylo také zaměřeno přímo na setkání s postavami. Respondenti dále popisovali, že při návštěvě postav nabízí náruč a blízkost pedagoga, převážně pak u citlivějších dětí. Dále dětem vysvětlují, že nedovolí, aby

je čert odnesl, popisují dětem, že je to pouhá tradice, nebo informují rodiče, aby si konkrétní den nechali děti doma. Někde řeší příchod čerta tím, že ho nechají stát opodál, nechají děti, aby se samy za čerta převlékly, či volí nestrašidelného čerta. Odpovědi se často opakovaly.

Otázka č. 9. *Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy? Proč souhlasíte/proč nesouhlasíte?*

Devátá otázka byla povinná a otevřená, aby měli respondenti možnost vysvětlit svůj názor. Zvolila jsem ji pro lepší prozkoumání problematiky a pro lepší zodpovězení následující otázky. Z celkového počtu 52 odpovědí, 15 respondentů nesouhlasí s příchodem čerta do mateřské školy. V některých odpovědích, bylo popisováno, že si dítě může nést negativní vzpomínky na celý život. Jinde bylo popisováno, že svátek nemá být strašení, jmenování hříchů a strachu. V jedné odpovědi bylo zmíněno, že hlavní postavou je biskup Mikuláš a ne čert, který se často řadí na první místo. U některých odpovědí se také objevovala problematika výchovného strašení dětí. Jinde byl zase zmiňován dětský stres jako důvod proč nezvat čerta. Dva respondenti také zmínili, že by to měla být pouze věc rodičů a jejich přítomnost je pro děti důležitá. Někteří respondenti jasně uvedli názor, že čert do školky rozhodně nepatří. Z celkového počtu potom 32 hlasů odpovědělo kladně, že s příchodem čerta souhlasí. 16 z nich uvedlo jako důvod, proč s příchodem čerta souhlasí, tradici. Často bylo také zmiňováno, že jde o to, jakého čerta pedagogové pozvou, a že by to neměl být strašidelný čert, ale milý, či humorný. Někteří respondenti také uvedli, že je pro dítě přínosné se setkat se strachem, či zlem tímto způsobem. Zbylých 5 odpovědí z celkového počtu 52 byly nejednoznačné.

Otázka č. 10. *Kolik přibližně procent dětí ve Vaší třídě mělo jakékoliv projevy strachu při slavení Mikuláše?*

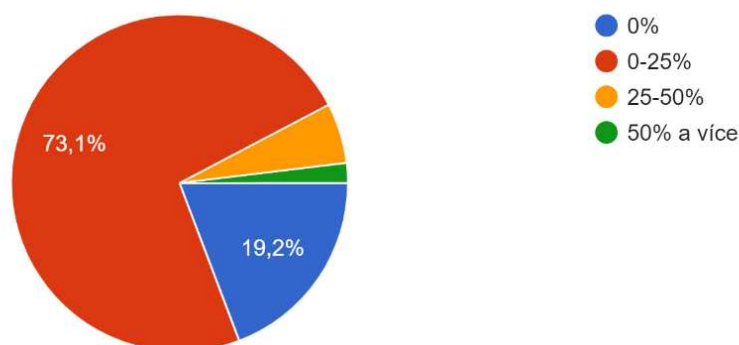
Desátá otázka navazuje na předchozí a také se týká strachu dětí. Zjišťovala jsem, kolik procent dětí má strach ze svátku sv. Mikuláše. Kvůli této otázce jsem také volila otázku zaměřenou na věk dětí a na příchod čerta do mateřské školy, abych mohla odhadnout, z čeho strach dětí vyplývá, a které věkové kategorie mají projevy strachu. Rozbor těchto výsledků jsem provedla podrobně. Otázka byla povinná a uzavřená, odpovědělo tedy na ni všech 52 respondentů.

38 respondentů (73,1 %) odpovědělo, že projevy strachu při slavení Mikuláše mělo 0-25 %. Do této skupiny patří velký počet respondentů, kteří zvou všechny tři převlečené postavy, či pouze čerta a Mikuláše bez anděla. Z nich 15 respondentů pracuje s dětmi od 3-6 let a 13 respondentů pracuje s dětmi od 4 nebo 5 let do 7 let. Dva respondenti, kteří také spadají do této skupiny, pracují s dětmi od 2 let. Šest dotazovaných, kteří odpověděli 0-25 % nikoho nezvou, či se sami převlékají za postavy nebo volí jiný program. Z toho vyplývá, že některé děti mají projevy strachu spojené s tímto svátkem i bez převlečených postav. Do skupiny 0-25 % spadají také dva dotazovaní, jenž nezvou čerta, ale zvou kladné postavy. Z této informace vyplývá, že děti nemají zpravidla strach pouze z čerta, ale i z neznámých kladných postav. Nevíme však, jak v těchto mateřských školách Mikuláš či anděl působí. 10 respondentů (19,2 %) odpovědělo, že projevy strachu neměl nikdo, 0 %. Ukázalo se, že odpověď 0 % zahrnuje 7 respondentů, kteří odpověděli, že převlečené postavy vůbec nezvou, a 3 respondenty, kteří naopak zvou všechny převlečené postavy. Dále odpověděli 3 respondenti (5,8 %), že projevy strachu mělo 25-50 % dětí. Tato skupina zahrnuje dvě odpovědi respondentů, kteří pracují s dětmi 3-7 let a jedna odpověď respondenta, který pracuje s dětmi ve věku 5-7 let. Jeden respondent, který pracuje s dětmi ve věku 5 let (1,9 %) také uvedl, že projevy strachu mělo 50 % a více. Z těchto výsledků vyplývá, že nezáleží na věku dětí, ale že i mezi staršími dětmi se najdou jedinci, kteří mají viditelné projevy strachu. Nemůžeme však určit věrohodnost všech odpovědí a nevíme, co si pedagogové představují pod pojmem projevy strachu.

Graf 6 – Poměr strachu dětí při slavení svátku sv. Mikuláše v mateřských školách:

Kolik přibližně procent dětí ve Vaší třídě mělo jakékoliv projevy strachu při slavení Mikuláše?

52 odpovědí

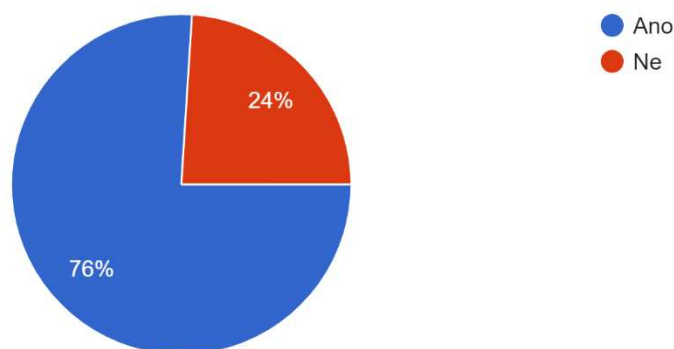
Otázka č. 11. *Zařazujete téma strach do činností ve Vaší třídě?* (nepovinná otázka)

Otázka č. 11 byla nepovinná a doplňovala předchozí téma. Otázka byla uzavřená. Odpovědělo na ni 50 respondentů z celkového počtu 52 odpovědí. 38 respondentů (76 %) téma strach do činností zařazuje. 12 respondentů (24 %) ne.

Graf 7 – Zařazování tématu strach do činností ve třídách mateřských škol:

Zařazujete téma strach do činností ve Vaší třídě?

50 odpovědí

Otázka č. 12. *Pokud ano, jakým způsobem?*

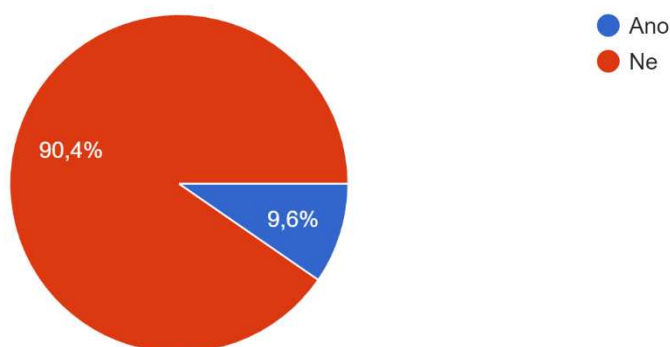
Tato následující otázka byla nepovinná a pouze doplňovala předchozí. Odpovědělo na ni 38 respondentů z celkového počtu 52 respondentů. Otázka byla otevřená. Zařadila jsem ji do otázek, převážně pro inspiraci a získání dat, jestli strach zpracovávají v mateřských školách pomocí dramatické výchovy, či se opakují nějaké podobné činnosti. Mezi odpověďmi se dramatická výchova objevovala, a často ve spojitosti čtení pohádek a vyprávění příběhů. Nejčastěji se objevovala odpověď, že strach s dětmi probírají komunikací a rozhovorem. Někteří také rozebírají různé druhy strachu. Často také využívají při činnostech pedagogové emoční karty či tzv. emušáky. Někteří využívají výtvarnou výchovu a strach malují, či strach promítají skrze hru. Jedna odpověď mě specificky zaujala, a to od pedagoga, jenž má psychoterapeutický výcvik a ztvárňuje strach v písku formou figurek. V některých odpovědích se také objevovalo probírání tématu strach při halloweenu, dušičkách či právě při svátku Mikuláše. Odpovědi se často opakovaly.

Otázka č. 13. *Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve Vaší MŠ?*

Třináctá otázka byla uzavřená a povinná. Zařadila jsem ji, abych zjistila, jestli souhlasí pedagogové se způsobem slavení svátku sv. Mikuláše v mateřských školách, v kterých pracují. Doplnuje otázku o souhlasu s příchodem čerta. 47 respondentů (90,4 %) by způsob slavení nezměnili. 5 respondentů (9,6 %) by způsob slavení změnili. Z výsledků vychází, že většina pedagogů souhlasí s tím, jak jejich mateřská škola Mikuláše slaví, což můžeme hodnotit kladně pro školní klima.

Graf 8 – Osobní názor na způsob slavení Mikuláše v konkrétních mateřských školách:

Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve Vaší MŠ?
52 odpovědí

Otázka č. 14. *Pokud ano, jakým způsobem?* (nepovinná otázka)

Otázka č. 14 byla nepovinná a doplňovala předchozí otázku. Otázka byla otevřená a mířena na ty, jenž odpověděli kladně v předchozí otázce. Svou otázku zaznamenalo všech 5 respondentů, kteří u předchozí otázky odpověděli, že by změnili způsob slavení Mikuláše v jejich mateřské škole. První respondent by ponechal povídání si o tradici s dětmi, ale vynechal by příchod převlečených postav. Druhý respondent by se rád zaměřil na postavu sv. Mikuláše, stejně tak třetí, který by rád navíc nadílku ztvárnil výtvarně či dramaticky. Čtvrtý respondent by se více přizpůsobil požadavkům a přáním rodičů. Poslední respondent by vynechal příchod čerta.

Otázka č. 15. Je podle Vašeho názoru klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti? V čem?

Poslední otázka byla povinná a otevřená. Zakončovala celý dotazník a zjišťovala, jestli si pedagogové myslí, že má klasické pojetí nadílky s postavou Mikuláše nějaký přínos pro děti. Dále jsem otázkou zjišťovala, v čem si případně myslí, že klasická nadílka přínos má. Na otázku odpovědělo všech 52 respondentů a často se odpovědi shodovaly. 28 respondentů odpovědělo, že klasické nadělování je přínosné pro udržování tradice a ukázání tradice dětem. Dalších 5 respondentů s příchodem souhlasí a uvedli, že se tím děti učí překonávat překážky, nadílkou děti prožívají pozitivní stres, či se setkají dobrou cestou s dobrem a zlem. Dva další respondenti také souhlasí a uvádějí přínos ve vnímání autority Mikuláše. Několikrát se také objevily podobné souhlasné odpovědi, jako uvědomění si principu něco za něco, či setkání se s historickým příběhem. Několik respondentů uvedlo, že nedokáží popsat v čem to je přínosné, nebo neví, zda to je přínosné. Jeden respondent uvedl, že v mateřské škole to přínos nemá, ale s rodiči je to dobrá forma zážitku. Několikrát se také ukázala odpověď, že záleží na podání klasického nadělování. Sedm respondentů uvedlo, že to žádný přínos nemá a někteří dodali, že to může být pro dítě traumatizujícím zážitkem.

9 Shrnutí výsledků ve vztahu k výzkumným otázkám

Výzkum bude vyhodnocen ve vztahu ke stanoveným výzkumným otázkám. Odpovědi na výzkumné otázky jsem získala pomocí výzkumných metod, které byly uvedeny výše. Stanoveny byly 3 cíle ve dvou rovinách. K cílům se vztahuje dohromady 8 výzkumných otázek.

Výzkumné otázky k 1. cíli:

1a) Jak se tématu svátek sv. Mikuláše věnují v různých mateřských školách?

Nejčastěji volí mateřské školy pro téma svátek sv. Mikuláše výtvarné činnosti. Většina mateřských škol zařazuje i hudební a pohybové činnosti. V mnoha mateřských školách se také při tomto tématu pracuje s příběhem, konkrétní knihou či legendou. Přibližně polovina mateřských škol přidává i dramatické činnosti. Některé mateřské školy volí více neobvyklý

program, jako mikulášskou besídku pro rodiče, vystoupení na veřejnosti či návštěvu jiného zařízení pro děti.

1b) Kolik času věnují pedagogové mateřských škol tomuto tématu?

Všichni dotazovaní pedagogové různě zaměřených mateřských škol odpověděli v rozhovoru či dotazníku, že se tématu svátek sv. Mikuláše věnují. V pěti navštívených mateřských školách se to potvrdilo i při lekci. Nejvíce se mateřské školy věnují tématu jeden týden. Velký počet mateřských škol se tématu věnuje také dva týdny a některé se výjimečně věnují tématu tři týdny až měsíc, nebo pouze jeden den.

1c) Zařazují pedagogové mateřských škol při slavení svátku sv. Mikuláše do činností s dětmi dramatickou výchovu?

Přibližně polovina respondentů při slavení svátku sv. Mikuláše zařazuje do činností v mateřské škole i dramatické činnosti. Někteří pedagogové ji také používají pro téma emoce, jako je strach. Při výzkumné metodě rozhovorů, se všech 5 respondentů vyjádřilo, že nějakým způsobem dramatickou výchovu používají. Pod pojmem dramatická výchova si však každý pedagog představuje jiné činnosti. Někdo metody a techniky dramatické výchovy, někdo pouze vstupování do rolí a hry s dramatickými prvky a někdo chyběji pak pouze divadelní aktivity. V odpovědích se k dramatické výchově často pojila práce s knihou či příběhem. Některé mateřské školy nabízí dramatický kroužek většinou jednou týdně pro zájemce.

1d) Volí při slavení svátku sv. Mikuláše pedagogové mateřských škol klasické nadělování v přítomnosti Mikuláše a dalších postav, či volí jiný způsob?

Klasické nadělování v přítomnosti Mikuláše a případně i anděla a čerta stále převládá jako nejčastější způsob slavení svátku sv. Mikuláše v mateřských školách. Některé mateřské školy výjimečně zvou pouze některé postavy, například pouze kladné postavy, či pouze Mikuláše a čerta. Někdy pak pouze jednu postavu, ale nikdo z respondentů nezve pouze čerta. Většinou pokud mateřská škola volí tradiční způsob slavení svátku sv. Mikuláše a zve převlečené postavy, jsou to všechny tři postavy. V některých mateřských školách se za postavy převlékají pedagogové či jiní pracovníci, či zvou například děti ze ZŠ. Jsou však i mateřské školy, které nezvou žádné postavy a Mikulášskou nadílku řeší alternativněji

formou. Někteří zpracovávají svátek více humornou formou a zvou například divadelníky, kteří se za postavy převlékají, nebo zvou společnosti, již jim celý program svátku zařídí. V některých případech mateřské školy za programem dochází do jiného zařízení. Alternativním způsobem slavení svátku sv. Mikuláše je také v některých mateřských školách křesťanské zpracování, často pomocí pedagogiky Franze Ketta, vyprávěním legendy, či jiným originálním stylem. Někde se tématu věnují nejrůznějšími výtvarnými, hudebními a dalšími činnostmi, ale nijak speciálně již svátek dále neslaví a nepořádají Mikulášskou nadílku. Z výzkumu vyplynulo, že někteří pedagogové nesouhlasí s tím, jak se v mateřské škole, kde učí, slaví tento svátek. Někteří také nesouhlasí s příchodem čerta, i když do jejich mateřské školy dochází. Nemůžeme tudíž vyvozovat závěr, že daná mateřská škola má určitý názor na slavení svátku sv. Mikuláše, jelikož ne vždy se pedagogové či ředitel shodují na zpracování tohoto svátku.

Výzkumné otázky k 2. cíli:

2a) Je dramatická lekce funkční pro dané téma?

Po navštívení pěti různě zaměřených mateřských škol v různých oblastech a realizování lekce, reflexe i sebereflexe mohu vyvodit, že daná lekce je pro téma slavení svátku sv. Mikuláš funkční. Jelikož jsem dané skupiny dětí neznala, bylo těžké při přípravě lekce odhadnout, které činnosti jsou pro děti vhodné. Zvolila jsem proto více verzí obtížnosti a při konkrétní lekci jsem je volila dle konzultace s pedagogem a dle situace ve třídě. Obecně mohu říct, že byly ve většině případech vhodnější jednodušší varianty činností a některé činnosti bych příště pro neznámou skupinu dětí již nenavrhovala. Pro práci s podobnou lekcí je ideální děti dobře znát. Pedagogové mateřských škol mohou tak lekci vždy upravit pro skupinu dětí, ve které učí a kterou znají. Mohou snáz odhadnout rizika a možnosti konkrétních dětí. Lekce je použitelná do mateřských škol, kde prvky pedagogiky Franze Ketta, nebo prvky dramatické výchovy již aplikují, ale i tam, kde ne. Lekce byla úspěšná s menšími rezervami ve všech mateřských školách i dětských skupinách a dle reflexí přinesla většině dětem základní znalosti o životě svatého Mikuláše. Dle mého pohledu jsem dětem skrze lekci také vhodně a prakticky ukázala odkaz tohoto světce pro jejich osobní život. Lekce nabízí slavení tohoto svátku alternativnější cestou a mateřské školy mohou lekci využít i pro Mikulášskou nadílku, ať už se závěrečným příchodem Mikuláše, či bez něho.

Nabízí tak univerzálnější alternativu pro různé věkově skupiny, pro různě alternativně zaměřené mateřské školy i pro různé názory na slavení tohoto svátku. Lekce dle mého pohledu naplnila všechny stanovené cíle a je univerzální pro použití do všech mateřských škol i skupin s menšími úpravami dle dané skupiny dětí.

2b) Lze pomocí prvků dramatické výchovy dětem dobře představit postavu Mikuláše?

Prvky dramatické výchovy a samotná dramatická výchova pomáhá dětem hlouběji prožít dané téma. Dramatická lekce se může odvíjet od určitého příběhu, knihy, či v tomto případě od legendy. Příběh dětem pomáhá lépe si představit, zapamatovat i osobněji pochopit danou postavu z legendy. Legendy o svatém Mikuláši mohou dobře dětem představit život světce a pomáhají symbolicky ukázat jeho odkaz pro náš osobní život. Prvky dramatické výchovy pak pomáhají dětem lépe uchopit příběh, prožít ho společně s postavami, lépe pochopit emoce postav a v neposlední řadě soustředit se na vypravování delšího a náročnějšího textu. Dle mého názoru jsou právě pro legendy dramatické prvky důležité. Pro děti je Mikuláš v dnešní době často postavou bez hlubšího příběhu a skrze dramatickou výchovu mohou jeho život lépe pochopit a „zažít.“ I v mnou realizované lekci se tak děti skrze prvky dramatické výchovy setkaly s touto postavou, což vidím jako jednu z nejlepších cest, jak danou legendu zpracovat přitažlivě pro děti předškolního věku. Při lekci i v následné reflexi se mi potvrdilo, že dobře zvolené prvky dramatické výchovy opravdu pomohly uchopit celé vyprávění legendy a prožít příběh zajímavou formou. I někteří pedagogové mateřských škol odpovídali v rozhovorech či dotaznících, že dramatickou výchovu využívají právě ve spojitosti s vypravováním a čtením příběhů.

Výzkumné otázky k 3. cíli:

3a) Mají děti strach z převlečeného Mikuláše a dalších postav spojených s tímto svátkem?

Na otázku, zdali mají děti projevy strachu z převlečených postav spojených se svátkem sv. Mikuláše jsem získávala odpovědi pomocí všech výzkumných metod. Z výsledků vyplývá, že ve většině mateřských škol či v dětských skupinách kam zvou převlečené postavy má 0-25 % dětí ze třídy nějaké projevy strachu. Není to vždy pravidlem a projevy strachu jsou velice individuální dle složení skupiny, ale můžeme předpokládat, že se pedagog setká za

svou pedagogickou praxi s projevy strachu dětí při slavení tohoto svátku. V některých případech pak pedagogové odpovídali, že projevy strachu mělo dětí více. Ukázalo se, že ne vždy záleží na věku dětí, protože se projevy strachu objevovaly ve všech různých věkových skupinách od 2 až do 7 let. Z výsledků také vychází, že někteří jedinci měli projevy strachu i při návštěvě pouze kladných postav a někteří dokonce i bez návštěvy postav při slavení tohoto svátku jiným způsobem. Děti mají projevy strachu často právě z cizích osob a nových situací. Velký problém při příchodu převlečených postav je potom nepřítomnost pečující osoby. Některé děti, například ti, kteří se s Mikulášem setkávají prvně právě v mateřské škole, častokrát potřebují překonat strach v pocitu bezpečí u blízkých. Pedagog nemůže nahradit pečující osobu a nemůže pracovat individuálně s tak velkým počtem dětí najednou. Z druhé strany mohou učitelé pomoci překonat tento strach těm dětem, u kterých by to doma nebylo možné. Pro některé citlivější děti však může být návštěva čerta nebo i jiných postav až traumatem. Projevy strachu při slavení tohoto svátku nemusí být negativní záležitostí, protože přijatelná míra strachu je potřebná pro budování sebevědomí dítěte. Avšak otázkou je, zdali je mateřská škola a tento svátek vhodné místo pro překonávání strachu.

3b) Jak pracují pedagogové mateřských škol s případným strachem u dětí a s tématem strach?

Z výsledků vyšlo, že většina mateřských škol pracuje s tématem strach. Při slavení svátku sv. Mikuláše pracují se strachem dětí z převlečených postav často pomocí rozhovorů. Někde také říkají dětem pravdu a vysvětlují, že jsou postavy převlečení lidé. V některých mateřských školách čerta popisují jako pohádkovou bytost, či humornou postavu. Některí pedagogové děti ujišťují, že nedovolí, aby je čert odnesl, či čert stojí po celou dobu opodál. Často také pedagogové nabízí svou blízkost. V mnoha mateřských školách se strach probírá jako emoce, někde právě pomocí dramatické výchovy, knih a příběhů. V některých mateřských školách se potom využívají nejrůznější pomůcky jako emoční karty, či se strach maluje ve výtvarné výchově.

10 Limity

Jedním z limitů práce je nejistá pravdivost odpovědí. Výzkumnou metodou dotazníku nemohu zajistit pravdivost odpovědí. U rozhovorů je pravdivost jistější osobnějším kontaktem a možností se doptat na další otázky. Uskutečnila jsem proto alespoň 5 rozhovorů, abych odpovědi z dotazníku mohla s odpověďmi z rozhovoru porovnat.

U ověřování funkčnosti lekce jsem navštívila pět vybraných mateřských škol a dětských skupin. Pro zjištění, zda je lekce univerzální ve všech možných typech škol by bylo zapotřebí navštívit mateřských škol ještě více.

Dalším limitem bylo rozpoložení třídy a situace ve třídě v den realizování lekce. Například v LMS jsem nemohla ověřit funkčnost lekce venku z důvodu počasí.

Litem také může být počet respondentů. Pro ještě přesnější výsledky by bylo zapotřebí získat dotazník ze všech oblastí České republiky a ideálně mít data od více učitelů. Za limit by se dalo považovat i odlišné představy různých pojmů. Například projevy strachu může každý z pedagogů vnímat odlišným způsobem.

11 Diskuze

Svátek svatého Mikuláše je jedním z nejrozšířenějších svátků u nás. V mateřských školách se s ním setkávají pedagogové, rodiče i děti. Učitelé mají často odlišný názor na jeho slavení. Někteří zastávají tradiční pojetí, jiní volí alternativnější formu slavení a rozdílně často vnímají i hlavní smysl tohoto svátku. Dramatická lekce, kterou jsem realizovala v pěti mateřských školách, mohla být pro učitele určitou inspirací pro příští slavení tohoto svátku.

Lekce byla realizována v pěti různě zaměřených mateřských školách a dětských skupinách. V těchto zařízeních jsem měla možnost se seznámit se základním fungováním mateřské školy. Vypozorovala jsem, že v každém zařízení mají velmi rozdílný harmonogram dne a s ním spojenou i řízenou činnost. Například v LMS děti nebyly zvyklé na dlouhou řízenou činnost. V českoanglické skupině děti při činnosti mohly odcházet a přicházet do řízené činnosti podle potřeby. Naopak v druhé dětské skupině se dokázaly i děti, jimž ještě nebyly tři roky, soustředit na řízenou činnost přes půl hodiny. Lekci jsem se snažila přizpůsobit

věku dětí, ale věk dětí nakonec při realizování lekcí nehrál takovou roli, jako organizační struktura řízených činností pedagogy daného zařízení.

Při realizování dramatické lekce se ve všech mateřských školách i dětských skupinách potvrdilo, že je důležité zapojovat při činnostech s předškolními dětmi co největší počet smyslů. Lekce obsahovala mnoho hmatatelných rekvizit, které se často ukázaly jako prolomení bariéry mezi mnou jako cizí osobou a dětmi. Při podobné lekci bych příště pro nejmenší děti ve věku 2 a 3 let zapojila ještě více vizuálních pomůcek jako oporu pro příběh.

Navštěvovala jsem při lekci pro mě známé i méně známé, či neznáme mateřské školy a dětské skupiny. Dramatickou lekci jsem se snažila postavit co nejvíce univerzálně, ale i tak bylo potřeba vždy zvolit určitou variantu, reagovat na situaci ve třídě a vnímat potřeby dětí. Překvapilo mě, že mi nedělalo problém při určitých situacích improvizovat a reagovat na neznámou skupinu dětí. Improvizace je velká součást dramatické výchovy i celé předškolní pedagogiky, a právě při realizování dramatické lekce se mi potvrdilo, že na ní děti reagují stejným způsobem jako na připravený plán.

Psaní této bakalářské práce a realizování praktické části mi potvrdilo mnoho domněnek a otevřelo několik nových témat k přemýšlení. Také jsem mohla pročitat a poslouchat mnoho zajímavých odpovědí a mnoho různých názorů, což mi pomáhalo utvářet si na problematiku názor vlastní.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala tématu slavení svátku sv. Mikuláše v mateřských školách. Dále byla také zaměřena na prvky dramatické výchovy využití pro slavení tohoto svátku. V teoretické části byla představena postava svatého Mikuláše, legendy spojené s postavou a možnosti pojetí tohoto svátku v mateřské škole. Teoretická část se také věnovala dramatické výchově a pedagogice Franze Ketta. V poslední části se teoretická část zabývala strachem a úzkostí. Kapitoly byly vybrány pro základní orientaci v těchto tématech. Praktická část uplatňuje znalosti z teoretické části a obsahuje dramatickou lekci s prvky pedagogiky Franze Ketta, dotazník a rozhovory s pedagogy mateřských škol.

Prvním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem se pedagogové v různých mateřských školách věnují tématu sv. Mikuláše. Tento cíl byl v první rovině, jenž se zaměřovala na pedagogy mateřských škol. Cíl jsem naplnila především prostřednictvím výzkumných metod dotazníku a rozhovorů. Výsledky výzkumu ukázaly, že se všichni respondenti nějakým způsobem věnují tématu sv. Mikuláš v mateřské škole, či dětské skupině. Pedagogové zařazují pro dané téma nejvíce výtvarných činností, ale také hudebních a pohybových. V mnoha mateřských školách pracují také s příběhem či knihou často skrze dramatickou výchovu. Dramatickou výchovu zařazuje do činností přibližně polovina respondentů. Některé mateřské školy také volí neobvyklý originálnější program. Tématu se věnují nejčastěji jeden týden, nejméně jeden den a nejvíce jeden měsíc. Z výzkumu dále vyšlo, že tradiční nadělování s přítomností Mikuláše a případně i dalších postav je stále v mateřských školách nejčastějším pojetím. Mnoha odpovědí se však zaměřovala i na netradiční pojetí jinou formou.

Druhý a třetí cíl byl v druhé rovině, která se zaměřovala na děti předškolního věku. Druhým cílem bylo ověřit funkčnost dramatické lekce o sv. Mikuláši v pěti mateřských školách s různým zaměřením. Dle mých poznatků, reflexe a sebereflexe, mohu vyvodit tvrzení, že lekce je funkční pro děti předškolního věku, ale je jakousi šablonou, jenž je potřeba upravit pro konkrétní mateřskou školu a konkrétní skupinu dětí. Dále se ukázalo, že pomocí dramatické výchovy lze dobře dětem představit postavu Mikuláše. Při lekci se taktéž ukázalo, že je vhodná i kombinace prvků dramatické výchovy a prvků pedagogiky Franze Ketta.

Třetím cílem v druhé rovině bylo zjistit, zda může tradiční pojetí slavení svátku sv. Mikuláše vyvolávat strach u dětí předškolního věku. Z výsledků vychází, že tradiční nadělování s přítomností převlečených osob může u dětí projevy strachu vyvolat. Výsledky ukázaly, že nezáleží tolik na věku dětí, a že děti mohou mít projevy strachu i pouze z kladných postav.

Psaní teoretické části velmi obohatilo mé znalosti. Měla jsem možnost hlouběji prostudovat pedagogiku Franze Ketta, nejrůznější principy, metody a techniky dramatické výchovy, upevnit své znalosti o postavě sv. Mikuláše a prostudovat pojmy strach a úzkost. Praktická část mi umožnila navštívit pět velice odlišných předškolních zařízení, své teoretické znalosti uplatit při realizaci dramatické lekce. Také jsem při návštěvě mateřských škol a dětských skupin zrealizovala rozhovory s pedagogy a měla jsem možnost osobněji a blíže nahlédnout do dané problematiky u těchto pěti zařízení. V praktické části jsem také realizovala dotazníky, které mi představily názory a shrnuly data z různých mateřských škol.

Bakalářská práce otevírá téma, nad kterým by se dle mého názoru měl zamyslet každý rodič i pedagog. Mohou tak reflektovat, zda způsob, kterým představují postavu Mikuláše dětem, je podle jejich pohledu přínosný a vhodný. Také se mohou inspirovat jinými možnostmi slavení tohoto svátku. Myslím, že přínos práce je i v tom, že poukazuje na vhodnou možnost zpracovat tento svátek pomocí prvků dramatické výchovy a pedagogiky Franze Ketta.

Seznam použitých informačních zdrojů

Primární zdroje

AUGER, Lucien. *Strach, obavy a jejich překonávání*. Praha: Portál, 1998. Rádci pro život (Portál). ISBN 80-7178_231_9.

BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy*. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1996. ISBN 80-7068-070-9.

EDER, M., E. MURŇOVÁ a T. C. HAVEL. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech*. Metodická příručka. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. 212 s. Přel. z: Welch ein Glück, mit Kindern zu leben. ISBN 978-80-86953-23-6.

GRÄSKE, K., E. MURŇOVÁ a T. C. HAVEL, ed. *Svatý Mikuláš: člověk plný Boží lásky: slavíme svátek svatého Mikuláše*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007. Náboženská pedagogika celistvé výchovy. ISBN 978-80-86953-13-7.

HONZÁK, Radkin. *Strach, tréma, úzkost a jak je zvládat*. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-05-5.

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 3., aktualizované vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2018. ISBN 978-80-7068-317-0.

MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 224 s. ISBN 978-80-7478-764-5.

OPRAVILOVÁ, Eva a Eva MACHKOVÁ. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. Praha: ARTAMA (IPOS) ve spolupráci se Sdružením pro tvořivou dramatiku, 1992. ISBN 80-7068-047-4.

ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8.

SCHAUBER, Vera a Hanns Michael SCHINDLER. *Rok se svatými*. Vyd. v KN 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-304-4.

SCHAUBER, Vera a Hanns Michael SCHINDLER. *Velká kniha o svatých, aneb, Po kom se jmenujeme*. 2. vyd. Ilustroval Martina ŠPINKOVÁ. Praha: Doron, 2004. ISBN 80-7297-041-0.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada Publishing, 2008. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1865-1.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

VELEBNÁ, Eva a Karel MAJER. *Lidové zvyky a obyčeje v křesťanském roce: [občanská výchova]*. Úvaly u Prahy: Albra, 1996.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje, aneb, Kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2., dopl. vyd. Ilustroval František SKÁLA. České Budějovice: Dona, 2005. ISBN 80-7322-075-x.

VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí: [jak jim předcházet a jak je překonávat]*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-830-9.

Internetové zdroje

KETT, F., M. BAUER, E. MUROŇOVÁ a T. C. HAVEL. *Učím se říkat ty: koncepce pro předškolní vzdělávání podle Celistvé na smysl zaměřené pedagogiky Franze Ketta* [online]. 2009. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/materske_skoly/U_M_SE_KAT_TY_koncepcemal.pdf

MUROŇOVÁ, Eva a Tomáš Cyril HAVEL. *Základní charakteristiky a specifika pedagogiky Franze Ketta*. [online]. 2014. Dostupné z: http://kett.cz/soubor/teorie/z_kladn_charakteristiky.pdf

Společnost pedagogiky Franze Ketta, z.s. *Program Aby malé bylo velké*. In: Společnost Pedagogiky Franze Ketta, z. s. [online]. Dolní Benešov, [cit. 17. 02. 2023]. Dostupné z: http://www.kett.cz/clanky/Program_Aby_male_bylo_velke

Společnost pedagogiky Franze Ketta, z. s. [online]. Dostupné z: <http://www.kett.cz/clanky/hlavni>

Franz Kett. *Franz Kett* [online]. Dostupné z: <http://franz-kett.de/rpp.html>

KETT, Franz a Margot EDER. *Was wir tun*. [online]. 2014, [cit. 17. 02. 2023]. Dostupné z: <http://igsp-rpp.net/ueber-uns/was-wir-tun/>.

VLADYKOVÁ, Kateřina. *Praktické využití pedagogiky Franze Ketta v běžné mateřské škole* [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2020. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/Teorie_cesky/BP_Vladykov_.pdf.

JAROŠOVÁ, Josefa Hana. *Přítomnost a naplňování kompetencí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v programu „Aby malé bylo velké“* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské výchovy, 2010. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/Program_Aby_male_bylo_velke/Diplomova_prace_Josefa.pdf.

ANTOŠÍKOVÁ, Marie. *Pohádkové motivy v tradici mikulášské obchůzky* [online]. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Katedra divadelních studií, 2017. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ray9p/Antosikova_-_DP_-_final.pdf.

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Fotodokumentace pomůcek dramatické lekce

Příloha č. 2 - Fotodokumentace z realizování lekce v KMŠ

Příloha č. 3 – Fotodokumentace z realizování lekce v dětské skupině

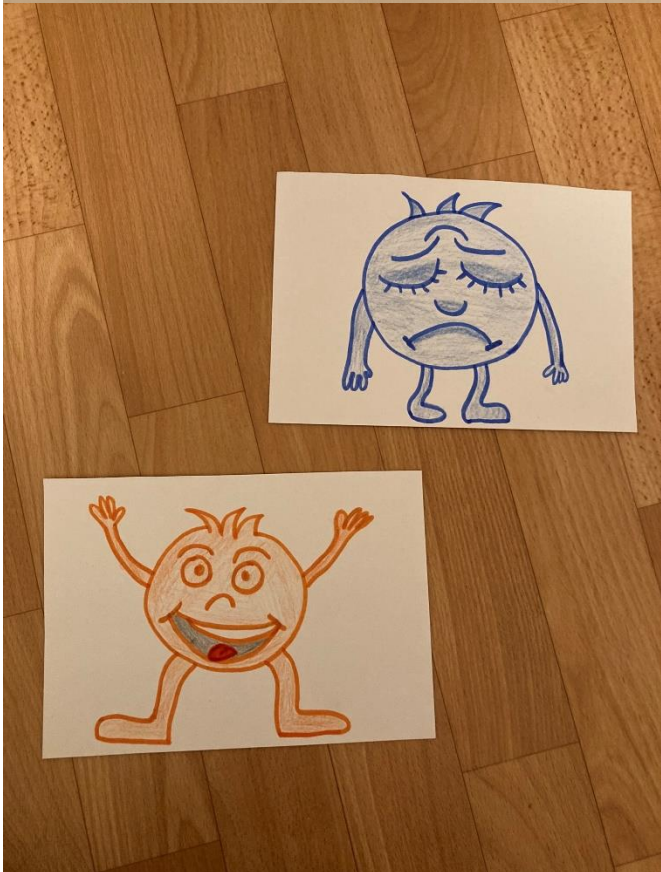
Příloha č. 4 - Rozhovory s pedagogy

Příloha č. 5 - Dotazník pro pedagogy

Příloha č. 1 - Fotodokumentace pomůcek dramatické lekce

Příloha č. 2 - Fotodokumentace z realizování lekce v KMŠ

Příloha č. 3 – Fotodokumentace z realizování lekce v dětské skupině

Příloha č. 4 - Rozhovory s pedagogy

Rozhovor s pedagogem – KMŠ

- Je mateřská škola, ve které učíte nějak alternativně zaměřená?
 - „Je to křesťanská mateřská škola.“
- Třída, ve které učíte = heterogenní/homogenní
 - „heterogenní, 3-6 let.“
- Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve vaší MŠ?
 - „týden“
- Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše v MŠ věnujete?
 - „Písničky, dramatizace, vyprávění, výtvarná výchova, pohybové hry. Letos jsme si vyprávěli dva příběhy o svatém Mikuláši s dramatizací, cvičili jsme mikulášskou rozcvičku, zpívali jsme si dvě písničky o svatém Mikuláši, vyráběli jsme si lodičky.“
- Zvete do mateřské školy Mikuláše jako převlečeného člověka?
 - „Ne, protože se ho děti bojí, a protože mají děti Mikuláše i jinde a měly by Mikulášů moc. Je to po domluvě s rodiči na schůzce, kde jsme jim to navrhli a ptali jsme se na jejich názor a většina rodičů s tím souhlasí.“
- Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy?
 - Ne, protože se toho děti bojí.“
- Zařazujete téma strach do činností v MŠ?
 - „Ano, stylem vyprávění a dramatizace.“
- Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve vaší MŠ?
 - „Ne, už jsme ho změnili a bylo to přínosné. Tímto způsobem to děláme poslední 4 roky.“
- Pracujete nějakým způsobem ve vaší třídě s dramatickou výchovou? Jak?
 - „Do určité míry ano, ztvárňujeme příběhy pomocí prvků dramatické výchovy.“
- V čem vám přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
 - „V ničem, jenom nějakým způsobem kvůli dodržování českých tradic.“

- Jaký máte názor na lekci, kterou jste shlédli? Měli byste zájem podobnou lekci zařadit při příštím slavením svátku sv. Mikuláše?
 - o „Ano, líbilo se nám to a podobné lekce již zařazujeme.“

Rozhovor s pedagogem – státní MŠ Písek

- Je mateřská škola, ve které učíte, nějak alternativně zaměřená?
 - o „Ne, je to klasická státní školka.“
- Třída, ve které učíte = heterogenní/homogenní
 - o „Věkově homogenní, máme tu děti od 4 do 6 let.“
- Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve vaší MŠ?
 - o „Čtrnáct dní.“
- Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše v MŠ věnujete?
 - o „Četli jsme si příběh, vyráběli jsme čertíky, dělali jsme andílky grafomotoricky na uvolnění ruky, učili jsme se básničky, zpívali jsme písničky, dělali jsme pohybovky motivované tématem čert a Mikuláš. Dělali jsme úplně všechno co se dalo.“
- Zvete do mateřské školy Mikuláše jako převlečeného člověka?
 - o „Ano“
 - o Pracujete s případným strachem z Mikuláše a dalších postav u dětí?
 - „Ano, pracujeme se strachem z čerta. Připravujeme děti na to, že čert je převlečený, že je to pohádková postava, že se jim nic špatného nestane a že bychom je nedali. Naše děti se nemají čeho bát. Mají přirozený strach z něčeho nového, znají čerty jako temnou postavu a rodiče je často děsí doma, ale my se tomu snažíme vyvarovat.“
 - o Zvete do mateřské školy s Mikulášem další postavy?
 - „Zveme si divadelníky a ti si zvolí co je nejlepší. Minulý rok měli Mikuláše a anděla a letos přišel Mikuláš a čert.“
- Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy?
 - o „Já si myslím, že pokud je školka vedená tak jak to máme tady ve třídě, tak není důvod proč bychom toho čerta nezvali, protože ho děti uvidí všude jinde.“

Určitě souhlasím, za podmínky že to nebude stylem čert si tě odnese. Oni to děti berou stejně pohádkově.“

- Jaké reakce měly děti na návštěvu Mikuláše?/ Jaké očekáváte reakce dětí na návštěvu Mikuláše? Měly děti nějaké projevy strachu?
 - „My jsme měli úžasný ty divadelníky. Když přišel Mikuláš tak z toho byli úplně nadšení. To byl úžasný Mikuláš, nikdy jsem tak perfektního Mikuláše nezažila. Ten čertík byl takový vtipný. Byly teda dvě děti, které se trochu bály, ale postupem času zjistily že je to pouze sranda čertík.“
- Zařazujete téma strach do činností v MŠ?
 - „Máme vyloženě téma emoce a smysly a v rámci lidského těla to používáme. Máme i na začátku dne rituál, kde děti pantomimicky předvádějí, jak se dneska mají. Myslím, že ty emoce jsou u nás ve třídě zařazované.“
- Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve vaší MŠ?
 - „Já jsem tu krátce a asi nemohu říct. Divadelníci to letos zahráli úžasně a velice bylo přínosné, že ten Mikuláš jim předal to, co já jsem osobně z dětství neznala. Předal jim tu historii, že to byl biskup, kde se narodil, co dělal a proč dává dárky dětem.“
- Pracujete nějakým způsobem ve vaší třídě s dramatickou výchovou? Jak?
 - „Ano. Teď například máme vánoční příběh o nechtěném dárku a s dětmi ho dramaturgizujeme. Už jsme takhle hráli příběh o svatém Martinovi a snažíme se tu dramaturgizaci začleňovat poměrně často.“
- Zpracovali jste již někdy nějakým jiným způsobem mikulášskou nadílku, než příchodem samotného Mikuláše?
 - „Bohužel toto nevím.“
- V čem vám přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
 - „Z pohledu dítěte bych to brala tak, že dostanu sladkosti, a to je to důležité pro mě jako pro dítě. Myslím, že to jinak přínosné není, pokud děti neví, proč se to vlastně slaví. Je to přínosné pro rodiče, kteří straší děti čertem. Tam je to ta odplata těm dětem, kteří zlobí. Bylo by to přínosné, pokud by byl kladen důraz na ty tradice jako takové. Myslím, že ty rodiny dnes ani neví proč ten Mikuláš dělá to co dělá a potom to přínosné není.“

- Jaký máte názor na lekci, kterou jste shlédli? Měli byste zájem podobnou lekci zařadit při příštím slavením svátku sv. Mikuláše?
 - o „Určitě, mně se to líbilo moc. Nevěděla jsem, co od toho čekat, ale těšila jsem se a bylo to pěkné. Hlavně mi přišlo, že to bavilo děti, což je pro nás nejdůležitější. Vyzdvihnout musím převážně tu změnu aktivit. Byly tam statické i aktivní aktivity. Líbilo se mi to moc.“

Rozhovor s pedagogem – českoanglická dětská skupina s prvky Montessori v Praze

(pedagog byl cizinec, ale mluvil českým jazykem)

- Je mateřská škola, ve které učíte nějak alternativně zaměřená?
 - o „jsme bilingvální, klasická školka nenabízí asi angličtinu i češtinu, máme motessori prvky. Asi nejvíc alternativní je podle mého názoru a zkušenosti je to, že jsme více zaměřeni na emoce. To jak se děti denně cítí, jaké mají děti vztahy ke kamarádům, doma k rodině. Snažíme se koukat na celé dítě. Pro nás není důležitý výkon, ale to štěstí, že jsou děti v pohodě a bezpečí. Když jsou děti v pohodě a bezpečí, je to jasné, že se budou učit.“
 - o „Také jsou to podmínky, že máme víc učitelů pro méně dětí. Ale to mi občas pro děti přijde horší, někdy zase ne, asi jak kdy.“
 - o „Je to dětská skupina – neziskovka. Vlastně soukromá školka.“
- Třída, ve které učíte = heterogenní/homogenní
 - o „Smíšená třída, nejmladší nemá ani 3 roky a nejstarší má 6 let. Tak je to u nás normální. Je to ze spoustu důvodů.“
- Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve vaší MŠ?
 - o „Každý rok učitelé vyberou témata sami. Většinou je prosinec věnován tématu Vánoce. Mikuláš patří k tomu. Já bych řekl že tomuto tématu věnujeme přibližně 1 den. „
- Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše v MŠ věnujete?
 - o „Mikuláš přichází 7. 12.“
 - o „Příběh o Mikuláši jsme nikdy nedělali a je to velká škoda, je to škoda.“
 - o „Nevím, jestli ještě něco jako písničky, nebo básničky, možná druhá učitelka, nebo další učitelky. To já bohužel nevím.“

- Zvete do mateřské školy Mikuláše jako převlečeného člověka?
 - „Vždy pozveme Mikuláše a anděla, někdy dva anděly, ale čerty nikdy nejsou pozvaní.“
 - Pracujete s případným strachem z Mikuláše a dalších postav u dětí?
 - „Určitě stalo se, protože to je normální. Nikdo být u Mikuláše nemusí, je to dobrovolné. O tom, že přijde Mikuláš mluvíme dopředu, aby nebyly děti překvapené, že přijde. Snažíme se, aby naše barva hlasu byla veselá, že se těšíme a že vše bude skvělé. Mluvíme i s člověkem, který bude převlečený jako Mikuláš, jak se má chovat, že to není klasická situace. Přípravujeme seznam a Mikuláš pak přečte intimní věci každého dítěte, že má např. starší sourozence, nebo že mají rádi tlapkovou patrolu, aby děti věděly, že je Mikuláš už zná. Je minimum situací, že mají strach, ale vždycky jdeme kdyžtak vedle, mohou se do místnosti vrátit, a i když ne, tak se nic nestalo. Každý má sáček s dobrotou. Mikuláš pouze ukazuje, že dítě zná, aby to bylo v bezpečí, a srandovní a je to jako zážitek, že přijde. Mikuláš přijde zadem. Jenom jemně říká, že přijde kontrolovat děti, ale velice citlivě. Nemluví se vůbec o trestech, když děti chtějí, mohou zpívat nebo recitovat, nebo skupinově. Nemá to souvislost s dobrotami, rozdává se až nakonec.“
 - Zvete do mateřské školy s Mikulášem další postavy?
 - „Pouze anděla“
- Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy?
 - „Pokud se musím rozhodnout takhle přímo, tak bych řekl, že není potřeba, ale toto není moje kultura a já myslím, že to může být i skvělé. Mluvit o tom proč je vůbec čert, a proč je to potřeba, a proč to tolik lidí fascinuje. Myslím, že to může být velice bohaté. Ale nutit a strčit čerta všude bez diskuze, to mi přijde chyba. Možná to může být pro lidi traumatické do budoucna a někteří o tom i tak mluví. Je to stejné, jako když tu bylo přijatelné mluvit před dětmi o dětech, o tom, co udělalo, které dítě za ostudu a myslet si, že to má přenosnou kvalitu. Možná to strašení čertem mělo funkci před sto lety a já se

nebudu hádat s někým o tomto, ale stejně musíme pochopit jak to může být škodlivé a jak to můžeme udělat jinak, aby to bylo přínosné.“

- Jaké očekáváte reakce dětí na návštěvu Mikuláše?
 - „Když je pouze Mikuláš a anděl, tak nepočítáme s projevy strachu, možná u těch nejmenších dětí. Strach je znamením chytrosti. Přirozené je mít strach z cizích lidí. Děti tu ve třídě nemusí být, ví to, když máme návštěvu nikdy tu být nemusí.“
- Zařazujete téma strach do činností v MŠ?
 - „O emocích tu mluvíme hodně.“
- Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve vaší MŠ?
 - (Jestli ano – jak?)
 - „My máme skvělého bubeníka a já jsem chtěl ho pozvat i do toho programu s Mikulášem. Já jsem otevřený všemu. Kdyby učitelky přišly a řekly, že mají nápad, tak klidně bych cokoliv použil.“
- Pracujete nějakým způsobem ve vaší třídě s dramatickou výchovou? Jak?
 - „Máme tu dramatický kroužek jednou týdně.“
 - „Občas máme něco podobného jako jsi dělala ty. Chtěl bych ale víc. Tím že jsme bilingvální školka, tak občas tu zaměstnanci nejsou Češi. Někdy se pak u té angličtiny nezařazuje ten příběh tolik a diskutuje se pouze o běžných věcech. Mohlo by to tu ve školce hrát větší roli.“
- Zpracovali jste již někdy nějakým jiným způsobem mikulášskou nadílku, než příchodem samotného Mikuláše?
 - „Každý rok jsme měli nadílku, ale jeden rok jednou přišel anděl, protože se nestíhalo.“
- V čem vám přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
 - „Kdyby se v Čechách neslavil Mikuláš, tak bych to nedělal. Kromě té kulturní hodnoty, to jinou hodnotu nemá. Mohl by to být jiný člověk, který přijde jednou za rok. Přínosné je, že měsíce a týdny před tím slyší v rodinách a na ulicích že Mikuláš přijde. Kdyby přišli do školky a ten Mikuláš by tu nebyl, tak myslím, že je to škoda. Má hodnotu, když člověk kouká dozadu, jestli jsem byl ten člověk, který jsem chtěl. Někakým způsobem je to pro děti

přínosné. Neptal bych se, jestli jsem byl dobrý, protože všichni jsme dobrý. Spíše bych se ptal, co jsem dělal v minulosti, zda jsem na to hrdý, co bych nechtěl opakovat.“

- Jaký máte názor na lekci, kterou jste shlédli? Měli byste zájem podobnou lekci zařadit při příštím slavení(m?) svátku sv. Mikuláše?
 - „Hodně často učitelky zapomenou přinést pomůcky, pro děti je důležité to vidět, většinu času učitelky pouze mluví. Ty jsi přinesla i něco hmatatelného i viditelného, potom i ten klobouk byl super, přirozeně to pak připojuje k tomu příběhu. Takhle se pak děti přirozeně učí. To bylo opravdu dobré. Ta příprava je důležitá. Poznal jsem, že jsi to připravovala dlouho. Když jsi přišla dnes poprvé a neznala jsi děti, tak první setkání může být dobré, ale to další by byly ještě lepší a lepší. Je potřeba to pak dělat na míru pro děti které znáš, ale na první lekci opravdu dobré.“

Rozhovor s pedagogem – dětská skupina Praha

- Je mateřská škola, ve které učíte, nějak alternativně zaměřená?
 - „Mateřská škola je soukromá a alternativa je v tom, že je hudebně dramatická. Nemyslím si ale, že by se to nějak příliš dodržovalo. Každý učitelka si dělá svou práci a každá učitelka se zaměřuje na to své, někdo na dramatickou výchovu, někdo na hudební, někdo na pohybovou.“
- Třída, ve které učíte = heterogenní/homogenní
 - (Případně věk dětí)
 - „Děti jsou tu od dvou do sedmi let. Teď tu ale spíš máme menší děti.“
- Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve vaší MŠ?
 - „Měli jsme týdenní blok.“
- Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše v MŠ věnujete?
 - „Zkoušeli jsme dramatizaci. Dramatizace byla na písničku Mik miku Mikuláš, někdo byl anděl a někdo Mikuláš. Vyrobili jsme si trojici čert, anděl, Mikuláš. Učili jsme se nové písničky a další hudební činnosti. Druhá paní učitelka dělala dramatizaci příběhu. Také jsme si povídali o tradicích.“

- Zvete do mateřské školy Mikuláše jako převlečeného člověka?
 - o „Ne nezveme.“
 - o Návazná otázka: „Z jakého důvodu?“
 - „Protože jsou tu malé děti a někteří z toho mají strach. Myslím, že by to nebylo dobré pro jejich psychiku.“
- Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy?
 - o „Osobně asi moc ne. Podle věku dětí, když jsou to předškoláci a chápou, že je to jen převlek, tak ano. Ale pro ty malé děti to není, některé z toho mají i u nás ve školce traumata, že když se řekne čert, tak brečí.“
- Zařazujete téma strach do činností v MŠ?
 - o „Zařazujeme, například pomocí knížek.“
- Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve vaší MŠ?
 - o „Myslím, že ne. Vedeme je k tomu, aby to bylo smysluplné a nechala bych to tak.“
- Pracujete nějakým způsobem ve vaší třídě s dramatickou výchovou? Jak?
 - o „Ano, dramatizujeme písničky, příběhy a děláme další činnosti.“
- V čem vám přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
 - o „Určitě v něčem jo, je to takový hezký pro ty děti, že jim to udělá radost, ale myslím, že to jde pojmout i trochu jinak.“
- Jaký máte názor na lekci, kterou jste shlédli? Měli byste zájem podobnou lekci zařadit při příštím slavením svátku sv. Mikuláše?
 - o „Určitě bych to příště použila. Moc se mi to líbilo a řekla bych, že je to i pro ty menší děti.“

Rozhovor s pedagogem – LMS

- Je mateřská škola, ve které učíte nějak alternativně zaměřená?
 - o „Lesní mateřská škola“
- Třída, ve které učíte = heterogenní/homogenní
 - o (Případně věk dětí)
 - o „Děti jsou tu od 2 do 6 let“
- Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve vaší MŠ?

- „S tématem pracujeme týden.“
- Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše v MŠ věnujete?
 - „S těma dětma děláme úplně všechno bych řekla, od cvičení, hraní si na čertíky, přes zpívání, tvoření materiálů z lesa, používání materiálů z lesa, velice na přírodní bázi.“
 - „Básničky, písničky, všechno dohromady, učíme se při tématu Mikuláš o obdarování. Když přijde Mikuláš, máme pro něho také připravený dárek, je to vzájemné, o dobrých skutcích.“
- Zvete do mateřské školy Mikuláše jako převlečeného člověka?
 - „Ano zveme. Na dětech záleží, jestli ho pozveme dovnitř nebo kouká dítě jenom za oknem a pozveme si sem anděla s košíčkem a dobrotama.“ Nebo odvážlivci jdou za Mikulášem a řeknou mu nějakou básničku. Většinou máme celá třída pro ně připravené něco společně a kdo chce vystoupí z řady a řekne něco sám.“ Kdo nechce tak pouze hromadně, aby se ty děti cítily pořád v tom bezpečí.
 - Pracujete s případným strachem z Mikuláše a dalších postav u dětí?
 - Jakým způsobem?
 - „Mohou zůstat v jurtě za oknem a nemusí jít k němu.“
 - Zvete do mateřské školy s Mikulášem další postavy?
 - Které?
 - „Mikuláš, anděl i čert.“
 - „Čert nechodí dovnitř zůstává okolo, ale někdy si ho děti pozvou dovnitř. Někdy zůstane za oknem a to stačí.“ (smích)
- Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy?
 - „No, nemám ráda strašení dětí, to úplně nepodporuju, ale zase chci, aby znaly ty tradice. Z toho důvodu ano. Není potřeba, aby vletěly do té třídy. Stačí že stojí pod oknem nebo za dveřmi. Úplně to nepodporuji ale. Nepodporuju, aby děti byly rozklepaní a počůraly se, protože všichni je celý rok straší: počkej až přijde čert, on tě sebere, tak to vůbec nepodporuju.“
- Jaké očekáváte reakce dětí na návštěvu Mikuláše? Měly děti nějaké projevy strachu minulý rok?

- „Určitě, protože někteří vůbec neví, co si pod tím představit, vůbec to nezažily ještě. Takže samozřejmě budou odkoukávat od starších a tou nápodobou se budou učit. Je fakt že tu máme ty starší takový hrdinný a přátelský, s každým se kamarádí. Že se úplně čertů nebojí a my je fakt s tím nestrašíme. Takže uvidíme, jaké ty reakce budou. Spousta dětí se bojí a neví vlastně čeho. Vůbec nevědí, co si pod tím představit.“ „Že spíš toho se bojí, že nevědí, co se děje, toho neznáma se bojí. Většinou se tady ty děti vůbec nebojej.“
- „Minulý rok zůstaly v šatně děti, které chtěly a ostatní byly venku. Jen děti, které chtěly, a chtěly pro dárek tak si dodaly odvahy a šly ven. Ale samozřejmě jsme přinesli dárek všem.“
- Zařazujete téma strach do činností v MŠ?
 - „Strach určitě, je to o překonávání sebe sama, o tom věřit si, že to dokáže, že když to nezkusil že to dokáže, že není, čeho se bát.“
 - „Pak nastupuje taky ta pochvala, to povzbuzování
 - „Strach jako takový tady ve školce prakticky moc není. Když přijdou i ty čerti je to o tom, mu říct všechny svoje hříchy které udělal podle něho, není to o tom, že by přišli a řekli: ty, ty, ty, ty jsi zlobil. Slovo zlobil tady ani nemáme. Nevíme, co to znamená. Každé dítě má jiný způsob výchovy a jiný pohled na to dítě. Zlobení a strachy tady úplně nemáme.“
- Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve vaší MŠ?
 - „Nevím, jestli něco úplně pozměnit. Asi ne. Nic, co bychom razantně změnili.“
- Pracujete nějakým způsobem ve vaší třídě s dramatickou výchovou? Jak?
 - „Určitě na to každé dané téma v tom daném tématu, protože máme témata daná po týdnu, tak na toho Mikuláše teď jsme si včera hráli na ty čerty, protože jsme potom tvořili ty čerty. Měli jsme obrázky, skládali různé hry podle programu.“
- Zpracovali jste již někdy nějakým jiným způsobem mikulášskou nadílku, než příchodem samotného Mikuláše?
 - „Každý rok přišel Mikuláš.“

- V čem vám přijde klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
 - o „U těch menších, když děti byly strašeny tím, že jim sebere čert toho dudlíka, tak to vlastně děti vzaly a respektovaly to, i když nerespektovaly rodiče. Děti samy dokázaly překonat strach. To je to nejzákladnější, ten největší přínos.
- Jaký máte názor na lekci, kterou jste shlédli? Měli byste zájem podobnou lekci zařadit při příštím slavením svátku sv. Mikuláše?
 - o „Určitě bych něco podobného do budoucna zařadila. Mně se to líbilo, mně se to líbí tohle to celý. Ale, právě ale čím víc těch smyslů se zařadí tím lépe, protože jak je to od 2 do 6 let je potřeba je lepší je do toho zapojit a aby to více měly i přes ten zrak a hmat. Více to přizpůsobit věkové kategorii.“

Příloha č. 5 - Dotazník pro pedagogy

Slavení Mikuláše v MŠ

Dobrý den, studuji na PedfUK obor učitelství pro mateřské školy. Píši bakalářskou práci na téma Pojetí svátku sv. Mikuláše s prvky dramatické výchovy v mateřské škole. Prosím Vás o vyplnění mého dotazníku, kterým zjišťuji, jakým způsobem se věnují pedagogové mateřských škol tématu sv. Mikuláš. Vaše e-mailové adresy nebudou nikde zveřejněny a výsledky budou použity pouze v mé bakalářské práci. Všem děkuji za vyplnění.

Ludmila Kučerová

1. Učíte/pracujete v mateřské škole, či dětské skupině?
Ano/Ne
2. Třída, ve které učíte, je:
Věkově homogenní (stejnorodá)/věkově heterogenní (smíšená)
3. Jaký je věk dětí ve Vaší třídě?
4. Kolik času věnujete tématu svátek sv. Mikuláše ve Vaší třídě?
Měsíc/dva týdny/jeden týden/3 dny/2 dny/1 den/ vůbec se tématu nevěnujeme/jiná odpověď

5. Jakým způsobem se tématu svátek sv. Mikuláše věnujete? Je možné zaškrtnout více odpovědí.
Výtvarné činnosti/hudební činnosti/dramatické činnosti/pohybové činnosti/mikulášská besídka pro rodiče/ práce s příběhem/legendou/knihou/jiná odpověď
6. Zvete do mateřské školy převlečeného Mikuláše, čerta a anděla? Zaškrtnout můžete více odpovědí
Zveme Mikuláše/zveme anděla/zveme čerta/ nezveme nikoho/jiná odpověď
7. Pracujete s případným strachem dětí z těchto převlečených postav?
Ano/ne
8. Pokud ano, jakým způsobem? (nepovinná otázka)
9. Souhlasíte s příchodem čerta do mateřské školy? Proč souhlasíte/proč nesouhlasíte?
10. Kolik přibližně procent dětí ve Vaší třídě mělo jakékoliv projevy strachu při slavení Mikuláše?
0% / 0-25% / 25-50% / 50% a více
11. Zařazujete téma strach do činností ve Vaší třídě? (nepovinná otázka)
Ano/Ne
12. Pokud ano, jakým způsobem? (nepovinná otázka)
13. Myslíte si, že by bylo přínosné změnit způsob slavení Mikuláše ve Vaší MŠ?
Ano/Ne
14. Pokud ano, jakým způsobem? (nepovinná otázka)
15. Je podle Vašeho názoru klasické nadělování s postavou Mikuláše přínosné pro děti?
V čem?